

Páni z Rožmitálu

*Autor: Simona Kotlářová
6. svazek edice: Šlechta země České koruny*

*ISBN 978-80-86829-37-1
256 stran (248 stran + 8 stran barevných příloh)
Formát knižního bloku 143 x 200
Cena 390 Kč (včetně 9% DPH)*

*Barevná a černobílá obrazová příloha, mapy, rodokmen,
poznámkový aparát a rejstříky.*

*Dějiny rodu z něhož vyšla česká královna, manželka Jiřího z Poděbrad,
Johanka z Rožmitálu. Původně český panský rod, jehož ekonomický
i politický vrchol nastal na přelomu 15. a 16. století.
V 16. století odchází Rožmitálové na Moravu, kde na konci
18. století mizí z písemných pramenů.*

*Knihu lze zakoupit ve všech knihkupectvích prostřednictvím
distribučních firem KOSMAS a Krameriova knižní distribuce,
nebo objednat na adrese nakladatelství.*

*Bohumír Němec - VEDUTA
Vlastimila Rady 10,
370 08 České Budějovice
tel.: 387 986 140, 724 245 133
veduta@volny.cz
www.veduta-nakladatelstvi.cz*

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ

Listy

číslo 4/2008
ročník XXVIII.

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Bubna z Litic, Colloredo-Mannsfeld, Croy, Czernin z Chudenic, Dlahowesky z Dlouhévsí, Dobrzenský z Dobrzenic, Bořek-Dohalský z Dohalic, *Dücker von Haslau*, *Habsburg-Toskánsko*, *Harnier von Regendorf*, Hildprandt z Ottenhausenu, Honrichs, Hrubý z Gelenj, *Khuen z Belasí*, Kinský (hraběci i knížecí linie), Kolowrat-Krakowský, Korff-Schmising-Kerssenbruck, Kotz z Dobrze, Lohkowitz, *Marx von Marxberg*, *Mattencloít*, Mensdorff-Pouilly a Dietrichstein-Nikolsburg-M.-P., Mladota ze Solopysk, Nostitz, Paar, Pallavicini, Parish ze Senftenbergu, Podstátek-Lichtenstein, Podstátek z Prusinovic a Thonsem, *Rechbach*, Reisky z Dubnic, *Saint-Genois*, *Schaffgotsch*, *Schaumburg-Lippe*, Schlik, Schwarzenberg, *Spiegel*, Sternberg, *Stolberg*, Strachwitz, Taaffe, Trauttmansdorff-Weinsberg, *Trnka z Laberona*, Troškov, *Vernier de Rougemont*, *Vetter von der Lilie*, Waldstein-Wartenberg, *Westphalen zu Fürstenberg*, Wratislav z Mitrowicz, *Zawisch z Ossenzitz* a vývod ze 64 předků Karla Christiana sv. p. Kotz z Dobře.

Almanach českých šlechtických rodů 2009. RNDr. Vladimír Pouzar a kolektiv, 504 stran. Vydalo Nakladatelství Martin v Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi 2008.

Jan Oulík, Odolená Voda

Nejstarší slovenské matriky na internetu

Od konce července 2008 můžete najstaršie matričné záznamy z územia Slovenska študovať aj on-line. Postarali sa o to kolegovia z banskobystričského archívu. Historia domus banskobystričskej mestskej fary z rokov 1595–1670 (tzv. Kirchenhistorien) popri administratívnych zápisoch a záznamoch kronikárskeho charakteru obsahuje aj odpisy banskobystričských evanjelických a.v. matrik za roky 1551–1611. Hoci sa matričná agenda na fare viedla už od polovice 16. storočia, histórie neobsahujú presné a úplné odpisy všetkých matričných záznamov, ale spočiatku sa zapisovali iba údaje súvisiace s významnejšími obyvateľmi Banskej Bystrice. Od roku 1595 sú údaje kompletne a zápisy sa vykonávali súbežne so zápismi v riadnych matričných knihách.

Matrika zomrelých obsahuje záznamy od roku 1551 do roku 1608, matrika sobášených od roku 1579 do roku 1608 a matrika narodených od roku 1595 do roku 1611. Podrobný rozbor obsahuje štúdiá Banskobystrické „Kirchenhistorien“ z rokov 1595–1670. (Prameň najstarších matričných záznamov na území Slovenska), publikovaná v Slovenskej archivistike XXX, 1995, č. 1, s. 83–95.

<http://www.genealogy-heraldry.sk/slo/slovak.htm>

Účelní hodiny v miestnosti Spoločnosti:
každé pondelí od 15.00 do 17.00 hodín (okrem mesiaci července a srpna).
Knihovna v miestnosti Spoločnosti:
každé prví úterý v mesiaci od 17.00 do 19.00 hodín (okrem mesiaci července a srpna).

Autoři tohoto čísla:

prof. MVDr. Vladimír Benda, Pod karlovskou silnicí 587, 161 00 Praha 6
(vladimir.benda@vscht.cz)

ing. Jiří Klusáček, Chomutovská 5, 161 00 Praha 6 (jiri@klusacek.cz)

Stanislav Kasík, U hřiště 1995, 413 01 Roudnice nad Labem (s.kasik@tiscali.cz)

Anton František Malimovský, Hlavatého 15/154, 149 00 Praha 4 (a.fmalimovsky@centrum.cz)

Pavel Hnízdil, Dvoutletky 381, 100 00 Praha 10 (pavel.hnizdil@volny.cz)

RNDr. Kristián Kouček DrSc., Váňkova 1035, 152 00 Praha 5 (Kristian.Koucek@uhkt.cz)

Genealogické a heraldické listy, ročník XXVIII., číslo 4/2008

Pro své členy vydává

Česká genealogická a heraldická společnost v Praze

Fantova 1784, Praha 5, 155 00, tel.: 251 613 490

<http://www.genealogie.cz>, e-mail: cghsp@email.cz

Bankovní spojení: 108696177/0300 (ČSOB)

Odběr časopisu je vázán na zaplacení členského příspěvku.

Za původnost a obsah článků ručí autoři.

Připravuje redakční rada ve složení:

Vědecký redaktor: Ing. Mgr. Martin Šlaboch

PhDr. Ing. Jaroslava Honcová, CSc., PhDr. Vladimíra Hradecká,

Mgr. Jan Kaňada a Ing. Jan Oulík

Jazyková korektura: PaedDr. Petr Hrabina

Uzávěrka: listopad 2008 – dáno do tisku v prosinci 2008. Počet výtisků: 1100.

ISSN 1212-9631

Grafická úprava: Linda Marečková

Tisk: Tiskárna Gemmapress, spol. s r. o., Kubrova 27, 252 16 Nučice

Časopis je evidován u Ministerstva kultury České republiky pod číslem MK ČR E 15 903.

Program celodenního sjezdu: mše svatá v klášterní bazilice (sloužil P. Bernard Petr Slaboch O. Praem.), přednáška o historii rodu (Martin Slaboch), společné fotografování, prohlídka historických sálů klášterní knihovny.

Místo sjezdu bylo zvoleno symbolicky, neboť Slabochové bývali po dlouhá staletí poddanými Strahovské kláštera, žili na jeho panstvích ve vsích Kněžívka, Úhonice, Chýně, Štešovice, Velká Chyška). Nejstarší předkové žili koncem 17. století ve vsi Kněžívka, dnes součástí obce Tuchoměřice, odtud se rozklíbili po Čechách, ale koncem 19. století i do USA a ve 20. století do Německa a Argentiny. Nejstarším účastníkem rodového sjezdu byl Josef Slaboch (86 let) z Kolic u Soběslavi a nejmladším Tomáš Slaboch (3 měsíce) z Hořovic. Již v průběhu vydatného setkání zaznělo přání uspořádat v budoucnu 2. rodový sjezd.

Martin Slaboch, Úhonice

Výročí Richarda Hrdličky (1868–1967)

Ve stínu mediálně vtíravé řady hodných i zlých osmičkových jubilei letos v tichosti prošlo i 140. výročí narození Richarda Hrdličky (*10. dubna 1868 v Mladé Vožici). Do povědomí starších generací badatelů se zapsal jako historik tábořského kraje, genealog, překladatel z ruštiny a jiboslovanských jazyků. Pra-

coval jako kontrolor Spofitelny města Tábora. Klidné, pohodové rodinné zázemy mu doma vytvářely manželka Karolina roz. Toupalíková i dcera Ludmila.

V letech 1920–1937 vydával vlastním nákladem vlastivědný sborníček s názvem *Staré a nové letopisy tábořské*. Vyšlo celkem 29 sešitů v nichž spolu s ním publikovali své příspěvky a badatelské novinky jeho přátelé August Sedláček, Roman Cikhart, Karel Thir, archeolog Švehla, nebo archivář Teplý. Hrdlička sám tu kromě řady drobných příspěvků představil v letech 1927–1933 svou obsáhlou rodopisnou práci *Hubatlové z Kotova*.

Korespondenčním členem pražské Rodopisné společnosti byl od jejího založení roku 1929 až do léta 1946. V genealogickém bádání byl zaměřen hlavně na Tábořsko a rodné Madovožicko, Klokoty či Sezimovo Ústí. Zabýval se zejména dějinami tábořských předměstských domů, původem příjmení a místních názvů, mapoval krajské rodiny v zahraničí i zámoffi. Sepisoval také historie jednotlivých domů i rodů v Mladé Vožici. Dožil se 99 let, jeho životní pouť se uzavřela 22. června 1967 v Táboře.

Hrdličkův osobní fond je uložen ve Státním okresním archivu v Táboře, inventářem byl opatřen v roce 1969. O část Hrdličkovy písemné pozůstalosti pečuje také tábořské muzeum. Některé jeho práce zůstaly v rukopise, např. *Staré domy a domky vožické, jejich vlastníci a obyvatelé, Historicko-topografické zprávy o dolování na Horách Tábořských, Ohlas válečných událostí r. 1787–1837 v bývalém kraji tábořském, Rok 1945 v Táboře*. Kompletní bibliografický soupis vlastivědných prací Richarda Hrdličky sestavila Libuše Máčová a najdete

jej v Jihočeském sborníku historickém, ročník XXXVI (1967), číslo 4, na stránkách 226–232.

Miloslav Trnka, Praha

Střípky z archivů

Sdělujeme, že bádání ve fondech římskokatolických farních úřadů a v jiných církevních materiálech, které jsou uloženy ve Státních okresních archívech patřící pod SOA Třeboň a ve Státním oblastním archivu v Třeboni, je povoleno jen se souhlasem biskupství českobudějovického.

Kontakt pro zajištění písemného povolení:

Biskupství českobudějovické
Biskupská 4
370 21 České Budějovice
tel.: 386 102 326 kancelář p. Kulhánek
tel.: 386 102 321 vícekanclář p. Kubeš
e-mail: kurie@ccb.cz, biskup@ccb.cz

Helena Voldánová, Praha

Almanach českých šlechtických rodů 2009

Koncem „sudeho“ kalendářního roku vychází v nakladatelství Martin nový,

v pořadí již sedmý díl tzv. „tmavomodrého“ almanachu věnovaného tradičně přehledu rodin „vyšší šlechty“. Tedy rodů, které před rokem 1918 dosáhly stavu knížecího, hraběcího nebo svobodných pánů. K těmto rodům patří i panovnická dynastie Habsburg-Lotrinská.

Nový almanach, sestavený redakčním kolektivem pod vedením Dr. Vladimíra Pouzara, přináší na 504 stránkách (z toho 470 je věnováno genealogii) 53 hesel, z nichž dvě pětiny byly zařazeno úplně nově. Pro snazší orientaci je opět připojen i abecední přehled hesel uvedených v dosud vydaných sedmi dílech (přehled dosáhl již počtu 182 hesel).

Každé heslo obsahuje popis a černobíle vyobrazení znaku (celkem 58 kreseb erbů od tří autorů), velmi stručnou historii rodu a poté následuje podrobný popis rodových vazeb a životopisných dat (narození, případný sňatek a úmrtí) jednotlivých členů rodu a jejich partnerů se zřetelem na 19. a 20. století, dotazeny často až do současnosti. Na konci každého hesla jsou zmíněny prameny, ze kterých autoři čerпали.

Pečlivě sestavený Almanach českých šlechtických rodů vychází díky pochopení majitele nakladatelství Martin, pana Dr. Martina Petišky. Svoji stručností a přehledností připomíná například gothajské almanachy, které vycházely každoročně a to v několika řadách od počátku 19. století do poloviny 20. století v Pertbesově nakladatelství v saském městě Gotha. Almanach je vhodnou pomůckou pro každého, kdo se zajímá o dějiny šlechtických rodů, o heraldiku a místní dějiny.

Hesla z almanachu 2009 (hesla označená kurzivou jsou uvedena nově): Aichelburg, Bechinie z Lažan, Belcredi,

Ing. Vladimír Voldřich

Někdy v roce 1955 děd Jaromír (1875–1956) předal svému vnukovi Vladimírovi (1932–2003) staré rodinné fotografie, doklady a rukopisy svého strýce plukovníka Aloise. Současně ho zavázal, aby tyto rodinné relikvie opatroval a předal je svým případným potomkům. Po dvaceti letech, v roce 1975, Vladimír krabice oprášil, začal vše třdit a studovat a začal se zajímat o svůj původ. S postupem času založil kartotéku a obklopil se přáteli Voldřichy se stejným zájmem. Nezůstal jen u rodokmenu své větve, zajímali ho všichni Voldřichové. Pamětníci mu dodávali informace, další mu pomohli s vytvořením programu pro uspořádání dat. Kreslili náčrty jednotlivých větví, sbírali kontakty apod. Najal si i profesionální genealogy ke studiu matrik. Jeho jazykové znalosti a povolání mu umožňovaly pokračovat v této práci i v cizině a s cizinou komunikovat. V této činnosti pokračoval až do konce svého života. V roce 1988 výsledky své práce

popsal v obsáhlé nevydané práci Pět století Voldřichů a v roce 1990 svolal I. slet rodu Voldřichů. Svoji pracovitostí, pečlivostí, vůlí, přátelstvím k lidem, spolu se znalostmi, Vladimír nejen zjistil svůj původ až do začátku 17. století, ale založil a zanechal dílo, jež svým rozsahem je i ve světovém měřítku ojedinělé.

Ing. Ota Voldřich

Na práci Vladimíra úspěšně navázal Ing. Ota Voldřich. Shromážděná data naeditoval do programu Brother's Keeper, nadále vyhledává další příbuzné a rodokmen doplňuje zejména o děti mužských potomků Adama Voldřicha z celého světa. Rodokmen tvoří již 13 generací Voldřichů, kteří jsou, s výjimkou Antarktidy, usazeni ve všech světadílech. V současné době Ota eviduje přes 7000 osob spojených s Voldřichy, z toho přes 6000 osob je do rodokmenu přesně zařazeno. Zprávy o dalších příbuzných přivítá na emailové adrese ota.voldrich@volny.cz.

K příležitosti tohoto sletu byla vydána zajímavá brožurka „Pět století Voldřichů“, která vychází z práce Vladimíra a ze které je citováno v tomto článku. V plném rozsahu je brožurka zveřejněna na adrese: <http://kluiber.spaces.live.com>.

Kromě osob zaznamenaných v rodokmenu Voldřichů je řada jejich dalších příbuzných, včetně dětí provdaných ženských potomků Adama Voldřicha, uvedena ve mnoha rodokmenech z ob-

lasti Státska, Pošumaví a Šumavy, které zpracovali Ladislav Albrecht, Adolf Josef Felbinger, František Kluiber, Jaroslav Kortus, Jiří Pěnek, Jiří Stach, Miroslav Vrbel, Alois Wastl, Adolf Weishäupl, Franz Winter a mnozí další.

*František Kluiber, Mělník
potomek Adama Voldřicha a autor rodokmenu Kluiberů ze Stach – Krousova.
<http://kluiber.spaces.live.com/>*

1. sjezd rodu Slabochoů

V sobotu 27. září 2008 se v areálu Strahovského kláštera premonstrátů v Praze sešli poprvé v dějinách ve velkém počtu příslušníci rodu Slabochoů. Z celé republiky (Beroun, Hostivice, Hořovice, Kostelec nad Labem, Košice u Tábora, Litoměřice, Nová Paka, Nučice, Písek, Praha, Teplice, Úhonice) i z Německa (manželé Dieter a Regina Slabochovi ze Stambachu) se jich na Strahov sjelo přesně 95. Dále zde byly 4 ženy rozené Slabochové a 5 hostů. Podle statistiky ministerstva vnitra žilo v České republice 116 Slabochoů a 126 Slabochovců, což znamená, že 1. sjezdu se zúčastnilo 42 % všech žijících.

Společná fotografie účastníků 1. sjezdu rodu Slabochoů dne 27. září 2008

Malé heraldické ohlédnutí za výstavou „Putování za předky“

ve věži Novoměstské radnice v Praze

Na jaře tohoto roku jsem byl požádán, což pro mne bylo ctí, zda-li bych drobně nepřispěl heraldikou pro výstavu „Putování za předky“ České genealogické a heraldické společnosti v Praze, která se uskutečnila ve věži Novoměstské radnice v Praze od 22. dubna do 25. května 2008, prodloužena do 15. června 2008. Nakreslil jsem čtyři erby se vztahem k této budově, resp. Novému Městu pražskému.

Novoměstská radnice je jednou z osmnácti národních kulturních památek v Praze. Její historie začíná brzy po založení Nového Města pražského Karlem IV. roku 1348. V průběhu staletí se stala Novoměstská radnice svědkem mnoha dějinných událostí – v pramenech je uváděna již v roce 1377. Výstava se uskutečnila přímo ve věži, dominantě Novoměstské radnice. Věž byla dostavěna v roce 1456, je vysoká téměř 70 m a na ochoz vede 221 schodů. Od 15. století věž plnila funkci protipožární „strážnice“ pro Nové Město a později z ní hlásný vytruboval hodiny.

Otávan Menhart z Švábska
od roku 1359 rytčím na Novém Městě
pražském

Valentin Kochan z Pračovic
od roku 1518 purkrabím na Novém Městě
pražském, popraven na Staroměstském
náměstí roku 1621

Šimon Vokáč z Chýle a Špičkerka
radní na Novém Městě pražském,
popraven na Staroměstském náměstí
roku 1621

Michal Rybník z Rybníků
od roku 1626 křesťanský rytčím na
Novém Městě pražském

Arnošt Drozd, Praha

Národní a archivní kulturní památky

Na internetových stránkách ministerstva vnitra ČR www.mvcr.cz/odbor archivní správy a spisové služby/ naleznete podrobný popis a vyobrazení vzácných archiválií, které byly prohlášeny za národní kulturní památku. Tyto archiválie představují největší hodnoty archivního bohatství naší země a jsou vedeny pod zvláštní evidencí.

Archiv České koruny 1158–1935

Archiv České koruny je archivem představitelů a držitelů státní moci, českého panovníka a v pozdější době i českých stavů. Pro období starších českých dějin je nejvýznamnějším a nejcennějším archivním fondem v České republice.

Moravské desky zemské

Moravské desky zemské jsou nejcennější archivní památkou ve fondu Stavovské rukopisy. Desky byly základem svobod, práv a majetkové držby svobodných obyvatel Markrabství moravského.

Archivní sbírka Historica Třeboň

Představuje unikátní soubor archiválií k dějinám země Koruny české a sousedních zemí, které se dochovaly v archivu jednoho z předních českých šlechtických rodů – pánů z Rožmberka.

Za archivní kulturní památku se prohlašují jednotlivé archiválie jako pergameny, listiny, knihy a také celé sbírky, které představují významné historické události naší země. Naleznete zde více jak 140 archivních kulturních památek

s popisy, místy uložení a vyobrazeními jako např. Pamětní zakládající listina Národního divadla v Praze z roku 1883, Matrika oddaných fary Jáchymov se zápisy z let 1531–1545 a 1547–1602, Písemná pozůstalost Giacomu Casanovy 1758–1798.

Helena Voldánová, Praha

II. celorepublikový slet rodu Voldřichů

Lze říci, že vše začalo od Adama. V tomto případě od Adama Voldřicha, nejstaršího dohledaného a genealogicky zařazeného Voldřicha, žijícího v 17. století v Žirci u Zdikova, a jeho syna Jana, který se v roce 1665 oženil ve Staších s Marií Haklovou z Michalova.

Na 150 osob, potomků Adama s partnerkami, se 11. října 2008 sešlo ve Staších – Zadově na II. celorepublikovém sletu rodu Voldřichů. Na programu sletu bylo povídání o Voldřichách, Šumavě a rodokmenu a po oficiální části sletu následovala volná zábava a neformální seznamování příbuzných spojené s tancem při šumavské muzice. Slet se konal v hotelu Olympia a vzhledem k propojení Voldřichů s většinou rodů na Stašsku málokoho překvapilo, že i mezi personálem hotelu byli příbuzní Voldřichů.

O setkání se nejvíce zasloužili Ing. Vladimír Voldřich, zakladatel rodokmenu, a Ing. Ota Voldřich, jeho současný pokračovatel.

ke snadnému vyhledávání podle plánu kladu listů.

Plán Prahy a Vyšehradu na základě mapování stabilního katastru 1856. Kniha sestavili Barbora a Marek Laštovkovi. Vydal Archiv hl. m. Prahy a Skriptorium, Documenta pragensia monographia 23. Praha 2008

Helena Voldánová, Praha

Šlechtická sídla na těšínském Slezsku

Kniha má pevnou vazbu, barevný tisk na křídovém papíru rozměru 32 x 24 cm, 350 stran. Jde o reprezentativní publikaci, prostřednictvím níž se čtenář seznámí se 47 objekty na české i polské straně Těšínska, mezi kterými jsou hrady, zámky a tvrze. Cena 600 Kč, což na takto pojatou knihu není zase tak mnoho.

V úvodu je stručně popsána historie Těšínska od středověku po současnost. Jednotlivým objektům, s výjimkou hradu v Těšíně a zámku ve Fryštátu, Velkých Hárkách a Bílsku, je věnován stručný text jen na části jedné strany. Na následující straně je tentýž text v polštině. Na stránkách s texty a několika dalších stranách jsou historické i současné pohledy na objekty, fotografie interiérů, podobizny majitelů a jejich rodin, umělecké a písemné památky vztahující se k objektům nebo jejich majitelům a také erby majitelů objektů.

Už v úvodním slově se píše, že „tato publikace není vědeckou studií, nýbrž

má za úkol seznámit čtenáře s některými šlechtickými objekty, jejich historií, architekturou a zároveň i s významnou úlohou šlechty v dějinách Těšínska.“ Toto předsevzetí se publikací podařilo naplnit, přestože do ní byly vybrány jen nejvýznamnější šlechtická sídla Těšínska. Její přínos je v tom, že upozorňuje laickou veřejnost na stavební památky, kolem kterých se bez povšimnutí projede, ve kterých po moderních přestavbách už není původní objekt rozeznatelný, nebo už zanikly. Menší polovina uvedených šlechtických sídel je za hraniční čarou, a některé z nich doslova jen pár kroků, o kterých se mnoho lidí z české strany dozví vůbec poprvé.

Mariusz Makowski: Šlechtická sídla na těšínském Slezsku / Szlachectkie siedziby na Śląsku Cieszyńskim. nakladatelství Regio, Český Těšín, 2005

Libor Kovář, Ostrava

Herbarz Polski od średniowiecza do XX wieku

Více než 4500 erbů šlechty v jednoduché ale srozumitelné počítačové grafice, 37 tisíc příjmení, 55 tisíc rodů (některá stejná příjmení, jiný erb). Nic než barevné erbovní tabule a rejstřík příjmení.

Tadeusz Gajl: Herbarz Polski od średniowiecza do XX wieku, La&L, Gdańsk 2007

Libor Kovář, Ostrava

Kamenné svědectví minulosti. Heraldické památky Novojičínska

Další region v České republice se dočkal tištěného soupisu svých heraldických památek. Po severočeském Děčínsku a Šluknovsku (Stanislav Kasík 1996), Teplicku (Ferdinand Maděra 2001) a Chomutovsku (Ferdinand Maděra 2003) vyšel v září 2008 v nakladatelství Libri soupis heraldických památek na severomoravském Novojičínsku. Práce je dílem trojice renomovaných autorů Karla Müllera, Radka Polácha a Jaroslava Zezulčika a popisuje „všechny zjištěné šlechtické erby a osobní znaky, včetně měšťanských merků, a cechovní symboly“ novojičínského okresu a to i památky zaniklé, nebo takové, které byly v terénu nahrazeny kopiemi. V dokumentaci jsou obsaženy také znaky dvou měst (Nový Jičín a Příbor) a symbol jezuitského řádu. Převážná většina zjištěných znaků byla provedena v kameni (výjimečně v kovu a ve štuku), a to zejména na funerálních památkách, pamětních deskách, na fasádách staveb a na volně stojících sochách, ve starších dobách také na klenebních svornicích. Právě materiál převažujícího množství artefaktů dal knize a současně stejnojmenné výstavě v Muzeu Novojičínska její název – Kamenné svědectví minulosti.

V katalogu, který tvoří samotné jádro publikace, je v abecedním pořádku popsáno třicet jedna lokalit okresu. Po úvodním odstavci se stručnou historií

celé lokality následují hesla řazená podle jednotlivých objektů či celků (kostel, hřbitov, zámek). Každé heslo má pevnou strukturu s vlastním titulkem, po kterém následuje stručný popis s heraldickým blasonem a rozměry artefaktu, prepisem případného nápisu, prosopografickými údaji a odkazy na literaturu. Hesla jsou doplněna kvalitní fotografickou dokumentací Ladislava Šmítkeho. A je třeba litovat, že nakladatelství nevěnovalo větší prostor právě snímkům, které jsou spíše drobné a tvoří pouhý doplněk k textu. Mnohé z fotografií by směle vynikly na celostránkovém formátu a publikace by tím získala další rozměr – ke čtenáři by promluvila i umělecká stránka věci, skutečná „ars heraldica“. A prostoru by bylo v knize dost, třeba namísto podrobného mistopisného slovníku obcí Novojičínska, který tvoří poněkud neorganickou součást publikace.

Přínosem publikace je pečlivý soupis a fundovaný popis heraldických památek v regionu a to i památek zaniklých a ztracených. Značným nedostatkem je absence jmenného rejstříku. Místo něj je v závěru přifázen výběrový abecední heslář čtyřiceti šesti rodů s rodopisnými údaji, s popisy erbů a s kresbami znaků od Jiřího Hanáčka. Závěr publikace tvoří fotografie jednotlivých stavebních objektů, soupis literatury a mapa okresu.

Karel Müller, Radek Poláček, Jaroslav Zezulčík, Kamenné svědectví minulosti. Heraldické památky Novojičínska. Brož., 208 stran, 300 obr., ISBN 978-80-7277-360-2. Libri, Praha 2008. Cena 250 Kč.

Jan Oulík, Odolná Voda

Archiválie jsou v souladu se zákonem rezervovány 30 dnů ode dne objednání nebo posledního studia, poté jsou vráceny do depozitářů. Kapacita příručních skladů studovny, vytíženost pracovníků obsluhy a ostatně i ochrana archiválií před degenerativními vlivy (vyšší teplota a vlhkost než v klimatizovaných depozitářích se stálou teplotou) i krádežemi nedovolují předkládat větší množství na den než je výše uvedeno.

Práci s matrikami i jinými archiváliemi značně ulehčuje možnost samostatného digitálního fotografování. Je však třeba respektovat zákaz používání blesku a stativu, což by bezesporu rušilo ostatní badatele ve studovně, kterou v průměru v posledních letech navštěvuje denně přes 40 badatelů – přes 7,5 tisíce badatelských návštěv ročně.

Jak již bylo uvedeno, mikrofilmy matrik jsou již vesměs digitalizovány a budou v dohledné době zpřístupněny na internetu. Zatím jsou badatelům k dispozici pouze ve studovně archivu. Vedle matrik bylo ve státních okresních archívech středních Čech započato s digitalizací originálů některých kronik, chystá se digitalizace sčítacích operátů, vybraných městských knih, na centrále pak některých pozemkových knih a urbářů.

Ostatní

Postupně budou na webových stránkách archivu badatelům k dispozici archivní pomůcky, na jejichž digitální formě se již pracuje.

Matriky jsou jedním z mála starších archivních pramenů, které jsou po poměrně krátké praxi přístupné i laické veřejnosti. Jsou to záznamy, které od pozdního středověku provázejí člověka od narození až do smrti. Do matrik jsou zapisováni bohatí vedle nejhudších, urození majitelé panství vedle svých poddaných. Žádný jiný historický pramen není takto „demokraticky“ veden. Forma matričního zápisu se postupně vyvíjela, jeho obsah se zdokonaloval a precizoval. Zájemci o rodinnou historii umožňují studium archivních pramenů poznání mnohdy nelehkého avšak i přesto zajímavého života našich předků. Návštěva badatelsky archivu, návrat k rodinným a rodovým kofenům plynulejší v dnešní poněkud hektické době vedle poznání i určité zklidnění, zamýšlení se nad lidskými osudy a jejich přesahy do současnosti.

PhDr. Vladimíra Hradecká,

vedoucí oddělení využívání archiválií a evidence

Národního archivního dědictví ve Státním oblastním archivu v Praze

Členské příspěvky na rok 2009 činí 300 Kč

ANOTACE, RECENZE, ZAJÍMAVOSTI

Kořeny 2.

**Putování po starých rodech
aneb co jste na jihočeské frekvenci 106,4 FM neslyšeli**

Vydání druhého a rozsáhlejší dílu *Kořeny* potěší opět zejména rodopisce s jihočeskými kořeny. Stejně nazvaný rozhlasový seriál mohou posluchači sledovat v Českém rozhlasě České Budějovice od října 2005. V prvním dílu vydaném v roce 2007 bylo otištěno prvních 35 pořadů a druhý přináší dalších 57 dílů (36.–93. díl, odvysílán od 10. července 2006 do 14. srpna 2007). Archiv všech odvysíláných rozhovorů redaktora Filipa Černého s genealogem Aloisem Sassmannem je na www.rozhlas.cz/cb/koreny.

Autor se věnoval dějinám rodů v jihočeských obcích: Bratřice u Pacova, Čenkov u Malšic, Čtyři Dvory, Dasný, Dobrá Voda u Nových Hradů, Dráčov, Hlavatce u Netolic, Hlínková Hora, Horní Poříčí, Jamný na Písecku, Kalenice, Kamenice nad Lipou, Katovice u Strakonice, Kuří u Benešova nad Černou, Maršov, Moděšovice u Strakonice, Ratibořské Hory, Opatovice u Hrdějovic, Ostrolovský Újezd, Písecká Smoleč, Počátky, Pošná, Samšín u Pacova, Sedlec u Českých Budějovic, Skřýchov u Malšic, Štěpán u Nových Hradů, Těchobuz, Tučapy u Soběslavi, Obora u Želče, Vlastiboř, Volenice u Strakonice, Záblati na Jindřichohradecku.

Dočtete se i v jihočeských rodech skladatele Jana Evangelisty Kypty z Botořina a stavitele Jakuba Bursy z Dolních Nekvasovic u Vošyně. Několik kapitol je

věnováno zajímavým povoláním: drmostrům, kominíkům, porodním bábám, provazníkům, zvonářům.

Sassmann Alois, Kořeny 2. Putování po starých rodech aneb co jste na jihočeské frekvenci 106,4 FM neslyšeli. 2. díl. Vydalo nakladatelství Karmoušek. České Budějovice 2008, 228 stran.

Martin Slaboch, Úhonic

Plán Prahy a Vyšehradu na základě mapování stabilního katastru 1856

Publikace, navazující na předchozí zpracování indikačních skic stabilního katastru pro celé území dnešní Prahy, je nyní zaměřena jn na městské části Prahy v roce 1856. V knize nalezneme indikační skici pěti městských částí (Staré Město, Nové Město, Malá Strana, Josefov, Hradčany) a Vyšehradu. Dále je zde zpracován přesný popis tohoto archivního materiálu, popis historických proměn pražských částí, rejstřík s popisy významných budov a ulic, německo-český slovník názvů z mapy a vybrané fotografie staré Prahy ze sbírek Archivu hl.m. Prahy. Barevné a velmi podrobné plány jsou opět seřazeny a očíslovány

kdy byl císařem Josefem II. vydán tzv. toleranční patent. V menší míře jsou zastoupeny i matriky Církve československé a civilní matriky pro osoby bez vyznání, kam se zapisovali i příslušníci církvi, které nebyly na území monarchie zastoupeny (např. angličtí inženýři, některé osoby pravoslavného vyznání apod.). Nejstarší středoevropské matriky jsou z Kutné Hory, pocházejí z roku 1573. Zápisy pokřtěných jsou v nich z větší části vedeny podle křestních jmen.

Území středních Čech narozdíl od ostatních oblastí nesousedí s žádným jiným státem, osídlení zde bylo proto téměř kompaktně české. V matrikách převažuje čeština vedle němčiny a latiny. V jazykově smíšených oblastech (Rakovnicko respektive Jesenicko a Mnichovohradištsko) bývá v jedné matrice použita jak němčina tak čeština, pravděpodobně podle jazyku, jakým mluvila rodina případně kmotr. Tak jako vše, tak i matriky mají své osudy. K nejzajímavějším patří nejstarší berounská, která je vedena od roku 1600 jako evangelická, po roce 1623 pak jako katolická. Je známa posledním „evangelickým“ zápisem ve tvaru kalicha i tím, že od pozdějšího berounského děkana J. A. Seydla si ji vypůjčil známý vlastenec Jan Jeník z Bratřic, celou ji prostudoval a nechal znovu svázat. Zprávu o tom vepsal na 3. stranu nových desek. Některé matriky jsou i malované, doplněné žánrovými výjevy (Liteň inv. č. 3) apod.

Tak jako v jiných archívech i v SOA Praha jsou matriky mikrofilmovány a digitalizovány, a to většinou od nejstarších po nejmladší. Badatel již dnes nedostane – až na vzácné výjimky jako je nečitelnost textu, vědecké důvody apod. – originál téměř u poloviny matrik. Sbírka matrik není pochopitelně uzavřena, po uplynutí příslušných lhůt jsou matriky přejímány. Matriky narozených většinou nepřesahují rok 1900, z matrik oddaných a zemřelých jsou v archívu uloženy ty, které končí do roku 1925. To však neplatí pro indexy, které někdy sahají až do roku 1949. Další matriky budou pravděpodobně přejímány v roce 2011, tj. po deseti letech.

Matrika oddaných římskokat. farního úřadu Obřívství, inv. č. 10 – zápis svatby Bedřicha Smetany s Barborou Ferdinandií 10. července 1860 (foto M. Klimeš).

Pro genealogický a demografický účel pochopitelně neslouží pouze matriky, cenným zdrojem informací o majetkových poměrech jsou gruntovní čili pozemkové knihy a urbáře, které jsou většinou dochovány v ucelené řadě od poloviny 17. století a jsou součástí fondů velkostatků. Mnohé z nich jsou ještě z předbělohorského období, nejstarší je urbář z roku 1388 ve fondu Svatý Jan pod Skalou, původně uložený v Archívu Národního muzea.

Pro genealogii i demografii jsou však cenné i další fondy, uložené jak v centrále archívu tak i ve státních okresních archívech. Ve fondech velkostatků nalezneme i souvislé řady soupisů poddaných, různé knihy vejhostů, vyvázání z poddanství, knihy smluv a testamentů apod. Ve státních okresních archívech pak lze nalézt cenné informace v obecních, školních a farních kronikách, v knihách zkoušek snoubenců apod., využít lze i oecovní nebo spolkové knihy a jiné archiválie, sčítací operáty apod.

Badatelna a badatelé

Verejnosti slouží prostorná badatelna o téměř šedesáti místech, z čehož je 10 počítačů a 10 čtecích přístrojů. Ke studiu matrik není třeba se objednávat předem, matriky jsou na základě vyplněných žádánek přiváženy do studovny v pravidelných hodinových intervalech. Je pochopitelně možné – zná-li badatel přesnou citaci – objednat matriky tak jako i ostatní archiválie telefonicky, písemně či e-mailem. Každý den je možno předložit ke studiu 5 kusů matrik, počet indexů k nim ani filmů není omezen. Pro ostatní archiválie platí, že knihy, mapy, plány apod. je třeba objednat alespoň tři dny předem, ostatní typy archiválií (kartony, jednotlivé spisy, fotografie) dva týdny předem. Tento typ archiválií je totiž kvůli ochraně před jejich odcizením foliován a při vydání badateli i vracení kontrolován. Není proto z technických důvodů možné jich připravit větší množství. Denně lze předložit tři kartony nebo spisy, zpravidla pět knih. Jiné typy archiválií – mapy, plány, fotografie – posuzujeme individuálně po dohodě.

Pohled do studovny Státního oblastního archívu v Praze (foto M. Klimeš).

Jmenovci se tak budou moci zaregistrovat on line nebo pomocí tištěného dotazníku a až teprve na základě této registrace jim bude zaslána odběrová souprava.

Po vyhodnocení této fáze budou dále osloveni již zaregistrovaní účastníci (nositelé dalších příjmení), kteří mají zpracovaný Y haplotyp a na již zasláné seznamy adres budou rozesílány informace i jejich jmenovcům. Předpokládáme, že každý garant uvede (pokud to samozřejmě uzná za vhodné) svoje genealogické informace a tím projeví svoji angažovanost v projektu.

V současné době bylo zpracováno cca 160 Y haplotypů, většinou nositelů různých příjmení. Otázkou samozřejmě zůstává, kolik různých skupin jmenovců se nakonec podaří vytvořit k tomu, aby výsledky mohli být zpracovány statisticky za celou českou populaci.

Zpracovatelé projektu Genetika a příjmení tímto děkují všem, kteří se do projektu již aktivně zapojili a zároveň se omlouvají těm, kteří mají pocit, že na výsledky čekají dlouho. Projekt genetiky a příjmení není projekt komerční a tím pádem nemůže konkurovat, co se rychlosti týče, těmto komerčním subjektům. Na druhou stranu by měly výsledky projektu přinést první ucelený vědecký pohled na genealogické souvislosti v české populaci pomocí nových genetických metod.

Za projekt Genetika a příjmení

Mgr. Vlastimil Stenzl,

Kriminalistický ústav Praha,

Strojnická P.O. BOX 62/KUP, 170 89 Praha 7

www stránky projektu:

<http://www.genebase.cz/gap.html> nebo po kliknutí na logo projektu na stránce

<http://www.genebase.cz>, email: gap@genebase.cz

Představujeme naše archivy

Státní oblastní archiv v Praze

Základní údaje:

adresa: Státní oblastní archiv v Praze, Archivní 4, 149 00 Praha 4

www: <http://www.soapraha.cz>

E-mail badatelna: studovna@soapraha.cz

Telefon a fax badatelna: 974 847 269, fax 974 847 270

Otevírací hodiny badatelny: pondělí, středa: 9.00–18.00; úterý, čtvrtek: 9.00–16.00

Otevírací hodiny badatelen ve státních okresních archívech viz internetové stránky archívu: www.soapraha.cz

O archívu

Státní oblastní archiv v Praze patří k těm archívům, které vznikly až kolem poloviny 20. století. Jeho počátky klademe do roku 1949, kdy byly do Vlašského dvora v Kutné Hoře soustředěny staré soudní spisy ze středních Čech. Poté následovalo postupné budování odborného státního archivního pracoviště, jehož archívalie byly postupně uloženy ve více než čtyřiceti objektech středních Čech, často zcela nevyhovujících. Dnes sídlí archiv v nové budově, kterou sdílí s Národním archívem v Praze 4 na Chodovci. Sem byly postupně soustředěny všechny jim spravované fondy a sbírky, celkem jej dnes tvoří cca 35 km archívalií uložených v moderních depotech, splňujících nejpřísnější mezinárodní kritéria pro uchovávání této části národního kulturního (archívního) dědictví. Příbližně stejné množství písemnosti je uloženo ve dvanácti státních okresních archívech středních Čech, které jsou od roku 2002 vnitřními organizačními jednotkami Státního oblastního archívu v Praze.

Archív pečuje především o fondy vzniklé z činnosti krajských orgánů, institucí a úřadů státní, justiční a finanční správy, o řadu archívů šlechtických rodů a jejich velkostatků i od původců z hospodářské a podnikové sféry. V neposlední řadě je zde uložena i sbírka matrik ze středních Čech.

*Budova Národního archívu ČR, sídlo i Státního oblastního archívu v Praze
(foto M. Klímeš)*

Fondy využitelné genealogy

Největšímu studijnímu zájmu se těší sbírka matrik, které jsou nepostradatelným pramenem nejen pro genealogické, ale i pro demografické, sociologické, literárně historické a další historické bádání. Archiv pečuje o 9835 matričních knih a indexů k nim z let 1573–1949 (1950) vzniklých z činností jak římskokatolických farních úřadů, tak i evangelických sborů, a to jak z období před třicetiletou válkou tak i po roce 1781,

s manželkou v Bořivojově ulici na Žižkově, o jehož historii ale i současné dění se také zajímal. Byl členem Klubu přátel Žižkova.

*Josef Bada s manželkou Marií
roz. Forejtovou v roce 1995*

Rodopis se stal jeho celoživotní koníčkem, kterému se věnoval přes 60 let. Již v období 2. světové války se začal o svůj rod hlouběji zajímat. Věnoval se především vlastnímu rodu Badů, jehož nejstarší kořeny vypátral kolem roku 1560 v malé vsi Bodovce jižně od Turčianského sv. Martina na Slovensku. Zpracoval rodokmen nejen svého rodu, ale i rodu své manželky. Kořeny těchto rodů sahají i do ciziny, a tak díky svým zjištěním navštívil spolu s manželkou i vzdálené příbuzné na Slovensku, v Rakousku, Švýcarsku, Francii, Německu.

Zpracoval mnoho rodokmenů významných osobností např. Boženy Němcové, M. D. Rettigové. Mnohé z nich jsou uloženy v Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově. V poslední době se zabýval rodem Jesenských z Jesenice u Rakovníka, ze kterého pocházela i slavná Milena Jesenská, přítelkyně Franze Kafky. Právě to, že se M. Jesenská narodila na Žižkově, motivovalo pana Baďu i v 87 letech, že tento rodokmen zpracoval z fondů Státního oblastního archivu v Praze a Archivu hl.m. Prahy.

V archivech trávil Josef Bada převážnou většinu svého volného času. Vybaven „svačinkou“ od starostlivé manželky, odcházel do archivu v ranních hodinách a vracel se až k večeru. V Praze to byl zejména archiv v Clam-Gallasově paláci, který se mu stával „druhým domovem“. Po přestěhování archivu pak nový archivní areál na Chodovci. Ten byl pro něj sice veřejnou hromadnou dopravou hůře dostupný, nicméně tamější „komfort“ ho nadchl. Také si často povzděchl, že je jen škoda, že ve svém věku už nezdolně využívá k bádání nových zdrojů informací, jako je internet. A tak člověk, který nikdy nikomu nic nezavídel, nakonec přeci jen záviděl – možnosti mladších badatelů. Bádání nejen v archivech v Praze, ale vyjížděl i do vzdálenějších archivů např. do Třeboně, do Zámrsku apod. Na těchto cestách ho pak doprovázela manželka, která měla pro jeho koníčka během celých 58 let společného života velké pochopení. On jí na oplátku pomáhal se správou činžovního domu, který získala po sametové revoluci v restituci. Vzhledem k tomu, že na domě se projevílo 40 let „hospodaření“ OPBH, bylo i na tomto poli třeba vykonat hodně práce.

Archiv na Chodovci navštívil naposledy letos v březnu. Poté mu problémy s chůzí už neumožňovaly opouštět byt. Kromě návštěv v archivech docházel Josef Bada do již zmiňovaného Klubu přátel Žižkova, na akce konané Společností Aloise Jiráska, navštěvoval výstavy, muzea. V televizi sledoval zejména pořady naučné, vzdělávací, aby i v pokročilém věku rozšířil své znalosti. Z výše uvedeného je zřejmé, že až do posledních dnů neznal slovo „nuda“.

*Nejstarší členský průkaz
pana Josefa Baďu*

Pan Josef Bada zemřel v Praze 18. srpna 2008 krátce před svými 90. narozeninami a byl uložen do rodinné hrobky na Ořšanských hřbitovech – hřbitov 2, odd. 1, hrobka č. 14 (poblíž kaple sv. Rocha).

*Martin Slaboch
ve spolupráci s Marií Badovou (dcerou Josefa Baďu)*

Projekt Genetika a příjmení pokračuje

Projekt Genetika a příjmení již téměř rok nabízí aktivní účast genealogům, kteří pátrají po ztracených vazbách ve svých rodokmenech, a který je zaměřen především na porovnání genetické příbuznosti jinak nepříbuzných nositelů ne příliš častých příjmení v české populaci.

V současné době se projekt nachází v situaci, kdy počet jednotlivých příjmení je již velmi optimistický (a to nejen zaregistrovaných účastníků, ale i těch, od kterých byl získán biologický materiál formou výtěru ústní sliznice a následně stanoven konkrétní genetický profil – tzv. Y haplotyp). Projekt se proto začíná zaměřovat právě na ta příjmení, u kterých bude největší šance získání další nepříbuzných jmenovců.

V první fázi bylo vybráno příjmení Klusáček, u kterého bude na rozsáhlém vzorku otestován systém oslovování jmenovců, kteří pravděpodobně o možnosti genetického testování dříve neslyšeli a prostřednictvím garantů těchto příjmení jim bude nabídnuta účast v projektu. Řádově byly obeslány stovky jmenovců a bude vyhodnocena úspěšnost jejich zapojení do projektu. Oslovení probíhá formou klasického dopisu na adresy schválené garantem (které je možné najít v klasických telefonních seznamech), kdy jeho součástí je jednak úvodní informace popisující projekt obecně, dopis garantů (obsahuje genealogické informace garantů – toto by mělo podpořit ochotu jmenovců se do projektu zapojit) a tištěnou formu dotazníku – tento je vložen v ofrankované obálce se zpáteční adresou).

O:otec P, OO:otec otce/děd P; M:matka P; OM:otec matky P; 0p-bez povolání, ? údaj chybi; měšťan† mistr kožešnický= spojení dvou či více údajů povolání/postavení

Lineární zápis případu 1830N (P:JohannaA.P.atd...bude v následujícím kroku zakódován).

4. Anonymizace zápisu: Donátoři dat mohou poskytnout svá genealogická data ve zcela anonymní formě. Pokud to neumožní přímo donátorem používaný genealogický program, mohou poskytnout svá data přímo ve formě lineárního zápisu podle následujícího vzoru

Vzor (zcela anonymizovaná forma zápisu případu 1836N(P:Johanna.....):
1836N(P:dcera/1836-78/Mšeno/0p/(O/1814-?/měšťan†mistr feznik/Mšeno (OO/1791-?/feznik-místo?)))† (M/1813-?/Mšeno/0p/(OM/1793-?/kloboučník-Mšeno))

Pro analýzu je nutno uvést pohlaví potomka, proto je nutno P ve zcela anonymizovaném zápisu specifikovat: *syn/dcera*. Alternativně možno uvést jen křestní jména.

Převedení rodokmenů do této anonymní formy lineárního zápisu vyžaduje jistou práci, avšak pro genealoga, který se zpravidla ve svých rodokmenech dokonale vyzná, se nejedná o příliš náročnou záležitost.

5. Doprovodná informace: Prosíme donátory dat, aby ke svým souborům přiložili adresu dárce (příjmení a místo/okres bydliště) a stručnou charakteristiku poskytnutého rodokmenu -ca. počet probandů, generací, počet linií, geografický rozsah rodokmenu (okresy/kraje/větší města). K malým a nejmenším místům (části obce) prosíme uvést zde název nejbližší větší/ významnější lokality, nebo **příslušný okres** (např. Libív, část obce Dřítěn, okr. ČB).

6. Formáty dat: data lze dodat formou celého rodokmenu v digitalizované formě jako obvykle ve formátu ged-com, případně v jiném formátu (programu), který je používán dárce. Konverzi provede autor projektu, evtl. s pomocí zkušených členů ČGHSP. Samozřejmě lze data poskytnout i ve formě písemné, jako výtisk, nebo jako fotokopii rozrodu/vývodu na adresu kanceláře ČGHSP (prosím v čitelné velikosti!), případně zaslat obrázek rodokmenu jako pdf. soubor

7. Informace o postupu realizace projektu budou zájemcům a donátorům dat poskytovány průběžně na oficiální stránce ČGHSP. Tam a případně i na internetovou adresu realizátora projektu (tweiser@gmx.de) je možno rovněž směřovat další dotazy, podněty či náměty

Tomáš Weiser

Zprávy ze spolkové knihovny – nový knihovník

Po odstoupení paní knihovnice Vlastě Krylové, která ukončila svou činnost z rodinných důvodů, jsem přebíral od 2. září 2008 pravidelnou službu knihovníka spolkové knihovny ČGHSP. Tímto krátkým textem se vám chci představit a sdělit něco o sobě.

Nový knihovník ČGHSP Daniel Lang ve spolkové knihovně

Jmenuji se Daniel Lang a narodil jsem se 2. září 1985 v Praze. Vystudoval jsem učební obor automechanik a poté maturitní nástavbu v oboru podnikání. Mezi mé zájmy patří historie (historické motocykly, historie ČR a válečnictví), dále samozřejmě genealogie (intenzivně od 25. února 2004) a další PVH (postupně se do nich dostávám, ale je to náročné, stejně jako výše psaná genealogie). Ke knihám mám kladný vztah a velice rád je čtu. Knihovníkem ČGHSP jsem zatím jen krátkou dobu a sbírám zkušenosti. Teprve teď při prohlížení spolkové knihovny zjišťuji její vzácnost a jedinečnost. Až nyní zjišťuji, jaké zajímavé knihy a publikace má knihovna ve svém fondu. Jestliže se o tom chcete sami přesvědčit, přijďte každé první úterý v měsíci do sídla ČGHSP, popř. při dnech otevřených dveří konaných 2krát do roka. Na shledanou se těší.

Daniel Rudolf Lang, knihovník ČGHSP

Zemřel rodopisec Josef Bada (1918–2008)

Josef Bada se narodil 30. srpna 1918 v Českém Brodě v rodině kniháře. Dne 9. dubna 1944 se v Žižkovském kostele sv. Prokopa oženil s Marií Forejtovou ze Žižkova. Měli 2 děti, syna Josefa, který však ve 20 letech zemřel, a dceru Marii. Pan Bada pracoval jako úředník Poštovní spořitelny a později Hutního projektu v Praze. Po svatbě žil

Proto se obracím touto cestou na Vás, na české genealogy a na ČGHSP s prosbou o poskytnutí dat z rodokmenů, které máte k dispozici. Jejich zpřístupněním byste mi zásadním způsobem ulehčili vybudování databáze k projektu empirické rekonstrukce sociální struktury v Čechách v 19. stol. Akvizice dat z pramenů ve srovnatelném rozsahu je pro jednotlivce-historika sotva realizovatelným úkolem. Zároveň tím umožníte vědecky využít významné informace obsažené ve Vašich genealogiích, které jinak zůstávají ležet ladem.

V monografii s výsledky projektu budou poskytovatelé dat jmenovitě uvedeni a podpora ze strany ČGHSP patřičně oceněna. Poskytnutím Vašich dat tak významně přispějete k propagaci jak ČGHSP, tak i české genealogie obecně, a to nejen v laické, ale i v odborné veřejnosti, přičemž lze očekávat, že realizace projektu jistě vzbudí pozornost i v cizině. Z těchto důvodů podporuje vedení ČGHSP tuto výzvu a je ochotno v rámci svých možností podpořit budování databáze navrhovaného projektu.

Děkuji předem za Vaši vstřícnost a hojnou podporu

Dr. Tomáš Weiser

Projekt „Rekonstrukce sociální struktury v Čechách během průmyslové revoluce v 19. stol. na základě empirické analýzy sociální heterogamie sňatků v období ca. 1780–1938“. Navrhovaný projekt navazuje na západoněmecký výzkum historické sociální mobility v 19. stol. Primárním cílem projektu je identifikace hlavních sociálních vrstev uvnitř populace země letech 1780–1838, tj. v období průběhu průmyslové revoluce na základě sociální příslušnosti manželů, odvozovaných z údajů povolání jejich rodičů. Sňatek totiž, kromě ryze individuálního významu pro oba snoubence, je považován z hlediska sociologického za spolehlivý doklad intenzivních kontaktů mezi příslušníky skupin (povolání či vrstev) odkud pochází. Proto je možno z těchto dat dodatečně zjistit sociální blízkost/resp. vzdálenost jednotlivých povolání a nakonec odvodit i sociální strukturaci populace na daném území, včetně jejich změn v čase. Nashromážděné údaje bude samozřejmě možné využít i pro zjištění mezigenerační sociální mobility (odvozované ze srovnání povolání rodičů a potomků) a její proměny během zkoumaného období.

Základním předpokladem realizace navrhovaného projektu je sestavení databáze, obsahující požadované biografické údaje (místa a data narození, resp. sňatků, údaje o povolání a místa jeho výkonu), pro dostatečně velký počet účastníků sňatečnického či křestního aktu na daném území a v dané době. Jedná se o údaje zachycené v primárních pramenech (matriky, oddací, křestní a rodné listy), která však jsou již uvedena v nesčetných soukromých genealogiích z území Čech. Z hlediska genealogického se jedná o poměrně lehce dostupná data z rodných listů obyvatel tzv. Protektorátu, kteří podléhali povinnosti prokázat svůj arijský původ až po čtvrtou generaci nazpět. Odhadem by měla tato čtvrtá generace pocházet právě z období let 1780–1800.

Pokud by se – právě díky vstřícné podpoře ze strany členstva ČGHSP – podařilo vybudovat dostatečně rozsáhlou databázi (odhadem pro 500–1000 linií rodokmenů ze sledovaného období) pokrývající rovnoměrně území Čech, mohly by výsledky navrhovaného projektu překonat úroveň podobných studií v západní cizině, které zatím představují jen systémy lokálních studií.

Základní informace o hledaných údajích a modalitách transferu dat

1. Jedná se o poskytnutí částí rodokmenů s údaji pro probandy z období 1780–1938 pokud probíhají celé na území Čech. Rodokmeny, které během zkoumaného období opouští území Čech (např. na Moravu, či do zahraničí), nebo naopak přichází do Čech z okolních zemí, nemají pro projekt význam.

2. **Datace:** V rodokmenech bývají povolání probandů uváděny buď a/ k datu sňatku, nebo b/ k datu narození potomka (viz vzor). Do databáze projektu je možno převést obě formy. Tzn., že donátoři dat nemusí své rodokmeny předkládat, i když forma a/ je pro převod údajů jednodušší.

Vzor: část rodokmenu s částečnou anonymizací (údaje vztaheny k datu narození potomka /P/):

```
(OO:VáciP/1791-?/?ezník-místo?)           (OM:VáciZ/1793-?/?kloboučník-Mšeno)
      |                                     |
(O:EmanP/1814-?/?měšťan†mistr řezník/Mšeno) + (M:AnnaZ/1813-?/?Mšeno/0p/
-----
(P:JohannaP/1836-78/Mšeno/0p/)
```

3. Transkripce údajů rodokmenu (viz nahoře) do lineárního zápisu:

1836N (P: JohannaA.P/1836-78/Mšeno/0p(O:EmanP/1814-?/?měšťan†mistr řezník/Mšeno (OO:VáciP/1791-?/?ezník-místo?)))† (M:AnnaP/1813-?/?Mšeno/0p(OM:VáciZ/1793-?/?Kloboučník-Mšeno))

Vysvětlivky:

1830N: rok narození potomka (P), ke kterému bude datový soubor tohoto případu vztahen;

Johanna A. P- jméno narozeného probanda uveden ve zkrácené formě kvůli jednoduché identifikaci případu;

Podobný systém bychom našli pouze v některých moderních výrobních a obchodních firmách.

V přízemí je ještě zvláštní hala s plošinami montovanými mezi sloupy. Slouží k uložení rozměrných předmětů a sestav do 3,5 m šíře, např. modelů budov a celých stavebních objektů.

Pro menší předměty je určen vestavěný kovový, třípatrový blok s roštovou, průvzdušnou podlahou. Na patrech jsou kóje – kovové klece s klasickými regály, na nichž se přehledně ukládá např. umělecká litina, elektrotechnika a pod. Připomíná to tak trochu americké vězení. Zde naše prohlídka končí.

Depozitář Národního technického muzeu ukrývá i stará kamna.

Národní technické muzeum je nepostradatelnou institucí pro studium dějin technického vývoje a dějin hospodářských. V současnosti zažívá období velkého rozkvětu. Z důvodů rekonstrukce je prozatím uzavřené, ale ti, kdo mu fandí, vědí, že budova v Praze na Letné již dávno nemohla stačit svému účelu. Vždyť v době jejího vzniku (roku 1938) velká část dnešních exponátů buď sloužila denní potřebě, nebo ještě neexistovala. V průběhu deseti let, zvláště pak po bouřlivém technickém rozvoji koncem 20. století, se nahromadilo množství památek, které se už nestačí de-

ponovat, natož vystavit. Jenom kolejová vozidla, jichž je několik desítek kusů, jsou odstavena na různých místech v republice. Jejich novým a snad i trvalým domovem se má stát zamýšlená expozice na dnešním Masarykově nádraží. Památkám stavebnictví a architektury by měla sloužit část objektu kláštera v Plasích. Hlavní budova v Praze na Letné bude vystavovat opět dopravní prostředky. Mimo to v ní budou nadále expozice měření času, elektrotechniky, fotografie a filmu, hornictví, hutnictví, železářství, při čemž nesmíme zapomenout na překrásný kolotoč s koničky z pravé kůže, pocházející z roku 1891, na němž se vozilo již 4–5 generací dětí i dospělých.

Sluší se také připomenout, že Národnímu technickému muzeu v Praze bylo letos v červenci 100 let. V současné době schraňuje na 60 000 evidenčních jednotek exponátů, množství technické dokumentace a čtvrt milionu titulů knih. Při tom očekává další přírůstky. Některé velmi rozměrné, jako např. Thomasův konvertor z kladenské Poldiny hutí, jenž by se měl stát součástí expozice na Letné.

Pavel Hnízdil

Za poskytnuté povolení k publikaci fotografií děkujeme Národnímu technickému muzeu v Praze.

Pomohou genealogové českým sociálním dějinám?

Výzva členům ČGHSP k poskytnutí genealogických dat z období 1780–1938

Významná česká historička Pavla Horská vytkla před léty významné práci Oty Urbana „Česká společnost 1848–1918“ (Praha 1982), že kniha o vývoji české společnosti od feudalismu ke kapitalismu až do vzniku republiky, zmiňuje konkrétně sotva 600 osob, ačkoliv populace českých zemí čítala na miliony (r.1850: 6,6 mil. osob, 1900: 9,4 mil.). Podobně skromný rozsah mají i dnes hojně vycházející biografické lexikony různých stavů a povolání – úředníků, kléru, umělců a j. K postřehu P. Horské z r. 1996 není dnes, o dvanáct let později, co dodat: obor čs. sociálních dějin si dodnes neosvojil metody, umožňující analyzovat změny a procesy probíhající uvnitř velkých, historicky skutečně významných skupin obyvatelstva. Ba dokonce dnes lze již mluvit přímo o programaticky odůvodněném nezájmu o kolektivní subjekty jako rolnictvo, dělnictvo, femeslnictvo, či o občanskou společnost jako celek. České sociální dějiny se proto dnes omezují na analýzu velmi malých, nejraději exkluzivních skupinek obyvatel (např. šlechta, svobodní zednáři atp.), které z principiálních důvodů nemohou objasnit procesy týkající se obyvatelstva celé země.

Přitom však existují u nás systematicky budované databáze, zahrnující biografická data v rozsahu odhadovaném na desítky tisíců obyvatel českých zemí. Tyto impozantní datové soubory ovšem nevznikly péčí české akademické historiografie, ale díky píli a vášnivému zájmu našich genealogů.

Pohnutka ke sběru genealogických dat se zdá být jednoduchá. Prostý zájem o vlastní rodiče, o naše předky a jejich osudy se v určitém významném okamžiku našeho života vynořuje snad zcela přirozeně. Kouzlo genealogického bádání spočívá nejen v tom, jak se z nashromážděných údajů vynořuje poznenáhlu naše osobní minulost, ale také v tom, jak naše soukromá „mikrohistorie“ splývá se skutečnými „velkými dějinami“; když zjišťujeme, že naši předkové byli svědky, někdy i účastníky oněch skutečně významných historických událostí: slavných korunovaci, převratů a válek či povstání, či snad dokonce i příbuznými historických osobností. Skutečné dějiny jsou však spleteny s osudy našich předků ještě jiným, snad ještě významnějším způsobem: tím jak naši předci odcházeli z vesnic do měst a jak při tom nalézali a měnili svá vlastní povolání. Už tím byli součástí i aktéry mohutného anonymního proudu dějinného vývoje, během něhož se původně agrární feudální společnost stávala společností moderní, průmyslovou a městskou.

Právě proto z hlediska sociálních dějin představují Vámi genealogy nashromážděná biografická data informační poklad impozantního rozsahu, které mají pro empirický výzkum společností minulých staletí zcela zásadní význam, ovšem zatím naprosto nevyužitý.

Kam tsunami nemůže aneb zpráva o jednom nevšedním střeďečníku

Když se řekne depozitář muzea, představíme si polorozpadlou stodolu s děravou střechou na okraji civilizace, kde vzácné exponáty hníjí v mokré slámi. Občas se do depozitáře vloupe zloděj, spíše však vandal. Ano, tak tomu kdysi doopravdy bylo a není to tak dávno, kdy si uni armáda nedokázala ochránit objekt Vojenského muzea leteckví ve Kbelích.

Vzpomeňme si ale na jednu nedávnou střeďečníkovou přednášku ing. Josefa Černého. Vyprávěl nám o stoleté vodě ze srpna roku 2002, o záchranných pracích v zatopeném depozitáři Národního technického muzea v karlínské Invalidovně a hlavně, o kvalitách nového depozitáře vybudovaného v Čelákovicích. Krásného a slunného dne 7. října 2008 jsme dostali příležitost tento zajímavý objekt spatřit na vlastní oči.

Krátko po poledni nastupuje skupina devíti členů ČGHSP do vlaku na Masarykově nádraží a odjíždí do Čelákovic. K objektu depozitáře je to z čelákovického nádraží asi půlhodina pěší chůze.

Výprava členů ČGHSP 7. října 2008 v Čelákovicích. Zleva Václav Hásek, Pavel Hnízdil, Jan Čermák, Filomena Jičínská, Pavla Řihová, František Rod, Milan Špirakus, Jana Johanidesová a Blanka Čádová.

Pozemek má rozlohu 76 000 m². Na něm bylo v průběhu posledních čtyřiceti let vybudováno 8 lehkých skladových hal a železniční vlečka, na níž několik historických kolejových vozidel čeká na svou renesanci. Pozornosti jistě neujde Kaplanova turbína a stavební kesony ponechané na volném prostranství jako pomníky technického vývoje v naší zemi. Těmto kolosům jistě nehrozí zcizení a odvoz do sběru jako okapům a kanalizačním mřížím. Přesto je celý areál velmi dobře zajištěn, jak z hlediska přístupu, tak protipožárního. A navíc, na rozdíl od karlínského depozitáře sem vltavská „tsunami“ opravdu nedosáhne.

Cílem naší návštěvy je především moderní průmyslová hala o půdorysu přibližně 60 x 30 m, kterou NTM vybuďovalo po osudných povodních za peníze uvolněné státem, nákladem 85 milionů korun. Prostor je rozdělen na část „nečistou“ a „čistou“, jak nám sdělil ředitel objektu ing. Josef Černý, jehož pozvání jsme dnes přijali.

Výklad začíná u vjezdu do budovy, kam rezavé a kontaminované exponáty přiváží nákladní vozidla. Pod stříškou je jeřábová kočka o nosnosti 5 tun. Náklad se přeloží na plošinový vůz, na něm se vtáhne do budovy a dále je manipulován pomocí vysokozdvizného vozíku. Ve „špinavé“ – příjmové části se exponát nechává po jistou dobu v jakési „karanténě“. Postupně se vyčistí, opraví a nakonzervuje. Než bude uložen do vlastního depozita, sejme odborník z kriminalistického ústavu stěry s jeho povrchu. Musejí být negativní. Písně, bakterie a jiné destruktivní mikroorganismy nesmějí překročit práh „čisté části“. V této budově je klimatizované prostředí s ideálně regulovanou teplotou, vlhkostí a prakticky nulovou prašností. Výpary a škodliviny vznikající v dílnách při čištění a konzervaci jsou účinně odsávány a filtrovány. Za extrémně chladného počasí je systém schopen vyčištěný vzduch vracet zpět do budovy, čímž se ušetří energie pro ohřev nového vzduchu. Vše je čistě natřeno speciálními nátěry, podlahy jsou z lité pryskyřice a lze z nich bez nadsázky jít. Závídět by mohl leckterý laboratorní nebo nemocniční provoz. Budova je téměř bez oken. Uvnitř připomíná objekt NASA nebo jiné, přísně utajené zařízení.

V jedné z restaurátorských dílen obdivujeme zmenšené modely strojů na zpracování keramické hlíny. Jeden z modelů je kontaminovaný a zkorodovaný, neboť pochází ze zaplaveného Karlína. Druhý je již vyčištěný, opravený, funkční a nakonzervovaný. Je to práce konzervátora Vladimíra Karla, který nás spolu s ing. Černým provází.

A jdeme dál do „čisté“ – depozitární části. Těžké exponáty, většinou průmyslové stroje a motory, přikryté potravinářskou fólií zůstávají v přízemí. Kterýkoliv exponát může být bez problému přemístěn pomocí portálového jeřábu, jenž obsáhne celou plochu oddělení. Ing. Černý nám s hrdostí představuje motor z nákladního vozidla Tatra 815, který získal od armády, a který je kuriózní tím, že má výrobní číslo 001. „Už za pár let to bude exponát s patinou a naši vnukové ocení, že po naší generaci přeci něco zbylo“, dodává.

V další depozitární hale jsou několikapatrové pojízdné regály. Do jejich buněk se vkládají palety s exponáty o váze až několika set kilogramů. Mnohatanový kolos se pohybuje zcela přesně a bezpečně díky synchronizovaným elektromotorům, které pohánějí jeho podvozky. Přesuny regálů umožňují ušetřit manipulační plochu pro vysokozdvizný vozík, resp. maximálně využít tento poměrně drahý skladový prostor. Obdivujeme zrestaurovaná americká kamna, různé textilní stroje, kovářské měchy, dřevěné kamery z 19. století, promítací stroje a další. Je zde bezpočtu uložených památek technického rozvoje v naší zemi. Každý předmět má svou kartu zatavenou ve fólii. Kromě inventárního čísla a názvu je na ní také malá fotografie a hlavně – čárový kód. Ten umožní podstatně zkrátit čas potřebný k inventuře oproti pracnému systému, který se užíval dříve. Zrovna tak vyhledání předmětu je dílem maximálně několika minut. Jeho vyskladnění a naložení k odvozu je pak zcela zmechanizované a snadné.

se pároval a jaké generace lidí z toho vzešly. To může být jistě pro každého člověka velmi cenné, protože se jej to jednak bezprostředně týká a jednak má v ruce základní informaci odkud vlastně pochází. Tyto úvahy zde již mohly být v dávné době, ale co je v současnosti nejdůležitější, že do této hry vstoupila DNA jako naprogramovaná pánska vypovídající o různých genetických příbuznostech, čímž rudokmeny dostávají exaktní podobu, protože lidstvo má konečně v ruce dokonalý nepochybnitelný nástroj, kterým může uspořádat různá společenství, rodové vztahy do vzájemných souvislostí. Tento nástroj je tak silný, že může lehce vymístit různé nesmyslné představy, poměry a dát lidstvu reálný a pravdivý základ. Tak vlastně genetika se stala, díky své výpovědní naprogramované hodnotě o evolučním utváření lidského organismu tím nejcennějším, co pro člověka se kdy vytvořilo.

Odkud se naši předkové dostali do Čech?

Kosterní nálezy pravděpodobného předchůdce člověka jsou nalézány ve východní části Afriky. Na obrázku jsou tyto lokality znázorněny, což může sloužit jako „kolébka“ vzniku předchůdců dnešního člověka. Osídlování Evropy z hlediska časových údajů, se odehrávalo nejméně v pěti různých vlnách. Je logické, že tyto vlny nemusely být tak markantní, jak se uvádí a migrace lidí byla více méně kontinuální, v závislosti na podmínkách prostředí. Do toho se promítaly různé konflikty i přírodní katastrofy, boje o teritoria, nemoci až po snahy hledání nových území, poskytující našim předkům dostatek obživy.

Kristián Kouček

ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI

Program středečnicků na 1. pololetí 2008

14. ledna 2009 Václav Kulle: **Sklárny v Českém lese. Mista v okresech Tachov a Domažlice, kde byly objeveny zbytky starých skláren.**
28. ledna 2009 PhDr. Tomáš Weiser: **Sociální dějiny českých zemí. Sociální dějiny jsou poměrně mladý obor na pomezí mezi dějinami a sociologií; dlouhá fáze osamostatňování počíná sporem o individualistické či kolektivní pojetí dějin na přelomu 19. a 20. stol. a vrcholí ve Francii založením školy Annales 1929–45.**
11. února 2009 Mgr. Vlastimil Stenzl: **Projekt „Genetika a příjmení“.** Koordinátor projektu „Genetika a příjmení“ z Kriminálnělékařského ústavu seznámí posluchače s prvními výsledky. Projekt je zaměřen především na porovnání genetické příbuznosti ne příliš častých příjmení v české populaci.
25. února 2009 Ing. Dana Mesteková a Ing. Mgr. Martin Slaboch: **Rodová setkání. Organizátoři rodových setkání rodů Mesteků a Slabochů představí své zkušenosti z průběhu rodových setkání a posejí, čeho se pro příště vyvarovat.**
11. března 2009 Václav Kulle: **Z Čech až na Hoher Dachstein. Životní osudy Friedricha Simonyho, rodáka z Hrochova Týnce, který jako první prozkoumal Alpy v okolí Hallstadtu a jako první na Hoher Dachstein vystoupil.**
25. března 2009 Ing. Josef Fučík: **Albánie a Srbsko za 1. světové války a 28. pluk Rakousko-uherské armády. Znalec středoevropského vojenství 19. a 20. století a autor mnoha knih přiblíží posluchačům méně známé skutečnosti z 1. světové války na Balkáně.**
8. dubna 2009 Pavel Hnízdil: **Češi a Slováci na obou stranách fronty 2. světové války. Nástup hnědého moru na území našeho státu a osudy obou národů ve 2. světové válce.**
22. dubna 2009 Helena Voldánová: **Zkušenosti z archivů a bádání z pohledu profesionálního genealoga. Členka ČGHSP se při svém každodenním bádání setkává s mnoha zajímavými zápisy v matrikách.**
13. května 2009 Václav Kulle: **Antisemitismus po česku. Okolnosti protizidovských výstřelků v českých zemích.**
27. května 2009 Tomáš Krůta a počítačová skupina ČGHSP: **Genealogie a využití počítačů při rodopisném bádání. Většina genealogů si již svou práci bez počítače nedokáže představit. Nové možnosti využívání počítačů v genealogii přednese místopředseda ČGHSP a předseda o.s. GENEALOGIA 2003**

Přednášky začínají vždy od 17.00 hodin v ulici Revoluční čp. 5 v Praze 1. Neformální setkání genealogů s volnou debátou a libovolným příchodem začíná již v 16 hodin. Těšíme se!

Filomena Jičínská

Autor vzpomíná na jednu situaci, kterou náš významný imunolog prof. MUDr. Milan Hašek zmiňoval na jedné oslavě, že někde na dovolené ve Švýcarsku se sešli rodiny, které měly malé děti, a to dokonce dvojčata. Jak to tak bývá, tak děti se někde na terase předváděly a při té příležitosti si hned jejich rodiče všimli, že jedno dvojče z páru dvojčat se nápadně podobá jinému z druhého páru dvojčat. Matky byly velmi udiveny a hned navázaly debatu, kde že to rodily. O to víc byly překvapeny, když zjistily že rodily ve stejné porodnici a ve stejnou dobu a že se vlastně již viděly v té porodnici. Proto hned pojalý podezření, že jejich děti patří k sobě a že mohly být zaměněny. Ale jak to lze dokázat, když v té době neexistovala žádná možnost ve smyslu současné analýzy DNA? Pouze podle jejich vzhledu? A tak jim odborníci navrhli celkem jednoduchý test a to transplantát kožního štěpu. Přenesli totiž od jednoho dvojčete malý kousek kůže a přišli to tomu druhému po skarifikaci na předloktí a čekali, zda se tento malý kožní štěp přibojí nebo odhojí. Transplantovaná kůže se po více než sedmi dnech definitivně přibojila, což byl jasný důkaz, že tito jedinci patří k sobě a co navíc, že jsou to vlastně identická (jednovaječná) dvojčata. A jestli se tato dvojčátka vyměnila tak jako ta zaměněná děvčátka z třebečské porodnice to už se autor nedozvědí. Tento případ je vlastně tak trochu výjimečný, ale i tak se v minulém století postupovalo k nalezení pravdy různě dostupnými způsoby. Přesto se dnešní době situace velmi změnila a je možné na základě analýzy DNA vyloučit podezření, že muž není biologickým otcem svého dítěte.

Lze konstatovat, že čím více porodů, tím je i vyšší pravděpodobnost záměn. Teprve během několika dnů nebo týdnů života dětí se možnost záměny rapidně snižuje a v průběhu dalších měsíců se téměř vylučuje. Je zcela nemožné, aby došlo k záměně u velmi podobných dětí třeba ve školce, i když by je personál nevědomky převlékl. To již nepřichází v úvahu, protože každá máma své dítě pozná a někdy i dítě pozná mámu. Další pochybnosti mohou nastat v případě fingované záměny pohlaví. Uvádí se situace, kdy rodiny se snažily vychovávat svoji holčičku jako syna se všemi důsledky, a nebo naopak syna jako holčičku, aby nemusel jít do války. Ve sportovním světě jsou také známy případy, kde muž soutěžil v ženských disciplínách. Z poslední doby je v Čechách znám případ, kdy třináctileté Barboře Škrlové alias Aničece pomáhal při vytváření nové identity – třináctiletého Adama – různí lidé, a to i v zahraničí. Po psychické stránce je to něco podobného jako problém incestu.

Pár slov závěrem

V jednotlivých genealogiích je zastoupení mužů a žen zcela nepochybné, i když se v rodokmenech mohou vyskytovat jedinci, kteří nepředávají genetickou informaci a představují vlastně suché větve. Jedinci, kteří si sestavují vlastní rodokmen chtějí mít svůj rodopis co nejlepší a tak může docházet k celé řadě zjednodušení, kdy se z rodokmenu záměrně vypouštějí nevhodní jedinci a naopak se zdůrazňují jedinci, kteří něčím byli a vynikli. Tato zjednodušení nemusí být pouze z hlediska jednotlivých generací ale z hlediska počtu jedinců v těchto generacích. Je celkem logické, že eliminaci nemanželských dětí, či dalších nevhodných jedinců třeba zdravotně

zatížených nebo i eliminaci tzv. suchých větví se rodokmen stává přehlednější a působivější, zvláště když je zřetelná hlavní linie. Jak již bylo uvedeno rodokmen je vlastně vizitkou o rodovém utváření příslušného rodu a tak by pro jeho následovníky měly být známe všechny posloupnosti, než pouze jejich výsek. Pravý rodokmen by se tak měl stát vizitkou rodového uspořádání a pokračovatelé by jej měli jako rodové dědictví ochraňovat. V současné době smyslem rodokmenu ani není získávat představu o nějakém hromadění hmotných statků jednotlivých členů v rodových posloupnostech ale spíše získávat představu jak sekvence genů byly evolučně utvářeny a jak se podílely na rozrůznění a schopnostech potomků.

V dnešní době se naskytá možnost všechny tyto informace, včetně informací o zdravotním stavu (na co kdo zemřel, čím je genealogie zatížena), uchovat v počítači nebo v podobě malého přenosného média. V podstatě tak každá rodina může mít k dispozici tyto genetické posloupnosti či bílé schránky rodiny, na které by některé rodiny mohly být pyšny a mohly si je uchovávat, tak jako se uchovávají rodinné šperky.

Jménem genetiky

V seriálu článků uveřejňovaných v Genealogických a heraldických listech na téma **Genealogie a genetika** byly v prvním článku podány základní informace týkající se významu genetiky v lidské společnosti. Druhý článek byl zaměřen na přenesení genetických znaků do jednotlivých generací. Třetí článek se týkal zachycení mužského a ženského pohlaví v rodokmenech a některých vrozených chorob. Další článek poukazoval na příbuzenské sňatky v rodokmenech. Pátý článek seriálu se týkal výskytu dvojčat v rodokmenech. Šestý článek v pořadí pojednával o suchých větvích v rodokmenech. Sedmý článek měl za úkol zmínit rodokmen jako vizitku člověka. Postavení rodiny v rodokmenech bylo předmětem dalšího sdělení. Jedinečné schopnosti člověka promítající se do jednotlivých rodokmenů byly tématem deváté části. Desátá část se týkala eugenických dopadů v rodokmenech. Jedenácté sdělení pojednávalo o incestu v rodokmenech a poslední dvanácté sdělení se týká záměn identity pohlaví v rodokmenech.

V současné době je již nepřeberné množství poznatků o naší planetě, a to vlastně z nejrůznějších hledisek. Těžko se ponořujeme do hlubin minulosti, abych z ní vyloučili alespoň nějaké artefakty o utváření života a o lidské činnosti využitelné pro současnost. Z různých fosilií sice vytváříme představu o životě celé řady organismů, které v dávných dobách obývaly naši zemi. Tyto pro nás až neskutečné organismy jsme navíc schopni pomocí počítačové techniky dávat do různých dějových souvislostí a sestavovat o nich poutavé seriály – co se všechno muselo – na naší planetě odehrávat. Z hluboké minulosti je také snaha vytěžit co nejvíce poznatků o Homo sapiens, což je ale nesmírně obtížné. Dozvědět se něco o nejstarších našich prapředcích je sice téměř nemožné, i když člověk je na zemi relativně krátkou dobu. Mnoho lidí vlastně má možnost si sestavit svůj rodokmen a dospět ve své genealogii o několik století zpět. Objevováním rodových hierarchií může rodokmen nabývat velké hodnoty, protože se lze dobrat do vzájemných souvislostí, kdy a kde se rodoví předci objevili, kdo a kým

opustit své domovy, živnosti a majetky, protože bylo jasné, co by je čekalo. Ti, kteří zůstali, a bylo jich asi 700 000, zejména chudí lidé, Židé a němečtí demokraté, neušli fyzickému násilí nebo smrti rukama Henleinovců, totálnímu nasazení, věznění, koncentračním táborem, likvidaci, násilné opci k německé národnosti, odvodu do Wehrmachtu, smrti na frontě, bombardování a dalším útrapám. Asi bylo dost i těch, kteří až se vnitřně cítili Čechy, neušli po válce odsunu.

Kromě Německa se ukázalo jako válečný nepřítel i Polsko, když v době krize uplatnilo požadavek na českou část Těšínska. Německo, které se cítilo být pánem v celém středoevropském prostoru, donutilo oslabené Československo vydat toto území a později několik vesnic v severním pohraničí Slovenska Polsku. To mělo za následek prudké ochlazení vztahů mezi oběma státy. Po napadení Polska 1. září 1939 se Slovensko stalo ochotným spojencem Německa a umožnilo mu nástup vojsk ze svého území. Polsko bylo po kapitulaci rozděleno na tři díly. Jeho východních území v Haliči se zmocnila Rudá armáda (podle tajného dodatku paktu o neútočení uzavřeného mezi SSSR a Německem v srpnu 1939). Střední část se proměnila v tzv. General Government – v podstatě horší protektorát. Západní část byla anektována Německem. Dodejme jen, že nepřítelství Polska vůči Československu se udrželo po celou dobu 2. světové války a mělo svou dohru v červnu 1945, kdy mezi oběma státy málem došlo k válce.

Podobným způsobem jako Polsko se zachovalo i Maďarsko, jehož představitel – regent admirál Miklós Horthy se od počátku politicky stavěl na stranu Německa. Za to mu Německo a Itálie tzv. Videňskou arbitráží konanou 2. listopadu 1938 přiklly jižní pohraničí Slovenska a Podkarpatské Rusi.

Zrada ze strany Francie a Anglie způsobila v mínění českého národa šok, hluboké opovržení až nenávisť. Nový státní prezident dr. Emil Hácha (zvolen 30. listopadu 1939) na sebe vzal břímě, jehož dopad si nedokázal v té chvíli ani představit. Při svém uvedení do funkce prohlásil, že Česko – Slovenská republika bude více dbát na soulad své politiky s politikou sousedů (tím myslel Německo) a připojil parafrázi přísloví, že „český Vašek se musí dobře rozmyslet, než přistě půjde s pány na led“.

Vrátíme se ale ještě k prezidentu Benešovi. Nepochyboval, že Československo musí bojovat. Obrana vlasti však byla jen jednou baštou v soustavě pomyslného opevnění. Baštu, kterou Spojenci vyklidili a v níž zanechali hospodářský potenciál, s nímž si Hitler troufá rozpoutat válku. Beneš věřil, že boj proti fašistickému Německu může být úspěšně veden i v zahraničí, jako za 1. světové války. Předpokládal, že republika brzy ztratí i zbytek samostatnosti, globální konflikt brzy vzplane a potom se ukáže, kdo měl pravdu. Jenom netušil, že devastace jeho země potrvá šest let. Vzhledem k těmto úvahám si možná položil otázku, za co by měl vlastně český národ vykrváčet. Za zájmy zbabělců a zrůdců? Vždyť jakákoliv oběť by v tu chvíli nahrávala všem, bývalým spojencům i nepřítelům, jenom ne jeho zemi a národu. Když pak koncem října na nátlak Německa a domácí reakce opouštěl vlast, doufal a zároveň pochyboval, zdali ho v budoucnu národ pochopí nebo zatratí. Posuďme sami, jak daleko byl pravdě.

Snímky jsou použity se svolením Vojenského ústředního archivu v Praze.

GENEALOGIE A GENETIKA

12. část

ZÁMĚNA LIDÍ V RODOKMENECH

Kristián Koubek

Časy se mění a lidé se mění v nich. To je známé přísloví, které se dá vztáhnout na jakoukoliv společnost. Ze školy víme, že lidé jsou odděleného pohlaví chlapec-děvče a muž a žena. Vzácně jsou i jedinci nejasného pohlaví, kde u nich jsou různé genetické formy, takže se přiřazují či upravují do mužské či ženské oblasti. Mimo to jsou i jedinci, kdy v průběhu života dochází u nich k vědomé změně pohlaví (z muže se stává žena nebo i naopak). Z historie lidstva známe také případy, kdy došlo k záměně lidí v rodokmenech. Snad nejčastěji k tomu dochází u novorozenců. To znamená, že při porodech může dojít k situacím, kdy novorozené dítě jedněch rodičů je zaměněno za dítě druhých rodičů. V případech když rodiče ještě své potomky neviděli se dá zaměnit děvče za chlapce a i opačně a v případech, že u dětí již rodiče znají pohlaví, tak se většinou musí odehrávat záměna v rámci příslušného pohlaví, aby rodiče nepojali žádná podezření. Tyto záměny lze označit pro rodiče jako nevědomostní, ale jsou i záměny, kdy rodiče mohou vědomě zaměnit dítě. To se může odehrávat v případě různých defektů, kdy až je rafinovaná snaha vyměnit defektní dítě za zdravé.

Je logické, že rodiče se snaží, aby vychovávali své zdravé děti, které si přivedli na svět. I když se říká, matka je jistá, tak i tato jistota není stoprocentní, protože ani vlastní matka si nemusí být zcela jistá, že bude vychovávat potomka, kterého přivedla na svět. Z různých míst a v různé době jsou sice strohé údaje o tom, že si ani biologičtí rodiče nemusí být zcela jisti, že mají své dítě. Zatímco u muže je pravděpodobnost přiknutí nebiologického potomka v rozmezí 3–5 %, tak u žen se tato pochybnost téměř vylučuje. Z různých zemích jsou i odhady, že by to mohl být tak jeden případ z tisíce porodů. Ještě v minulém století se říkalo že „matka je jistá otec je nejistý“. V dnešní době analýza DNA umožňuje i tyto některé pochybnosti vyjasnit.

Žena, která rodí v nemocnici je většinou odkázána na pomoc nemocničního personálu. Žena tak nemůže mít tuto situaci zcela pod svoji kontrolou a spoléhá na odborný personál jak ji bude nápomocen s narozením nového člověka. Zde mohou vyvstat různé dramatické chvíle, kdy se hlavně jedná, aby porod dopadl dobře a matka i dítě byly zdravé. Jestli někdo vymění záměrně dítě za jiné, tak je to hrubá chyba personálu či vážné porušení lékařských předpisů. Na stránky deníků se dostala záměna novorozenců z třebešické porodnice a široká veřejnost mohla zamyslet nad tímto problémem. Podle údajů, které jsou k dispozici kdy záměna dětí v třebešické porodnici proběhla během 200 minut, což poukazuje, že největší pravděpodobnost záměn je vlastně v prvních minutách příchodu dětí na svět. I když se rodiny nakonec domluvily, že si děti vymění a budou dále v kontaktu, tak se to neobešlo bez traumat.

vtažení impéria do světového konfliktu kvůli "nepatrné zemi" a krizi chtěl řešit ústupkem vůči požadavkům Henleinovy Sudetoněmecké strany. Že nešlo o sudeto - německé území ani sudeto-německé obyvatelstvo, ale pohlcení celé Evropy a hlavně, rozbití Československa, pacifisté a defetisté nechtěli v té chvíli ani slyšet.

Téměř kompletní obklíčení státu nepříteli znamenalo značné omezení přísunu zdrojů pro vedení případné války. Že armáda území vlasti neubrání a v nejlepším případě ustoupí mimo její hranice, bylo nezvratné. Kapituluující stát by měl nějakou šanci na přežití. Porazený stát vydaný na milost a nemilost nepříteli by dopadl mnohem hůře, jak se později ukázalo na příkladu Polska, Jugoslávie, Francie, dobytých území Sovětského svazu a jiných.

Asi nikdy již nebude vysvětlena otázka nabízené pomoci ze strany Sovětského svazu, jehož zásah by se asi těžko obešel bez narušení státní hranice s Polskem nebo Rumunskem, které od něho ČSR oddělovaly. V tu chvíli rozhodně na válku připraven nebyl, ale konflikt mezi Německem a Spojenci by Stalinovi jistě přišel vhod. Nebo plánoval obsazení východní části ČSR jak to později učinil v případě Polska napadeného Německem?

Mnichovská krize a vznik 2. republiky

Henleinův požadavek podporovaný Británií, že v tzv. Sudetech vznikne německý autonomní stát, brzy přerostl v ultimátum za odtržení celého území a jeho připojení k Německu.

Pohrůžka napadení Československa vyslovená Hitlerem na norimberském sjezdu NSDAP 12. září 1938 a termínovaná k datu 2. října spustila sérii útoků ozbrojených teroristických skupin zvaných Freikorps vybavených zbraněmi pašovanými z Německa se záměrem vyvolat puč.

*Voják československé armády s ukofistěnou zbraní
člena teroristické organizace Freikorps (září 1938)*

To vyvolalo nutnost nařízení druhé, tentokrát všeobecné mobilizace čs. branné moci. Národní radikalismus dokázal 23. až 28. září 1938 uvést do bojové pohotovosti více než půl milionu nadšených obránců. Bohužel, o osudu národa bylo rozhodnuto mnohem dříve.

Československé dělostřelectvo při mobilizaci, nástup na pozice v září 1938.

Mobilizace československé armády (září 1938).

S falešnou lítostí oznámily 21. září obě západní velmoci prostřednictvím svých vyslanců společné stanovisko o nutnosti odstoupení pohraničního území Německu. Francouzský vyslanec Delacroix při čtení dokumentu na Pražském Hradě vzlykal. Zbabělství a morální marasmus špatně maskované snahou o záchranu světového míru i Československa přimělo Beneše k proctví adresovanému vládám Francie a Anglie, že ze strany Německa přijdou brzy další expanzní požadavky a mír stejně zachráněn nebude. Mnichovská konference svolaná na den 29. září vlastně pouze nakreslila mapu nového čs. státu a stanovila „šibeniční termíny“ pro předání etap předmětného území od 1. do 10. října. Asi 150 tisíc republice věrných obyvatel muselo narychlo

ZRADY ZVON KRIZE ČESKOSLOVENSKO-NĚMECKÝCH VZTAHŮ V ROCE 1938

Pavel Hnízdil

Sypejme si hlavu popelem

Také interpretace mnichovského diktátu a událostí, jež následovaly v Československu po datu 29. září roku 1938, je opředená soustavami legend, polopravd a lží, které dodnes matou veřejnost hledající odpověď na stěžejní otázku, zdali jsme se měli či neměli bránit, případně, zdali tehdejší prezident dr. Edvard Beneš v součinnosti s vládou, parlamentem a generalitou jednal či nejednal správně, když mnichovský diktát přijal, vzápětí 5. října abdikoval a opustil republiku. Snad dosud přežívají názory, které se dobře hodily komunistické historiografii, totiž, že „1. republika patřila především Čechům, jejichž kapitalistická reprezentace neměla pochopení pro problémy menšin. Usurpovala svobodu si žádající slovenský národ, neboť mu upřela možnost samostatného vývoje v rámci federace, slíbené již při vzniku společného státu. Místo toho z něho učinila součást umělého národa československého, čímž si ale také připravila svůj konec“. Jiný názor praví, že také Němcům jsme ublížili, protože jsme jim nenabídlí podíl na politické moci, a tím jsme je doslova vehnali do náruče Hitlerovi. Mimo to, již v roce 1938 byl prezident Beneš osočován jako nepřítel světového míru, protože se mu nelíbil „tajný“ pakt o neútočení uzavřený mezi Polskem a Německem.

Mussolini a Chamberlain
v Mnichově v září 1938

Samotné Německo se pak mělo cítit vyprovokováno částečnou mobilizací čs. branné moci ze dne 20. května 1938, čímž měla československá strana „vyložit na stůl válečnou kartu“. Komu všemu jsme vlastně my Češi neublížili? A kolik ještě takových „Mnichovů“ světové společenství připustí, než prohlédne a postaví cemu života, svobody, rozumu a míru nad politické pletichy a merkantilistické čachry? Vzpomeňme si jen na genocidy v Africe či na Balkáně páchané v druhé polovině 20. století před zraky celého světa za tichého souhlasu OSN. Pokusme se tedy v upomínku oné vzrušené doby stručně shrnout a srozumitelně, bez deformací pojmenovat, co se tehdy stalo.

Zdroje ohrožení

Čs. republika se poněkud pozdě probudila do syrové skutečnosti, že je ohrožena svým západním sousedem. V době krize československo – německých vztahů na konci září 1938 se k možnostem obrany státu vyjádřili především zkušení generálové jako byl náčelník Hlavního štábu Ludvík Krejčí, dále Jan Syrový, Boris Luža nebo Sergej Vojcechovský. Nechceme zde „mlátit prázdnou slámu“ debatou o pohraničním opevnění, které se po připojení Rakouska k Německu 12. března 1938 stalo velmi drahou, ale marnou investicí. Území státu bylo snad možno bránit i bez pevností, ale uvědomme si, že tato „betonová doktrína“ odsála podstatnou část sil státu, který se připravoval na fatální střet s nepřitelem.

Co skutečně ohrožovalo republiku byl vnitřní rozklad. Ze strany Němců obývajících území přiléhající k říši se to dalo čekat. Vztahy mezi nimi a etnickými Čechy se zhroutily v okamžiku, když Hitler přijal křeslo říšského kancléře v roce 1933, ačkoliv obyvatelům tzv. Sudet říšskoněmecká politika nemohla přinést ani zlomek demokratických svobod, jež měli v Československu. Právě v té době vznikla Henleinova organizace Sudetendeutsche Heimatfront transformovaná později ve fašistickou politickou stranu Sudetendeutsche Partei.

Méně očekávaná zrada přišla ze strany Slováků. Češi, kteří v republice tvořili mírně nadpoloviční většinu a byli politicky v podstatě soudržní, museli počítat s „pátou kolonou“ asi 25–30 procent obyvatel, Slováků, Němců a Maďarů, kteří byli ochotni v boji zradit kvůli politice odtržení svého území. Slovensko, později i Podkarpatská Rus vyhlásily autonomii.

Výzbroj a výstroj, kterou disponovala předválečná armáda, byla na tak malou zem poměrně slušná, kvalitou i množstvím. Jenže válku, která klepala na dveře nebylo možno vyhrát se soupeřem, který do strategického zbrojení vložil nepoměrně víc, právě proto, že chtěl hrát vabank. Asi největší hrozbu pro čs. armádu i zázemí státu představovalo říšské letectvo, s jehož kvalitou a početní převahou se těžko mohly srovnat síly nejen naše, ale i britské a francouzské. Dalo se s jistotou předpokládat zničení pozemních bojových sil, velké ztráty na životech a barbarské bombardování týlu, včetně přechájecího civilního obyvatelstva. Čs. armáda neměla ani odpovídající protiletadlové dělostřelectvo. Stíhací letectvo by bylo zcela určitě zničeno při nerovném souboji, ač by jistě nepříteli způsobilo značné ztráty. Odveta nebo obrana zázemí by však nepřípadala v úvahu.

Asi nejpodstatnějším faktorem určujícím nakonec přijetí mnichovského diktátu byla zahraničně-politická situace. Z celkové délky hranic předmnichovské republiky jediný úsek s Rumunskem nebyl ohrožen vysloveným nepřátelstvím. O předpokládané neutralitě Polska a Maďarska se dodnes vedou diskuse, jejich územní požadavky však byly koordinovány s německým postupem a v důsledku vedly k rozbití ČSR. A konečně to byl nátlak ze strany Spojenců. Francie, na níž se mladý čs. stát vojensky orientoval, zradila na celé čáře – odmítla splnit svou spojeneckou smlouvu a mobilizovat proti Německu. O změnu její politiky vůči Československu se postarala nepochybně i Británie, a to již koncem roku 1937. Chamberlainův kabinet se rozhodl neriskovat

zvládat heraldickou stylizaci zejména obecných figur. Nehezky jsou lvi a orlice. Valášek nakreslil také znak Abertam a to s korunou a se štítonoši stojícími na zlatém břevnu. Jeho pojetí hornických kladívek je trojrozměrné, ta jsou stříbrná a na zlatých topůrkách.

V roce 1989 vyšla kniha zkoumající městské znaky odlišným pohledem. Jiností bylo to, že prezentuje znaky doplněné o „ozdoby“ jak autor nazval ty části znaků nazývané také „honosné kusy“ – koruny, štítonoši, hesla, přílby s příkryvadly a klenoty (Karel Liška, 1989, s. 24). Opět je tu nepřesně tvrzeno, že Abertamy byly založeny v roce 1529 a v roce 1579 povýšeny Rudolfem II. na město. Opět se tu mluví o původním znaku městečka a o jeho rozmnožení v 18. století. Zdrojem těchto informací je výše zmíněná publikace Jana Pelanta, s kterým Liška spolupracoval kresebně.

Znak Abertam (kresba Stanislav Valášek – 1985)
V roce 2001 prezentován jako „zpracování dle obce“

Znak Abertam (kresba Lubomír Zeman – 2001)
V roce 2001 prezentován jako „heraldické zpracování“

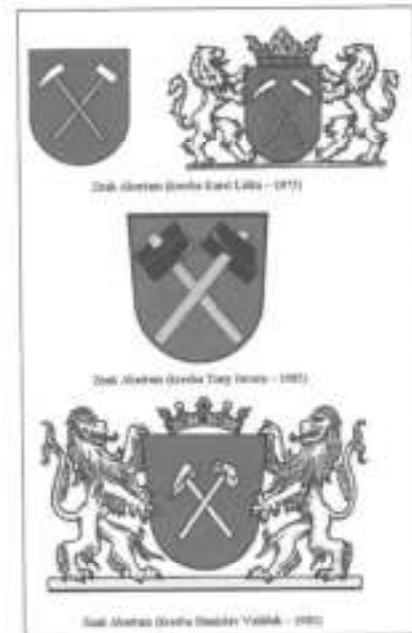
Posledními položkami uvedeného přehledu jsou dvě publikace z roku 1997 a 2001, za jejichž vydáním figuruje Josef Augustin (Josef Augustin, Česká republika ve znacích, symbolech a erbech, Sokolov 1997; Josef Augustin, Velká encyklopedie měst a obcí ČR, Sokolov 2001; kapitola o Abertamech s. 12, resp. s. 18). V mnoha ohledech nejsou tyto publikace autorskými. Krom jiného o tom svědčí například popis abertamského městského znaku, který je v obou případech do písmene převzat z heraldického kompendia Jiřího Čarka z roku 1985. V roce 1997 byla z „Čarka“ také téměř kompletně otištěna příloha barevných vyobrazení městských znaků od Stanislava Valáška. V roce 2001 došlo ke zvláštní situaci právě ve znakové příloze. Je zde uveden znak Abertam ve dvojím provedení s různým označením. Prvním z nich je původní Valášková kresba z Čarkova kompendia označená popisem „zpracování podle obce“. A druhé, které nakreslil Lubomír Zeman, je označené jako „heraldické zpracování“. Druhý znak díky označení „heraldické zpracování“ se tváří jako znak lepší, hodnotnější a dávající najevo, že znak označený „zpracování podle obce“ není heraldicky správný. Podívejme se na rozdíly. Z pohledu heraldických pravidel je Valáškův znak bez vad (zřekneme se hodnocení estetického). Zemanova kresba činí některé zbytečné ryze „kosmetické“ úpravy vyplývající ze subjektivního estetického hodnocení Valáškovy způsobu kreslení – je jiný tvar štítu, jiní lvi. Zásadním a markantním rozdílem je změna topůrek kladívek ze zlaté na přirozenou barvu (zde tedy „hnědou“). Druhým je postavení lvů na jakési zlaté kmeny – to lze vnímat jako autorovu přípustnou licenci zřejmě inspirovanou vyobrazením znaku v Ottově slovníku naučném. Shrňme-li v čem je rozdíl, pak dojdeme k poznání, že je jediný a tím je tinktura topůrek. Poněkud „hulácné“ pokoušení se „napravit“ podobu abertamského znaku je však v rozporu s jeho popisem, který setrval u opakování formulace z roku 1985, kde jsou topůrka označena jako zlatá. O tom, proč padla u Zemana volba na topůrka přirozené barvy a nebylo setrváno u zlaté, sice nikde není vysvětlena (a měla být), ale lze bez potíží zjistit zdroj – jsou to všechny historické popisy s výjimkou Čarka. K tomu lze jen dodat, že z pohledu heraldiky a citu pro ni je lepším řešením pokrýt topůrka kladívek zlatou tinkturou, než použít přirozené zbarvení. A to proto, že lze vyslovit tezi o volbě mezi heraldickou tinkturou a přirozeným zbarvením – dobrý heraldik bude vždy dávat přednost heraldické tinktuře. Nahlíženo v závislosti na uvedené tezi není v případě abertamského znaku pomyslný „návrat k tradici“ nezbytně nutný.

Z pohledu právních konsekvencí, heraldických zvyklostí a pravidel, je znak v Abertamech plnohodnotný tím, že dlouholetým užíváním je vydržený. Znak zde existuje nejméně sto padesát let. Jeho podoba je dána následujícím popisem: V červeném štítě stříbrná hornická kladívka se zlatými topůrkami. Na štítě zlatá listová koruna. Štítonoši dva stříbrní lvi s červenými jazyky a zlatou zbrojí, stojící na zlatém břevnu.

Proč nebyl Abertamům udělen znak při povýšení na město v roce 1876? Protože se Abertamští „přihlásili“ ke svému znaku o dvacet let dříve, prostřednictvím Widimského kompendia, nebyl jim v roce 1876 znak ani udělován a ani potvrzován. Běžný úřední postup navíc předpokládal, že město o udělení bude žádat. Nežádalo-li, pak znak nemohl být předmětem schvalovacího procesu. Abertamy zřejmě o udělení znaku nežádaly a převoplanovou příčinou mohla být neoprávněná domněnka, že jejich znak byl už v dávné minulosti panovníkem udělen. Povýšení na město a udělení znaku byly v závěru 19. století dva rozdílné akty, dva rozdílné úřední výkony a každý z nich zvlášť zpoplatněný. Pro volené zástupce Abertam mohlo být odrazující to, že taxa zaplacená za povýšení na město, za vyhotovení potřebných dokumentů, včetně správních poplatků, byla poměrně vysoká a v podobné výši se pohybovaly také taxy za udělení znaku. Bylo vcelku běžné, že díky nedostatku finančních prostředků mnoho nově povýšených měst u nás rezignovalo na udělení znaku s tím, že došlo na zcela pragmatické hodnocení – bez znaku se lze obejít.

V samotných Abertamech byl znak uvedený ve Widimského kompendiu v roce 1864 vnímán jako oficiální. Svědčí o tom výzdoba interiéru kostela sv. Čtrnácti pomocníků v Abertamech. Na kazetový strop kostela byly vymalovány dva barevné znaky. První z nich je znakem města Abertamy a druhý užíval papež Pius X. (pontifikát 1903–1914).

Podoba znaku Abertam se v mnoha ohledech shoduje s vyobrazením téhož znaku v kompendiu V. R. Widimského z roku 1864 (viz výše). Je použit červený, zlatě lemovaný oválný štít se zkrříženými trojrozměrnými stříbrnými kladivky na zlatých topůrkách. Štít drží dva stříbrní lvi s červenými jazyky (zbroj není odlišena tinkturou). Odlišujícím prvkem je zlatá rozvilinová, akantem inspirovaná arabeska, na které lvi stojí. Oproti otevřené listové koruně u Widimského je na štítě koruna uzavřeného typu, ale zcela „podivného“ tvaru, který jakoby kombinoval několik různých hodnotných korun do jedno celku – zlatá obroučka s modrými a červenými kameny, osazena na horním okraji velkými perlami připomíná anglickou vikomtskou korunu; čtyři viditelné oblouky a vložená purpurová čepice je jakoby inspirována belgickou korunou svobodných pánů, zlatým křížkem na modré „kouli“ vrcholí koruny císařské, královské, knížecí, vévodské atd. Snad se výtvarník nějakým způsobem pokoušel o císařskou korunu, která byla součástí běžně užívaného státního znaku v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století.

Díky tomu, že druhým znakem je znak papeže Pia X., který svůj úřad zastával v letech 1903–1914, můžeme výzdobu kazet stropu kostela v Abertamech datovat do této doby. Samozřejmě za předpokladu, že znaky jsou sobě současné. V každém případě abertamský znak je zde v takové podobě, která vznikla až v roce 1864. Uvedené vyobrazení městského znaku v kostele sv. Čtrnácti pomocníků nepřináší do hodnocení geneze abertamského městského znaku žádný zlomový poznatek. Jistě však patří k velice důležitým dokladům o jeho praktickém užívání (Děkuji Dr. Michalovi Urbanovi za poskytnutou fotodokumentaci).

Třetí publikací vyšlou v roce 1985 bylo několik let před tím avizované kompendium městských znaků v Čechách a na Moravě (Jiří Čarek, Městské znaky v Českých zemích, Praha 1985; o Abertamech s. 69). Bylo očekáváno, že se stane normativem pro popisy městských znaků a pro jejich zobrazování. Očekávání naplněno nebylo. Nebyly eliminovány subjektivní náhledy na podoby městských znaků zpracovateli jednotlivých hesel pro encyklopedickou část. Tak se stalo i v případě hesla Abertamy. Záměrně cituji celé heslo: „*Městečko bylo založeno r. 1529. Pravděpodobně hned po svém založení dostalo i znak, a to zkrřížená hornická kladiva na červeném štítě, který vidíme na pečeti 16. století. Snad někdy v 18. věku byla na štít přidána královská koruna a stříbrní lvi jako štitonoši. Popis znaku: Na červeném štítě jsou zkrřížená hornická kladiva přirozené barvy se zlatými topůrkami, mlátek doprava a na vrchu. Nad štítkem je zlatá královská koruna. Štít drží z obou stran předními tlapami dva vztyčení, k sobě navzájem obrácení, stříbrní jednoocasí lvi s červenými vyplazenými jazyky bez koruny*“. Na to jak směle mělo uvedené kompendium ambice, je zpracované heslo ukázkou tristnosti výsledku. Zpracovatel věnoval obsahu hesla pramálo pozornosti. V pouhých šesti téměř holých větách, které jen z velkými obtížemi mohly přinést nějaké zásadní, relevantní a kritické sdělení, bylo předvedeno, jak nemá vypadat odborná práce. Podávané informace jsou výsledkem svévolné interpretace skutečnosti. Rok 1529 není rokem založení Abertam, ale rokem první zmínky v historických písemných pramenech. To, že by Abertamy v zápětí po pomyslném založení dostalo znak je domněnka mimořádně neopodstatněná. To by musely být založeny jako město. Domnívat se, že pečeti ze 16. století zobrazují znak městečka, je liché. Jak bylo výše vysvětleno, šlo o pečeti vrchnostenských úřadů a nikoliv o pečeti spojitelné s obcí. S tím má souvislost i tvrzení, že znak byl doplněn „královskou korunou“ a lvy jako štitonoši. Na koruně není nic královského a jde prostě jen a jen o listovou korunu nemající s králem nic společného. Koruna navíc není „nad“ štítem, ale „na“ štítě, čili na jeho horním okraji. Kdyby byla „nad“ štítem, pak by se vznášela v prostoru. Popis znaku je zřetelným dokladem zpracovatelovy neznalosti heraldiky. Již první slovo popisu „na“ štítě je nepřesné. Na štítě je ona koruna. To, co chtěl autor popisu popisovat je „ve“ štítě. Mlátek není „doprava“, ale „doleva“. Z ideálního popisu znaku na závěr tohoto pojednání vyplýne jak jednoduše bylo možné znak popsat. A to včetně štitonošů.

Čarkovu publikaci kresbami znaků doplnil Stanislav Valášek. Stejně jako se encyklopedická část nestala normotvornou ve vztahu k heraldické terminologii a k popisům znaků, nestala se barevná obrazová příloha „vzorkovníkem“ pro výtvarné pojetí znaků. Valášek jako „pouhý“ grafik bez zkušeností s heraldickou kresbou nedokázal

postavení na arabesku připomínající kmeny stromu. Inspirace byla zřejmě nacházena v rakouském státním znaku, kde na arabesce stáli jako štitonoši dva gryfové. Hornická kladívka jsou trojrozměrná.

Pravděpodobně v roce 1909 vyšla publikace koryfeje české heraldiky Augusta Sedláčka, dotýkající se českého místopisu. Piše i o Abertamech a popisuje znak: „*Erbschild ovalní podoby červený, na němž dvě hornická stříb. kladíva poříkem přeložená s rukovětmi přirozené barvy. Štít, na němž jest koruna, drží dva lvi stříb. barvy s ústy rozžhavenými a jazyky vyplazenými*“ (August Sedláček, MSH, s. 1). Ačkoliv se Sedláček pokusil o svoje pojetí popisu, který je poplatný díky erbovních listin z 15., 16. a 17. století („s ústy rozžhavenými“), je patrné, že základní inspirace pochází od Widimského (viz výše).

V roce 1985 vyšly tři heraldická kompendia dotýkající se městských znaků. V německém jazyce vyšel v havorském Pasově lexikon znaků měst v českém pohraničí (Sudetech). V kapitole o Abertamech je znak popsán: „*in Roth gekreuzte schwarze, goldbestielte Schlegel und Bergeisen; der gekrönte Schild wird von zwei silbernen Löwen gehalten*“ (překlad: „v červeném zkřížené černé, se zlatými topůrký mlátek a špičák (želízko); korunovaný štít je dvěma stříbrnými lvi držen.“; Aleš Zelenka, Tony Javora, Sudetendeutschen Wappenlexikon, Passau 1985, s. 22). Nelze souhlasit s černou barvou hornických kladívek, která nemá žádné historické opodstatnění. Víme jen, že tímto způsobem byly ony figury také v minulosti vybarvovány (viz níže Pelant). Kresběné pojetí figur ve znaku od Tonyho Javora je v rozporu s historickými podobami znaku, kde je kosmo špičák a šikmo přes něj mlátek. Navíc jsou figury třídímenální tak, že figury jsou poněkud rozverné, přesto nesmyslné, nahlíženy rozdílným způsobem – figura vpravo z vrchu a ta vlevo od spodu. Znak lze hodnotit jako nehezky.

Drahou publikaci vyšlou v roce 1985 je výše zmíněné pojednání o západočeských městských znacích Jana Pelanta. Považují za vhodné uvést doslovnou citaci autora textu s výkladem o genezi městského znaku v Abertamech a ten zásadním způsobem komentovat. „*Původní abertamský znak tvořil zřejmě červený štít, v němž bylo zkřížené stříbrné hornické želízko (vpravo) a mlátek (vlevo) s násadami v přirozené barvě. V 18. století, jak opět usuzujeme podle vyobrazení na posledně jmenované soudní pečeti, došlo k polepšení znaku. Štít od té doby drželi dva štitonoši – stříbrní jednoocasí lvi s červenými vyplazenými jazyky a na štít byla položena zlatá koruna s pěti výběžky a drahokamy. Snad šlo*

o svémocně polepšení, které si městečko zavedlo, aniž mělo povolení; důsledně je používáno až do nové doby, jak se můžeme přesvědčit např. i na kresbě znaku v městské kronice z roku 1923. Můžeme se jen domnívat, že novými symboly chtěli Abertamští vyjádřit svou příslušnost k Čechům. Při zobrazování znaku docházelo k drobným nepřesnostem. V 19. století se často kreslil ovalný štít, ve 20. století černá hornická kladíva, byla výjimečně i přehozena a vzácně byla koruna zelená.“ Jsem přesvědčen, že v Abertamech neexistoval znak před rokem 1850. Stejně tak jsem přesvědčen, že vůbec poprvé lze o abertamském znaku hovořit v souvislosti s Widimského kompendiem z roku 1864. S maximálním důrazem konstatuji, že před tím, to byl vždy obraz soukromé, rychtářské, či soudní pečeti a nikoliv pečeti městečka a tím méně jeho znakem. Z uvedených důvodů odpadá Pelantem užitý pojem „původní abertamský znak“ v těch souvislostech, které on naznačuje a časově řadí do doby předcházející 18. století. „Původní abertamský znak“ neexistuje a nikdy neexistoval. Přijmeme-li toto konstatování za pravdivé, pak je logické, že nemohlo dojít ani k žádnému „svémocnému polepšení“ – nebylo co polepšovat a to ani svémocně. Musíme si uvědomit skutečnost, která vše posouvá ke zcela odlišnému hodnocení. Figury lvů a koruny byly přidány do soudní pečeti (s veškerým důrazem konstatuji – nikoliv do městské pečeti, ale do soudní). A tyto figury byly přidány nikoliv z vůle abertamského rychtáře, ale z vůle jáchymovského magistrátu, který byl právně nadřízenou institucí a v dnešní terminologii „řizovatelem“ abertamského soudu. Kronika z roku 1923 nemůže sloužit jako argument pro jevy z předpokládaného konce 18. století, protože jde nejen o zřetelný anachronismus, ale zejména o tu skutečnost, že v roce 1923 již šlo o zcela legitimní, vydržením konstituovaný a tím i právně nenapadnutelný znak města Abertam. K hodnocení stříbrných lvů jako přihlášení se abertamských k Čechům je bez opodstatnění. Ani v pečeti a ani později ve znaku města nejde o české lvy, ale o obecné lvy, které mají s českým lvem pouze společnou tinkuru. Lze vyslovit domněnku, že důvody pro doplnění abertamské soudní pečeti o lvy je možné hledat v symbolice „nadřízeného“ města Jáchymova, kde jsou lvi v 1. a 4. poli čtvrceného štítu. I když zde jde bez jakýchkoliv pochyb skutečně o české lvy (lvi jsou dvouocasí a korunovaní), přesto zde mohla být nalézána inspirace.

V příloze Pelantovy publikace jsou kresby znaků a pečeti, jejichž autorem je Karel Liška. O pečetích zde bylo již psáno. V případě Abertam jsou zobrazeny dvě varianty městského znaku. Nejprve prostý červený štít s hornickými kladívky a pak onen složitější s korunou a štitonoši. Liška tím byl zcela v souladu s výkladem Pelantovým, máje první znak za onen „historický“ a druhý za „svévolně polepšený“. Jde tedy o zachycení pomyslné geneze symbolu. Není však uvedena ta skutečnost, že obě varianty znaku jsou i v současnosti plnohodnotným znakem města Abertam. Tím je řečeno, že i pouhý štít bez koruny a bez štitonošů má shodné vlastnosti jako jeho složitější varianta. Význam takového znaku není nijak umenšen. Lze užívat obě varianty. Doplníme, že Liška namaloval kladívka stříbrná na zlatých topůrkách a to v rozporu s Pelantovým popisem, který píše o topůrkách přirozené barvy. Lvi jako štitonoši stojí na stříbrném břevnu.

napsaného topografického díla Jaroslava Schallera z roku 1785. Ten píše: „*Abertam...Dieser Flecken steht unter der Jurisdiction des Joachimsthaler Magistrats, von dem auch das hiesige Gericht eingesetzt wird, und führet gleich den übrigen Bergstädten einen kreuzweis gelegenen Schlängel, und Bergeisen in Wappen*“ (překlad: „*Abertamy...toto místo stojí pod jurisdikcí jáchymovského magistrátu, od kterého také záleží soud doobšarován byl, a vedl stejně s ostatními horními městy křížem položené mlátek a špičák (želízko) ve znaku*“; Jaroslava Schaller, *Topographie des Königreichs Böhmen*, Zweyter Theil, Ellbogener Kreis, Prag 1785, s. 92). Ze Schallerovy zprávy vyplývá podstatná informace pro náhled na genezi znaku v Abertamech. Jim popsán „znak“ je přisuzován místnímu soudu a nikoliv městečku. Autor pouze konstatuje, že znamení hornických kladívek v soudním „znaku“ (nepochybně myšlen obraz v pečetním poli soudní pečeti) je stejné jako ve znacích nespécifikované množiny hornických měst – tím ovšem nebylo řečeno „ve znacích hornických měst včetně Abertam“ (!). Nic totiž Schallerovi nebránilo napsat, že Abertamy jako městečko mají se soudní pečeti stejný znak. Proč tak neučinil lze jednoduše vysvětlit – Abertamy žádný znak v uvedené době neměly. Zdá se, že díky spravování jáchymovským magistrátem nebyla abertamská městská pečeť a abertamský městský znak nezbytnou nutností. K tomu lze přičinit doplňující poznámku. Johann Gottfried Sommer, topograf a následovník Schallerův, v roce 1847 píše o Abertamech jako o horním (hornickém) a tržním místě (městys, městečko) s 233 domy a 1 842 obyvateli, radnicí, právem trhu, rychtářem a písařem pozemkových knih. Přesto, že Sommer zmiňuje instituce jakou je radnice a pozemkové knihy, které jsou nejpřesvědčivějším dokladem existence samosprávy, o znaku městečka nepíše vůbec a ani nezmiňuje existenci městské pečeti, i když na jiných místech tak samozřejmě činí (Johann Gottfried Sommer, *Das Königreich Böhmen*, Fünftehnter Band, Ellbogener Kreis, Prag 1874, s. 119).

První skutečnou zprávu o znaku městečka Abertamy přináší Widimského kompendium městských znaků v Českém království z roku 1864. Když byla v roce 1850 nahrazena před tím ukončená patrimoniální správa správou státního zřízení okresních soudů a okresních, městských a obecních úřadů, převzal vídeňské ministerstvo vnitra také agendu komunální heraldiky. Pro potřeby této instituce bylo nezbytné nutné získat přehled o existujících a užívaných městských znacích v celém Rakousko-Uhersku. Úkolu vytvořit takovou databázi se ujal vídeňský profesor Widimsky. Jako rodilý Čech začal soupis městských znaků právě v Království českém. Z toho pak rezultovala publikace vydaná v roce 1864. Widimsky sám v úvodu své publikace píše, že mnohá města navštívil osobně a jinak využil pomoci svých přátel, či si o informace napsal na příslušný úřad. Zdá se, že Abertamy obeslal dopisem. Znak města je Widimským popsán: „*Wann und von wem Abertam zum Städtchen erhoben worden, und sein Stadtwappen, einen gekrönten rothen Schild, darin das Bergmannszeichen: Schlängel und Bergelsen in natürlichen Farben in Form eines Andreaskreuzes geschnitten, dargestellt ist, und der zwei silberne Löwen mit ausgeschlagenen Zungen zu Schildhaltern hat, erhalten, kann urkundlich nicht mehr nachgewiesen werden*“ (překlad: „*Kdy a od koho Abertamy na městečko povýšeny byly, a jeho městský znak, korunovaný červený štít, v tom hornické znamení: mlátek a špičák (želízko) v přirozené barvě v podobě*

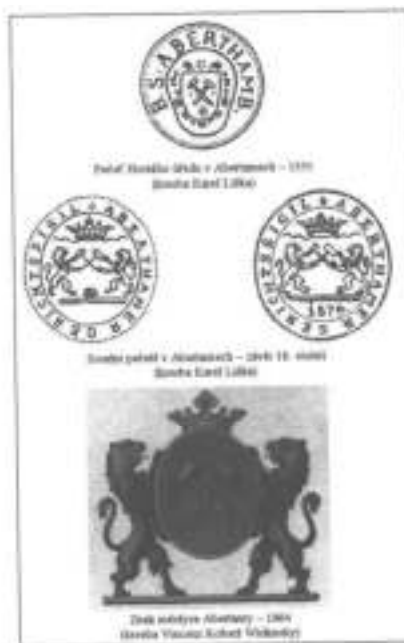
ondřejského kříže zkřížené, postaveny jsou, a dvěma stříbrnými lvy s vyplazenými jazyky jako štítonoši, obdržely, nelze listinně již prokázat“; Vincenz Robert Widimsky, *Städtewappen des Österreichischen Kaiserstaates, 1. Königreich Böhmen*, Wien 1864, s. 6, No. 8, v příloze barevné vyobrazení znaku se shodným pořadovým číslem). Widimsky konstatuje, že zprávu o podobě městského znaku v Abertamech nelze opřít o žádný dobový dokument a na rozdíl od jiných pravdivě píše, že není jasné kdy a od koho obdržely Abertamy povýšení na městečko a také znak. Pouze připouští, že by se tak mohlo stát za vlády krále Ferdinanda I.

I když to není nikde konstatováno, přesto lze vnímat při porovnávání genezi některých městských znaků, že ty jakoby vznikly v jediném období, a to právě po roce 1850. Widimsky dokončil sběr materiálu a pak i rukopisu v roce 1860. V předchozím desetiletí oslovil všechny potenciální nositele městského znaku, včetně těch, které dosud oficiálně žádný znak neměli. Oslovoval představitele městských úřadů. Zdá se, jakoby na oslovených místech dokázal učiněný dotaz způsobit rozpaky nad formulováním seriózních odpovědí, či dokonce „zděšení“, že městečko vlastně znak vůbec nemá. Ono „zděšení“ pak způsobilo, že znak byl vymyšlen ad hoc. Tak se pravděpodobně stalo i v Abertamech. Z období vrchnostenské správy zůstaly na radnici typické soudní pečeti a vědomost o podobách pečeti ze starší doby, které byly nepřesně vnímány jako obrazy městského znaku, či alespoň jako symboly s městečkem spojitelné a jemu náležející. Protože samospráva již byla volena a její rozhodování bylo zcela suverénní a bez jakékoliv dřívější vrchnostenské supervize, bylo zřejmě stejným způsobem rozhodnuto i o podobě abertamského znaku (tedy suverénně). A to tak, že znamení z pečeti bylo vloženo do štítu, ten doplněn štítonoši a korunou a vše obdrželo heraldické tinktury. Předlohou nepochybně byla zcela konkrétní soudní pečeť – ta oválná s letopočtem 1579.

Znak Abertam v příloze Widimského kompendia tvoří oválný štít, tvarem shodný s pečeti, do štítu byla vložena hornická kladívka dosud držená dvojicí lvů, kteří převzali funkci štítonošů, stojících na zlatém břevně pod štítem. Uplatnila se i listová koruna položená na horní okraj štítu. V pečeti je koruna doplněna dvěma, z jejího dolního okraje do stran vynikajícími, vlnitými „šňourami“, které snad nacházely inspiraci v císařské koruně opatřené fimbriemi; v abertamském znaku uplatněny nebyly. Zlatý lem na oválném štítu lze mít za zbytný doplněk, protože popis nic takového neuvádí. Jde o Widimského „libůstku“, protože shodně jsou lemem opatřeny téměř všechny štíty v jeho kompendiu včetně štítů zlatých, kde zlatý lem v podstatě není „vidět“. Hornická kladívka jsou pojata trojrozměrně. Takové zobrazení je možné považovat za neheraldické zejména při vědomí, že běžným heraldičtějším dvojrozměrným pojetím nemůže být znak uměšen, poškozen a zhoršen. Takové pojetí figur nelze vnímat jako závazné, ale jako individuální a subjektivní výtvarný projev kreslíře.

V roce 1888 vyšel první díl Ottova slovníku naučného. Na s. 58 tohoto dílu je kapitola o Abertamech (zde „Abertany“) doplněná kresbou městského znaku (vyobrazení č. 17). Popis znaku je neúplný a lapidární: „*Znak Abertan je palice a želízko křížem položené (odznak báňský), barvy přirozené v poli červeném*“. Znak byl nakreslen nově a oproti Widimskému dosáhl změn. Štít byl pojat jako renesanční a bez lemu, lvi byli

a jednoznačně, že v podstatě „neumožnilo“ vzniknout dalším hornickým symbolům se stejnou výpovědní hodnotou. Díky velice častému a vlastně jedině možnému užívání hornických kladívek k symbolizování hornictví, se toto znamení stalo mimořádně obecným. Stejně obecnou funkci splňovala hornická kladívka v Birkenhainové pečetí. I když by se mohlo zdát, že Pelant měl uvedenou pečeť Pavla Birkenhaina pouze za možný zdroj inspirace, přesto jeho popis následujících pečetí byl uveden takto: „Známe tři pečete, na nichž byl zobrazen městský znak.“ Budeme se jimi zabývat a již nyní lze předeslat, že ony pečeti nezobrazují městský znak Abertam, resp. to, co zobrazují není abertamským městským znakem a také to tvůrcem pečetí nebylo jako městský znak vůbec myšleno.

Do závěru 16. století byla zařazena pečeť Pelantem popsána a komentovaná následujícím způsobem: „V jejím pečetním poli, podobajícím se nahoře rozšířené elipse, byl štít s původním městským znakem. V tom, že je to skutečně městský znak, nás mj. utvrzuje i výše zmíněná pečeť abertamského rychtáře z roku 1555. Pečeť měla průměr 28 mm, vně byla ohraničena bodovcem a linkou a její majuskulní opis od osmé do čtvrté hodiny zněl: B. S. ABERTHAM.“ (V poznámce - Archiv Národního muzea v Praze, Eichlerova sbírka, sign. Lok G/48; pečeť byla údajně použita v roce 1591). Nelze vyjádřit souhlas s autorovým tvrzením, že pečeť vyobrazuje „štít s původním městským znakem“ a „že je to skutečně městský znak, nás mj. utvrzuje i výše zmíněná pečeť abertamského rychtáře z roku 1555“. Zde byl učiněn nereseriovní pokus o posun argumentace ke chtěnému závěru s tvrzením o vyobrazení městského znaku. Autor se ani teoreticky

nepokusil o „rozluštění“ opisu v pečetí, protože ten, na rozdíl od všeobecné symboliky hornických kladívek, je nositelem zcela konkrétní, prvofadé a určující informace. Ono „B. S.“ lze vyložit jako zkratku názvu instituce, která pečeť užívala a to je s největší pravděpodobností „Bergamt Siegel“ - pečeť horního úřadu a v tomto případě konkrétně v Abertamech (že by bylo možné přistoupit k interpretaci písmen jako „Bergfleck siegel“ - pečeť horního místa, je nepravděpodobné a nemající srovnání). I v tomto případě není možné jednoznačně mít pečeť za spojitelnou s městskou samosprávou a proto nelze uvedené znamení hornických kladívek vyhodnotit jako znak městečka Abertamy - tím méně jako „původní“, či „skutečný“ městský znak.

Další pečeť o průměru 29 mm nese stejné pečetní znamení jako předchozí; opis ABERTHAMER GERICHTS.SIGILL, ohraničený vnějším sekaným věncem. Nad kartuší se štítkem jsou ještě tři písmena BIF (viz Pelant, 1985). Opis jednoznačně určuje pečeť jako soudní (resp. rychtářskou) a nikoliv jako městskou, či jinak spojitelnou se samosprávou.

Stejnou charakteristiku jako předchozí pečeť má i ta, která začala být používána abertamským soudem (vrchnostenským a nikoliv městským!), dle Pelanta údajně už v 18. století (doložené užití např. v r. 1824). Byla oválná 31 x 34 mm; opis † ABERTHAMER GERICHTS.SIGILL, ohraničený vnějším perlovcem (bodovcem) a vnitřní lístou. V pečetním poli, oproti předcházející formě, jsou volná hornická kladívka držaná dvěma lvy, stojícími na břevnu a vše převyšuje volná listová koruna. Pod břevnem je letopočet 1579 (dochoval se železný typář ve SokA Karlovy Vary, AM Abertamy, viz Pelant, 1985). Zda existovaly dvě varianty téže pečetí je otázkou. Karel Liška ve své publikaci z roku 1989 uvádí vyobrazení, kde žádný letopočet není (Karel Liška, Městské znaky a ozdoby, Praha 1989, s. 24). Jak bylo řečeno, pečeť je nikoliv městská, ale soudní. Charakteristické pro tuto pečeť je, že znamení v pečetním poli, tedy přesněji hornická kladívka, nejsou vložena do štítu. Zde můžeme použít obecné platnou heraldickou tezi - není-li štítu, není znaku. Nejde tedy o znak Abertam. Letopočet 1579 nepochybně má souvislost s městečkem a snad je tak reflektována jinde nepotvrzená domněnka, že v uvedeném roce byly Abertamy na městečko povýšeny. Zdá se být pravděpodobné, že letopočet byl užit spíše proto, že existovala uměle vytvořená tradice (pseudotradice), než, že by byla možná nezvratitelná opora v existujícím privilegii, či v seriovní povědomosti o něm. Tato pečeť se stala klíčovou jak v budoucím náhledu na podobu skutečného městského znaku, tak v hodnocení znaku v poslední

čtvrtině minulého století. K Pelantovi se ještě vrátíme, a to s kritickým komentářem jeho pohledu na genezi abertamského městského znaku.

Na dalších řádcích se budeme zabývat zprávami o abertamském městském znaku v několika vybraných, přesto zásadních publikacích. Bude komentován nejen jeho popis, ale také způsob zobrazování. Sledování vývoje popisování znaku má svou důležitost, protože popis je podstatnou a nenahraditelnou součástí existence jakéhokoliv znaku. Má přednost před samotným vyobrazením. Z naznačeného zkoumání bude v závěru rezultovat ideální popis městského znaku Abertam.

Chronologicky nejstarší zpráva o symbolech spojených s Abertamy a existující v dostupné literatuře pochází z německy

O HISTORICKÉM ZNAKU MĚSTA ABERTAMY

Stanislav Kasík

Nelze začít psát o abertamském městském znaku bez krátkého exkursu do historie Abertam. Počátky města jsou kladeny do let 1525–1529 v souvislosti s intenzivním důlním podnikáním šlechtického rodu Šliků v Krušných horách. V uvedených letech, kdy zde byly otevřeny doly na těžbu stříbra a cinu, vznikla na pravém břehu říčky Bystřice mezi vrchy Plešivec, Nový rok a Lesík, hornická osada. Ta se s určitostí připomíná v historických písemných pramenech k roku 1529. V roce 1534 zde byl postaven kostel zasvěcený Čtrnácti svatým pomocníkům. Uvedené údaje v podstatě shodně opakuje veškerá česká psaná literatura od 2. pol. 19. století až do současnosti s jasným poznatkem – dosud nebyla publikována korektní historie Abertam napsaná na základě seriózního bádání. Dá se říci, že jedni opisovali od druhých, a to včetně řady subjektivních interpretací rezultujících z nedokonalosti dosaženého poznání (Ottův slovník naučný I, Praha 1888, s. 58; August Sedláček, Místopisný slovník historický Království českého, b. d. a m. v. [1909], s. 1; Antonín Profous, Místní jména v Čechách, I, Praha 1954, s. 2; Jan Pelant, Města a městečka západočeského kraje, Plzeň 1988, s. 50; Karel Koča, Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I, Praha 1996, s. 25–26).

Proces vznikání zárodků samosprávných městeček zejména u míst s intenzivní hornickou činností (horní místo, něm. Bergfleck) byl jednak svým způsobem mimořádný a také relativně rychlý. Horníci pracující v dolech nebyli poddanými, ale svobodnými lidmi. Neměli žádné robotní povinnosti. O jejich obživu, nad rámec jejich vlastní snahy o drobnou zemědělskou činnost, bylo postaráno konáním pravidelných potravinových trhů. Ty vyžadovaly určitou míru organizace, dohled nad pravidly prodeje, ochranu trbovců i kupujících. Takovými úkoly byl pověřován vrchnostenský rychtář. Hornická místa byla ve skladbě obyvatel doplněná nejen zemědělci, ale také řemeslníky a výrobci speciálních důlních zařízení. Obvykle v místě vznikl i pivovar. Chod rychle rostoucího sídliště nakonec vyžadoval existenci samosprávných orgánů, jejichž členové se rekrutovali z místních obyvatel. Stejně jako na jiných místech lze i v Abertamech předpokládat běžný sled dějů. Po objevu rudných ložisek s příslibem vysokého výnosu nastal prudký nárůst počtu obyvatel a s ním i zvýšení významu místa, pak několik let trvající konjunktura, ustálení poměrů po dobu několika desetiletí a po vyčerpání ložisek postupný odliv obyvatel a pokles významu místa, přerušovaný občasnými pokusy o obnovu těžby, která byla buď úspěšná a opět přinesla několik let oživení, nebo zcela neúspěšná. Těm, co setrvali v místě obvykle nezbyvalo nic jiného než se orientovat na jiný druh obživy – v Krušných horách například dřevozpracující řemesla, krajkářství, rukavičkářství, stávkové zboží atd.

Přes všechnu překotnost a rychlost vzniku sídla je nutné odmítnout domněnku, že Abertamy byly od samého počátku zakládány jako městečko, a že se tak dokonce stalo ve zcela konkrétním roce 1529 (Ottův slovník naučný, Sedláček). Ojedinelý, ničím nepodložený a tím i neopodstatněně optimistický náhled, klade povýšení Abertam na městečko do doby vlády Ferdinanda I. (českým králem v letech 1526–1564; např. Widimský, Schaller – viz níže). V jiných případech se střízlivěji uvažuje o roku 1579 a o Rudolfovi II. (českým králem o roku 1576). Ale ani v tomto případě neexistuje pro takové tvrzení jednoznačná opora v historických písemných pramenech (Kuča uvádí s otazníkem; Pelant to uvozuje jako „možné“; webové stránky obce Abertamy to však mají za jisté [?!]). Bylo dokonce uvedeno, že Rudolf II. ve zmíněném roce povýšil Abertamy na město (Liška – viz níže). Jako městečko bez hradeb jsou Abertamy bez jakéhokoliv pochybnosti připomínány v roce 1720. Na město byly povýšeny až v roce 1876. Při zpětném pohledu do historie v závislosti na zachovaných údajích pramenné povahy (razítka a pečeti – viz níže) lze dokonce předpokládat, že v Abertamech krom rychtáře jako vrchnostenského úředníka a jeho úřadu nebylo po dlouhá léta žádné jiné formy správy. Abertamy spadaly pod jurisdikci magistrátu v Jáchymově a tento vztah je zcela zřejmý ještě v závěru 18. století.

S uvedenými domněnlými zakladatelskými (1529) a povyšovacími akty (1576) jsou spojena i domnělá udělování městského znaku. Na následujících řádcích bude učiněn pokus o chronologický přehled literaturou uváděných výkladů o vzniku znaku v Abertamech, jeho popisování a zobrazování. Na počátku je nezbytně nutné zásadní konstatování – znak v Abertamech nebyl nikdy panovníkem udělen a stejně jako na mnoha jiných místech v Čechách vznikl i zde znak vyvinutím se z pečeti. V českých zemích je tento způsob vzniku historických městských znaků statisticky nejrozšířenějším. Že v Abertamech to byly pečeti, které neměly se samosprávou žádné dočinení bude vyloženo níže. Figury z polí zmíněných pečeti byly vloženy do štitu a všemu byly přidány tinktury a tak vznikl znak – z následujícího výkladu vyplyne, že se tak stalo pravděpodobně teprve v polovině 19. století. Do té doby městečko Abertamy znak nemělo.

Nejstarší pečeť, která je byť pouze zprostředkovaně spojována s Abertamy, pochází z listiny vydané 29. 10. 1555. Tu pečetil abertamský rychtář Pavel Birkenhain. Kulatá pečeť o průměru 14 mm má v pečetním poli štítek s hornickými kladivky a nad štítkem písmeny PB (Jan Pelant, Znaky a pečeti západočeských měst a městeček, Plzeň 1985, s. 15; SOKA Sokolov, AM Horní Slavkov, kart. 216). Pelantem byla uvedena pečeť vyhodnocena takto: „Od dob vydání Widimského knihy v roce 1864 se v literatuře píše, že Abertamům udělil znak Ferdinand I. Snad by nás v tomto názoru mohla utvrzovat skutečnost, že štit s hornickým železákem a mlátek (ten převzal Abertamy jako svůj znak) je i na pečeti abertamského rychtáře z roku 1555“. S takovým hodnocením nelze souhlasit. Uvedenou pečeť, díky tomu, že nečiní nářek na vykonávaný úřad, je nutné mít za osobní pečeť Pavla Birkenhaina a to i přesto, že ji užil k pečetění jako abertamský rychtář. A v této souvislosti je také vhodné představit, že zkřížená hornická kladivka jsou zcela obecným symbolem, který není schopen sám o sobě obsahovat nějaká konkrétní a tím méně speciální sdělení. Z pohledu hornické symboliky jde zároveň o znamení, které již v polovině 16. století bylo natolik zaužívané, rozšířené

Závěrem několik slov o nejnámějším nositeli příjmení Malinovskij, ruské podoby jména Malinovský. Současně generaci ho oklikou připomněl ve filmu „Pelíšky“ herec Miroslav Donutil. Byl jím maršál Sovětského svazu Rodion Jakovlevič Malinovskij. Nebyl to Rus ani Ukrajinec ba ani Žid, jak se někdy uvádí. Byl příslušníkem jednoho z nejmenších národů Ruska – Karaimů. Náboženství Karaimů je monoteistické, někdy označované za křesťanské. Karaimové ještě na počátku 20. století psali hebrejsky než přešli na latinu a na azbuku. Jejich hlavní náboženskou knihou není jako u Židů Talmud, ale Tanach (TaNaKH), čili texty obsažené v křesťanům známém Starém zákonu. Tento náboženský směr je označován jako karmitský judaismus. V carském Rusku mohli Karaimové kupovat půdu i bydlet mimo židovskou komunitu. Nebyli považováni za ty, kteří ukřižovali Ježíše Nazaretského, ale za příslušníky jednoho ze ztracených izraelských kmenů, který přišel na ruské území před ukřižováním Ježíše Krista. Na nacisty okupovaných územích SSSR Karaimové nepodléhali rasovým zákonům. Byli dokonce příslušníky Waffen SS a pořádali pogromy na rabínské Židy, kteří uznávají jako hlavní náboženskou knihu Talmud. Zato za Gorbačovovy Perestrojky byli častými emigranty do Izraele. V současném Rusku jsou dnes bráni téměř jako folklorní skupina, na celém světě jich žije asi 1000 000. Po celém Rusku jich je roztroušeno asi 2 500, mají snad jediného chachama (kněze).

R. J. Malinovskij se narodil v Oděse jako nemanželské dítě. Absolvoval církevní školu. Když potřebl utekl z domova bylo mu 15 let⁷⁾. Prohlásil se starším a dal se k carské armádě jako dobrovolník. Ve Východním Prusku byl vážně raněn. Po vyléčení byl v letech 1915–1918 příslušníkem ruského vojenského kontingentu ve Francii. Obdržel tam postupně tři vyznamenání, tři francouzské Válečné kříže. V I. 1918–1919 sloužil v I. marocké divizi, francouzské Cizinecké legie. Vrátil se do Ruska. R. 1926 vstoupil do Komunistické strany. Poté vystudoval Frunzeho Válečnou akademii v Moskvě. V roce 1935 byl jmenován plukovníkem a náčelníkem štábu 3. jezdeckého sboru. V letech 1936–1938 působil jako vojenský poradce na straně republikánů ve Španělsku, během tamní občanské války. Tím se vyhnul Stalinským čistkám v generálním štábu. R. 1939 byl jmenován profesorem na Frunzeho akademii. R. 1940 byl povýšen do hodnosti generálmajora. Po vypuknutí války se r. 1941 vrátil do aktivní vojenské služby. V listopadu 1941 byl povýšen na generálporučíka. Počátkem roku 1942 utrpěl největší porážku. Jeho Jižní front byl rozprášen a ztráty činily 200 000 mužů. Přesto neztratil Stalinovu důvěru a od července 1942 pokračoval ve funkci zástupce velitele Severokavkazského frontu a zároveň velitele Donské armádní skupiny.

U Stalingradu velel 2. gardové armádě, která zabránila polnímu maršálovi von Mansteinovi, aby se spojil s obklíčenou 6. armádou polního maršála Pauluse. V dubnu 1943 byl povýšen na armádního generála, v září 1944 na maršála. Ke konci II. sv. války v Evropě byl velitelem 2. Ukrajinského frontu, osvobodil Ukrajinu i rodnou Oděsu, Rumunsko, Maďarsko, Slovensko, Moravu, Rakousko. Později (1957–1967) byl až do své smrti, ministrem obrany Sovětského Svazu.

Jeho vojáci byli ke konci války pro velké ztráty doplňováni vězni a proto nezanechali na osvobozených územích nejlepší dojem. Loupili, znásilňovali ženy. Proslavili

je fráze – davaj časý – to když olupovali o hodinky a – davaj pizdu – když požadovali sex. Nutno dodat, že maršál Malinovskij dával za tyto excesy jediný trest – smrt. Nedověděl se ale všechno, a tak se spousta bicyklů a hodin všech velikostí přemístila do sovětské země. Tehdy populární, slovenský zpěvák František Kryštof Veselý si jako reakci na tyto skutečnosti, při zpěvu písně s textem „kdeže sa poděly, kdeže sa poděly moje zlaté časý“ povytáhnul rukáv košile aby ukázal, že na ruce nemá hodinky a sklídl aplaus. Po aplausu ale následoval trest odnětí svobody na několik měsíců. A to vše ještě za vlády prezidenta Edvarda Beneše.

POZNÁMKY:

- ¹⁾ Jiří BOHATA, K otázce původu černokosteleckého děkana Koliandera od aztéckého vladaře Montezumy II., Heraldika a genealogie 2003, 3/4, s. 189–191.
- ²⁾ Bořtaja sovětskaja encyklopedija, díl 15, Moskva 1974, s. 286.
- ³⁾ Helmut ROEWER, Stefan SCHÄFER, Mathias UHL, Encyklopedie tajných služeb ve 20. století, UNIVERSUM, 2006, s. 264.
- ⁴⁾ Wladislaw HEDELER: Ochran-Agenten im Untergrund, in: Bernd Florath/Armin Mitter/Stefan Wolle: Die Ohnmacht der Allmächtigen. Geheimdienste und politische Polizei in der modernen Gesellschaft. Berlin 1992.
- ⁵⁾ Jurij G. FELŠTINSKIJ, Byl li Stalin agentem carské Ochranky, Moskva, TERRA-KNIZHNYJ KLUB 1999.
- ⁶⁾ Bořševiki, Dokumenty po istorii bořševizma s 1903-1916 god byvšego Moskovskogo Ochrannogo Otdělenija, Izdatel'stvo političeskoj literatury, Moskva, 3. vyd., 1990, s. 25, 156, 170, 195, 204–225, 294.
- ⁷⁾ Aleksandr GOROCHOVSKIJ, K sorokovomu džju posle smerti maršala Sovetskogo Sojuza Rodiona Malinovskogo v ego dome umerli obe koški i obe sobaki, In: FAKTY, Moskva-Kiev, 11. 1. 2002, s. 21–22. Další literatura, v níž je Roman Vasilavovič MALINOVSKIJ zmiňován:

B. K. ERENFELD, Dělo provokatora Malinovskogo, In: Voprosy Istorii No. 7, Akademija nauk SSSR, Nakl. Pravda, Moskva, ijuľ 1965, Moskva, s. 106–116. FÉDOROVSKI Vladimir, Šedé eminence ruské politiky. Od Rasputina k Putinovi. [Z fr. orig. přel.]: Šebestík Ivo, Praha, Brána 2002, 159 s. ANTEK Jaromil, Akce nepolapitelný, Naše vojsko, Praha, 1970. DANGL Vojtěch, Slávní vojvodcovia, 1983.

I Klement Gottwald když mluvil familiárně o Stalinovi mezi svými soudruhy, mluvil o něm jako o Kobovi. Těžko si lze představit, že by Gottwald označoval Stalina přezdívkou, která by mu mohla ublížit.

Jak vyplývá z výše uvedeného textu, současní historici hodnotí Stalina negativně. Jinak je tomu v Rusku, nebo v rodné Gruzii. Stalinův portrét tam visí snad v každé domácnosti. Kladně ho hodnotil i Winston Churchill, neuniklo mu, že ze zaostalého Ruska vybudoval strojírenskou a jadernou velmoc. Pro mnohé bude asi překvapením, že Stalin byl v mládí velmi zdatným básníkem. Jeho verše si čte i dnešní gruzínská mládež a dívky přitom uroní nejednu slzu. Kdyby měli volit největšího Gruzince, určitě by zvolili „jejich“ Stalina. Podobně jako v Mongolsku Čingischán (†18. 8. 1227), ve Finsku maršál Carl Gustav Emil baron von Mannerheim (1867–1951) a v Čechách Karel IV. Aby ne, rozšířil Gruzii o Jižní Osetii. Přičítají se mu desítky milionů mrtvých a na jediného sovětského maršála, který nikdy nebyl na frontě a dvojnásobného Hrdinu SSSR, Lavrentije Pavloviče Beriju (1899–1953) a jemu podobně, se zapomíná.

Největší vrah všech dob maršál SSSR Lavrentij Pavlovič Berija

RAKOVNICKÁ STOPA

Celá tato stať o Romanu Václavoviči Malinovském vznikla vlastně kvůli jeho „exotickému“ otčestvu (jménu po otci) – Václavovič. Kdyby byl původu bulharského, polského, ukrajinského, či ruského, otčestvo by bylo Venceslavovič, od všude tam užívaného Venceslav. Sovětské prameny uvádějí několik verzí o jeho původu. Dle jedné to byl Polák (in: *Boľševiki*⁶⁹ ..., s. 294), dle jiné se dostal r. 1901 na vojnu s cizím pasem a jméno je z tohoto pasu. Jak tomu bylo doopravdy zatím není známo, a tak si alespoň sefádíme co nadějně vyhlížejícího a zajímavého víme o příjmení Malinovský v Čechách.

Při bádání kolem významného rakovnického měšťanského rodu Malinovských z Hlavačova bylo zjištěno, že jeden příslušník rodu „**mistr saustružnický**“ František Malinovský přijal 14. 3. 1710 městské právo na Starém Městě pražském. Prokázal se zachovacím listem, ze kterého vyplývá, že je synem Rakovničana Adama Malinovského z Hlavačova. Tato listina se dochovala. Šimon Malinovský, syn Františkův byl rovněž „**saustružník**“ a bydlel na Starém Městě v č.p. 812. Dne 18. března 1775 nechal pokřtít svoji dceru ve farním kostele u sv. Haštala, dal jí jméno – Františka **Romana** Barbora, jak napovídá zatím nedokončený vývod Malinovských z Hlavačova (viz příloha v GHJ 2008, č.1 na straně 20–21).

SPEKULACE – CO KDYŽ TO BYLO TAKHLE?

O 101 let později se narodil zatím neznámo kde, boch. Dostal jméno **Roman**, možná po své pražské babičce. Otčestvo **Václavovič**, nesl automaticky po svém otci dle jména v Rusku exotického, Václav. Jeho příjmení **Malinovskij** se možná původně psalo **Malinovský**. O několik let později se stane odbornářským předákem **soustružníků** v Rusku. Naváže tak trochu na tradici rodinného řemesla. Nutno také říci, že ruské **tokar** a české **soustružník** je totéž (slovensky je tokár ten soustružník, který pracuje se dřevem, ten, co pracuje s kovem je sústružník). Později se stane poslancem Dumy, ale i agentem carské tajné policie „Ochranky“.

To, že agentem Ochranky byl i Josif Vissarionovič Stalin, ale hlavně to, že to vědí oba, se Romanu Václavovičovi Malinovskému stalo osudným na druhém konci Evropy v Rusku. Rozpletení původu a osudů R. V. Malinovského si nechávám na dobu, kdy budu na zaslouženém důchodu, pokud něco takového bude ještě existovat.

MARŠÁL MALINOVSKIJ (1898–1965) – NEJSLAVNĚJŠÍ NOSITEL PŘÍJMENÍ MALINOVSKÝ

Rodion J. Malinovskij

ROMAN VACLAVOVIČ MALINOVSKIJ A JEHO TAJEMNÝ PŮVOD

Anton František Malinovský

Po přečtení článku Jiřího Bohaty¹⁾ o velmi pozoruhodném původu děkana Františka R. Koliandera, který zřejmě byl potomkem aztéckého vladaře Montezumy II., jsem se osmělil k napsání několika řádků o člověku, který byl zajímavou osobností své doby a jehož příběh také zatím není plně objasněn.

Při shánění jakýchkoli informací o nositelích příjmení Malinovskij po sametovém převratu 1989 jsem začal tím, že jsem si přečetl potřebné údaje v několika encyklopediích ze zemí bývalého Sovětského svazu.²⁾ Kdo byl doopravdy Roman VACLAVOVIČ MALINOVSKIJ, který byl odsouzen jako agent carské Ochranky, a r. 1918, tedy ještě za Lenina, popraven? O tom všechny zatím dostupné prameny mlčí.

ROMAN VACLAVOVIČ MALINOVSKIJ VERSUS STALIN

*Roman VACLAVOVIČ MALINOVSKIJ
(1876–1918)*

Ruský politik R.V. Malinovskij (18. 3. 1876–1918) zastával řadu významných funkcí, nejdříve v odborech. Byl postupně, předsedou odborového svazu ruských tokarů (soustružníků), předsedou Ústředních odborů Ruska a do roku 1914 i poslancem IV. státní dumy. Byl členem Sociálně demokratické dělnické strany Ruska – SDDSR(b) (v ruštině RSDRP-b) – bolševiků, od r. 1912 v jejím Ústředním výboru (v této funkci byl pověřen také pátráním po provokatérech Ochranky. Od r. 1913 byl předsedou frakce bolševiků v této Dumě. Krom toho byl R.V. Malinovskij publicisticky činný. Spolu s V. I. Uljanovem-Leninem se účastnil také 6. sociálně demokratického sjezdu (pražského) v lednu 1912. Malinovského slibná kariéra skončila poté co byl označen jako agent Carské ochranky (carské tajné policie) s krycím jménem Konstantin. Proběhlo vnitrostraničné vyšetřování, které podezření potvrdilo.³⁾ Lenin tomu nevěřil. Malinovskij se vzdal poslaneckého

mandátu a emigroval do Německa. Když se Malinovskij po propuštění z německého válečného zajetí vrátil do Ruska byl zatčen, odsouzen k smrti a 5. 11. 1918 zastřelen. Až nyní, po částečné možnosti nahlédnout do archivů KGB se ukazuje, proč se Malinovskij, politik a vícenásobný agent,⁴⁾ vrátil do Ruska a hlavně, proč byl popraven. Celou věc odhaluje PhDr. Jurij G. Fejšinskij.⁵⁾

Dle poznatků Dr. Fejšinského⁶⁾ Stalin vylákal, vlastnoručně psaným dopisem Malinovského do Ruska, aby se zbavil svědka své nekalé minulosti. „Zvaci“ dopis psaný na stroji je dle odborníků psaný špatnou ruštinou. A o Stalinovi je známo, že i při mluvě byl patrný, cizí akcent.

Na základě těchto poznatků a indicií byl agentem Ochranky také Josif Vissarionovič Džugašvili (21. 12. 1878 – 5. 3. 1953). Byl zřejmě také jediným gruzínským, po roce 1917 neodhaleným carským agentem s krycím jménem Vasilij. Tak lze také snadno vysvětlit jeho časté útoky z vězení. Třikrát dokonce utekl ze Sibiře.

Původně se prý jmenoval jenom Džuga, ona koncovka – švili – je prý něco jako šlechtický predikát pro urozené a byla Stalinem užívána neoprávněně. Existuje také tvrzení, že nebyl Gruzín, ale Abcházec. Džuga, syn ševce zabitého při hospodské rvačce, původně student pravoslavného bohosloví, později profesionální revolucionář ale také příležitostní bankovní lupič si údajně vysloužil přezdívku Koba, pro svou krutost. Tak například při přepadení bankovního převozu 13. června 1907 v Tbilisi bylo zabito 50 kolemjdoucích. Bankovní ostraha tvořila v tomto počtu menšinu. Koba se často překládá jako gauner, ale přesněji je tvrdý chlap). J.V. Džugašvili byl již od roku 1912 známý také jako Stalin (Ocelový muž). Při troše fantazie může být ruská přezdívka Stalin totéž, co přezdívka z jeho rodné Gruzie – Koba. Jiný zdroj překládá přezdívku Koba jako Vyznamenaný. Další zdroj tvrdí, že Koba byl legendární gruzínský národní hrdina – loupečník.

Mladý „Koba“ později známý jako Stalin

stavu za zásluhy (August Sedláček, Českomoravská heraldika II., str. 592, Milan Mysliveček, Erbovník 2, str. 149)

- ⁹⁾ Rodáči a obyvatelé města Polné, Břetislav Rěrych, 1935, str. 55
¹⁰⁾ Severin Jan – matrika narozených, inv. č. 31, folio 271, SOA Brno
¹¹⁾ Antonín – matrika narozených, inv. č. 32, folio 14, SOA Brno
¹²⁾ Ludvík – matrika narozených, inv. č. 32, folio 96, SOA Brno
¹³⁾ Jan (3) – matrika narozených, inv. č. 32, folio 196, SOA Brno
¹⁴⁾ Antonín – matrika narozených, inv. č. 31, str. 334, SOA Brno
¹⁵⁾ František – matrika narozených, inv. č. 31, str. 359, SOA Brno
¹⁶⁾ Jan – matrika narozených, inv. č. 32, folio 49, SOA Brno
¹⁷⁾ Antonia – matrika narozených, inv. č. 32, folio 113, SOA Brno
¹⁸⁾ Ivan Pfař, Obrozenecká společnost na Vysočině, KLP Praha, 1995, str. 20-21
¹⁹⁾ Ivan Pfař, Obrozenecká společnost na Vysočině, KLP Praha, 1995, str. 22
²⁰⁾ Jan Prchal, Polná v 19. století, Linda Polná, 2005, str. 30

7. generace

- ¹⁾ Antonín – O jeho životě viz. Jan Prchal, Biografický slovník Polska, str. 66, 67; Břetislav Rěrych, rodáči a obyvatelé města Polné, str. 23.; Polná 1242-1992, str. 200
²⁾ František Pojmon, Polná – popis dějepisný, místopisný a statistický, str. 120
³⁾ František Pojmon, Polná – popis dějepisný, místopisný a statistický, str. 75
⁴⁾ František Pokorný, Na polenském chóře před 50 lety, Polsko
⁵⁾ Listina z archivu obce Polná, uloženého v Okresním archivu Jihlava, karton 41, kterou uvádíme v přepise:

Slavná obecní rada!

Jan Klusáček, mistr truhlářský prosí o milostivé udělení místa obecního početvedoucího s přílohou A. B. C.

Slavná obecní rada!

Dle konkursu od slavné městské rady dne 19 ho června t.r. uveřejněného dozvěděl se s uctou podepsaný, že při nadřečené městské radě místo početvedoucího uprázdněno jest.

An se v úctě podepsaný potřebnými vlastnostmi v nadřečeném konkursu naznačenými vykazati může, osměluje se o milostivé udělení místa tohoto žádati, zakládajíc prosbu svou v následujících důvodech: 1. Dle přílohy lit: A. sloužil sem co oučetni líkovatel a tedy zkušenost k vedení oučtu nabyt.

2. Dle přílohy lit: B byl sem po 3 leta při c.k. finanční stráž co nadzorce.

3. Dle přiloženého křestního listu jsem 42 roku star; jsem zdrav, mé chování slavné radě známo a přiměřenou kaucí jsem hotov na požádání složit. Pročež prosím, slavná obecní rada ráčž mně místo početvedoucího milostivě uděliti.

v Polné dne 29. června 1869, Jan Klusáček

Zachoval se i koncept odpovědi, Okresní archiv Jihlava, obecní archiv Polné, karton 41

P. Janu Klusáčkoví v Polné!

Obecní výbor na svém sezení dne 12. července 1869 č. 450 – k žádosti Vaší ze dne 29. 6. b. m. – zvolil Vás většinou hlasů za obecního početvedoucího a spolu daně výběrčím prozatímne na jeden rok se služným ročním 350 zl. r.m. O tomto zvolení dává se Vám s tím rozhodnutím vědět, že podle instrukce, která se Vám doručí domů, úřad svěřený řádně vésti a kaucí v obnosu služného buď v hotovosti neb státních úpisech dle kursu denního u podepsaného purkmistra složit povinnen jste. Přílohy A. B. C se nazpět vrací.

Obecní úřad města Polné 13. 7. 1869. Sobotka.

Přítom se Vám oznamuje, že likvidace a odevzdání úřadu počne se dnem 21. července 1869. Poukaz na pokladnici obecní ohledně vyplacení služného.

- ⁴¹⁾ Antonín Máka se narodil 20. 2. 1867 ve Stružinci a vysvěcen za kněze byl 13.6.1890. Od roku 1895 působil v Polné jako kaplan. V roce 1915 je již farářem v Sopotech příslušejících do polenského vikariátu. Zemřel v roce 1929. Direktorium 1915, almanach biskupství Královéhradeckého z roku 1915, str. 196, odst. 11.; Jan Prchal, Polná v 19. století, str. 50

8. generace

- ¹⁾ Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě (Almanach 1935), s. 72
²⁾ Rodáči a obyvatelé města Polné, Břetislav Rěrych, 1935, str. 67
³⁾ Matrika oddaných I/II, folium 46, č. ř. 2
⁴⁾ Antonie Wahlová, matka Herošovy manželky, se narodila 6. června 1831 v Hofíně 25. Jejím otcem byl Antonín Wahla, syn Josef Wahly z Liblic a Doroty Hružové. Tatínek byl vojenským sedlákem při cís. král. regimentu kyrysníků č. 1 Františka L. Obrst Leitenant druhé švadrony, ležící v kasárnách na Mělníku. Matkou byla Marie Magdalena Wáchová, dcera Jan Wáchy, chalupníka z Hofína č. 25 a Kateřiny Bezerkové (matrika narozených I./267)
⁵⁾ Jana Pšeničková, Zbytkové statky v Čechách 1919-1948, vydal Státní ústřední archiv v Praze 1998.
⁶⁾ O jeho životě: Pechová Petra, Malíř Staropražan Karel Ludvík Klusáček, Linda, Polná 2000
⁷⁾ Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě (Almanach 1935), s. 186
⁸⁾ Matrika oddaných 7 fol. 365

Poznátky z obecní historie byly čerpány a citovány z knih:

Josef Pekař, Dějiny Československé pro nejvyšší třídy škol středních, Historický klub v Praze I, 1921

Petr Hora – Hofejši, Toulky českou minulostí, 5.díl, Baronet & Via Facti, Praha 1996

Poznámky:

1. až 3. generace

- 1) Panství Polná – Přibyslav bylo vytvořeno z dvou původně samostatných panství. Polná se připomíná již v roce 1242, Přibyslav k roku 1257. Ke spojení panství došlo za Hynce Ptáčka z Pírkštejna, který se stal majitelem panství v roce 1437. Ve stejné době připojil k panství i hrad Ronov. V roce 1677 se toto dominium rozšířilo o statek Krucemburk (Křížová), v roce 1693 o statek Jitkov a v roce 1864 velkostatek Pohled. V roce 1898 měl výměru 8 590,5 ha. (Z dějin hospodaření na velkostatku Polná-Přibyslav a Pohled, Sborník 500 let privilegia Viktorina z Kunštátu, vydal MNV v Polně, 1979)
- 2) Berní rula je soupisem poddaných – daňových poplatníků podle jednotlivých panství a statků. O vypracování berní ruly rozhodl zemský sněm, který zasedal od 3. 12. 1652 do 14. 2. 1653. Zvolil vizitační komise, které měly provést soupis všech poddaných a sestavit berní rulu. Podle ní se nadále vyměřovala daň. Vlastní berní rula je zachována v 25 svazcích pro 15 tehdejších krajů. Její opisy jsou uloženy i v pozdějším soupise – Tereziánském katastru. Soupis byl prováděn v letech 1653 až 1655. Berní rula, sv. 10, kraj čáslavský I., tiskem vydalo SPN v roce 1953, str. 314 Hrbov, str. 305 Přibyslav, str. 297.
- 3) Strych nebo-li korec byla míra objemová, a to asi 93 litrů. Jedním korcem obilí bylo možné osít plochu velikosti cca 2 837 m² (28,37 arů). 88 strychů odpovídá ploše 25 ha (249 656 m²). Dále se dělil na 4 větele.
- 4) Berní rula rozlišovala hospodáře pro účely stanovení výše berně ve třech kategoriích (qualitates): osedlý – celá berní jednotka, chalupník – 1/4 berní jednotky a zahradník – 1/8 berní jednotky. Osedlých bylo v Hrbově 13, chalupníků 3 a zahradník 1. Ve vsi nebyla žádná pustá usedlost, jak bylo v té době jinde obvyklé.
- 5) Jan Prchal, 100. výročí založení hasičského sboru v Hrbově, Linda, Polná 2003, str. 17 a 18
- 6) Matrika narozených Polná, inv. č. 28 str. 15
- 7) Matrika narozených Polná, inv. č. 28 str. 36
- 8) Matrika narozených Polná, inv. č. 28 str. 44
- 9) Matrika zemřelých Polná, inv. č. 40 str. 421
- 10) Matrika zemřelých Polná, inv. č. 40 str. 172
- 11) František Půža, Kronika přibyslavská, str. 137
- 12) Matrika Přibyslav, signo 2587 NCZ 1743-1768, folio 349
- 13) František Půža, Kronika přibyslavská, přehledy vlastníků domů

4. až 5. generace

- 1) Jan (1), matrika signo 2587, folio 33, NCZ 1743-1768
- 2) na foliu 214 o svatebním zápisu je však patrně chybně uvedeno, že sňatek uzavřeli nevěsta panna Terezie, dcera Jana Novotného, šafáře (villici) dvora Dvorce a ženich mládenec Karel, syn zemřelého Jakuba Klusáčka, měšťana a radního z Přiby-

slavi. Z dalších zápisů i zápisů v polenských matrikách však plyne, že otcem Jana byl Pavel Klusáček a nikoliv Karel. Kdy zemřel Jakub zatím nevíme, protože matriky z Přibyslavi před rokem 1743 nejsou dochovány.

- 7) Matrika oddaných, inv. č. 36, folio 441, Státní oblastní archiv Brno; svědky byli František Korejtko, Jan Novotný a Marie Anna Skočdopolová.
- 8) Johana – matrika narozených, inv. č. 29, pagina 212, SOA Brno
- 9) Svatba s Karlem Budínským se konala 29. 1. 1771, svědky byli Jakub Sázavský, Ignác Lošenický, Marie Skočdopolová a Veronika Šimánková (sestra Johany), matrika oddaných inv. č. 36, folio 431. Karel Budínský pocházel z Kutné Hory. V roce 1764 se oženil se vdovou Kateřinou Langovou, ale zemřel již 1. 12. 1772 ve věku 38 let. Znamená to, že se narodil asi v roce 1735.
- 6) Půža F., Poddanství lidu vesnického na bývalém panství polensko-přibyslavském, Přibyslav 1937
- 7) Rosina – matrika narozených, inv. č. 31, SOA Brno. Kmotrou byla Marie Anna Šrutková, kloboučnice, řezník Josef Sedlák a soukenice Ludmila Vítková.
- 8) Jan (1) – matrika zemřelých, inv. č. 42, pagina 200, SOA Brno
- 9) Johana – matrika zemřelých, inv. č. 42, pagina 289, SOA Brno

6. generace

- 1) Tomáš – matrika narozených, inv. č. 30, str. 12, SOA Brno
- 2) Tadeáš – matrika narozených, inv. č. 31, folio 175, SOA Brno
- 3) Antonín – matrika narozených, inv. č. 31, folio 190, SOA Brno
- 4) Marie – matrika narozených, inv. č. 31, folio 210, SOA Brno
- 5) Jan (2) Klusáček se narodil a byl pokřtěn 24. května 1782, jak dokládá matrika narozených inv. č. 30, IV, str. 126, SOA Brno. K dispozici je také protektorátní křestní list, který mylně uvádí datum narození 24. 1. 1782, ostatní údaje jsou shodné s matrikou. Zápis v matrice je v latině a to v první rubrice nové strany č. 126 uvozené rokem 1782, následují 2 další zápisy narozených a začíná nový blok jmen nadepsaný Junius, tedy červen. Pro zajímavost uvádíme doslovný přepis všech matričních údajů (názyv sloupců tučně, po pomlčce obsah sloupce):
Dies nat. – 24; **Dies ba.** – 24; **Baptisans** – Pa. Floriberk Capuc.; **Infans** – Joannes Bapt.; **Parentes** – Joannes Klusacček sutor et civis Pol. filius Pauli civis Pržibislav: Uxor ejus Joanna filia † Alexii Schimanek civis Polnen: Liberi; **Levans** - Franciscus Schrutka civis pillentor (kloboučník); **Testes** – Anna Uxor Josephi Sedlak civis lanensis (řezník), Ignatius Witke civis; **Relig** - Cath; **Locus** - Civitas Polna; **N** – 8. (Protektorátní křestní list uvádí Annu Sedlákovou jako porodní asistentku)
- 6) Matrika sňatků folio 69, v matričním zápisu je uveden věk ženicha 23 a věk nevěsty 22; věk ženicha je nesprávný. Zápis je poněkud nečitelný, jisté je že Jan bydlel v domě otce, č. p. 134 (v něm otec zemřel)
- 7) Antonie – matrika narozených inv. č. 31, SOA Brno
- 8) Lukáš Vojtěch Riesenfeldr z Riesenfeldu byl jihlavským primasem a 12. října 1642 byl císařem Ferdinandem III. povýšen do šlechtického stavu a obdařen erbem. Zařadil se tak mezi tzv. erbovní (novoštitné) rody, povyšované do šlechtického

s Jednotou umělců výtvarných a od roku 1902 se zařadil k těm, kteří zakládali jejich měsíčník Dílo. Stal se aktivním členem Klubu Za starou Prahu, navrhl jeho první legitimace a pronajal mu rovněž prostory v domě U Vejvodů. V rodné Polné se angažoval při adaptaci hradu na muzeum.

Jeho manželkou se stala **Mariana Jiráčková**, která se narodila 19. 3. 1878. Jejich sňatek se konal 7. 9. 1896. Měli spolu jedinou dceru **Marii** (4. 6. 1901–22. 5. 1968).

Koncem života jeho aktivity, po záchvatu mozkové mrtvice, polevily a zemřel 21. února 1929 ve věku 64 let na zápal plic. Jeho manželka zemřela až 25 let po něm dne 9. 3. 1954.

8. generace – Antonín – 1. syn Jana (3)

Z druhého manželství **Jana (3)** s **Ludmilou Köhlerovou** se v roce 1868 narodil jejich první syn **Antonín**. Otcí bylo 43 let, matce 29 let.

Antonín působil v Polné jako kovář. Jeho manželkou se stala **Anna Omesová** z Příbyslavi, která byla kloboučnicí. Měli spolu dva syny. **Jiří**, narozený 6. 4. 1902, se oženil v roce 1924 s **Františkou Kousalovou** z Velvar a měl s ní dva syny. V jeho potomcích pokračuje ve třech větvích rozrod Klusáčků do současnosti. Druhý syn **Václav** zemřel svobodný ve věku 32 let na tuberkulózu.

Antonín se dožil pouze 47 let. Zemřel v době 1. světové války v roce 1915. Jeho manželka **Anna** zemřela jako 73letá 20. 3. 1949 a přežila jej tak o 34 let.

8. generace – Bedřich – 2. syn Jana (3)

Po dvou dcerách se dne 17. 2. 1874 **Janovi (3)** a jeho druhé manželce **Ludmile** narodil druhý syn a poslední dítě **Bedřich**. Jako místo narození se uvádí Polná 44 - M. Při jeho narození bylo otcí již 47 let a matce 33 let.

Bedřich Klusáček (1874–1942)

Můžeme předpokládat, že v roce 1880 započal svou školní docházku v Polné. Absolvoval strojní průmyslovou školu a pracoval později jako přednosta obchodního oddělení u strojírenské firmy Daněk v Karlíně, později ve firmě ČKD. Ta vznikla v roce 1927, když se sloučily firmy Českomoravská-Kolben a Breitfeld-Daněk. Měla závody ve Vysočanech (lokomotivka) a na Smíchově (továrna na tramvaje).

Otec mu zemřel, když mu bylo 29 let. Zůstal dlouho svobodný a žil po určitou dobu se svou rovněž svobodnou sestrou **Josefou**. Až 7. 6. 1914, tedy ve 40 letech, se oženil s **Františkou Philipovou**, dcerou **Juliusa Philipa**, zámečnicka a dílovedoucího ze Žižkova a **Růženy** roz. **Jelínkové** z Karlína. Františka Philipová se narodila 10. 9. 1888 a bylo jí tedy v roce sňatku 26 let a byla o 14 let mladší než ženich. K jejich seznámení došlo patrně díky Františčině otci Juliovi, který hrával s Bedřichem karty. Julius byl pouze o 8 let starší než Bedřich.

Oddací list vystavil novomanželům farní úřad u sv. Prokopa na Žižkově⁷⁾, oddávajícím knězem byl nám již známý přítel **Bedřichovi** sestry **Karoliny** Antonín Máka, farář v Sopotech, na základě delegace od faráře u sv. Prokopa. Také svědkové **Bernard Holubář** a **František Macek** byli ze Sopot. Novomanželé pak rovněž v Sopotech trávili část svatební cesty. Druhá část se odehrávala v Itálii.

Dvacet jedna dnů po uzavření manželství byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka trůnu Ferdinanda d'Este a měsíc na to vypukla 1. světová válka. Nebyl tedy začátek jejich společného života asi zcela jednoduchý.

Ještě v téže roce, 6 měsíců po svatbě, se narodil dne 10. 12. 1914 jejich první syn **Bedřich**, který byl později lékařem. Druhý syn **Jiří**, autorův otec, se narodil 25. 5. 1917 a třetí syn **Miloš** pak 29. 4. 1922.

Dědeček v závěru života trpěl anginou pectoris a zemřel za války dne 24. 3. 1942 ve věku 68 let. Jeho manželka **Františka** zemřela 23 let po něm dne 8. 11. 1965, ve věku 77 let. Jejich společné manželství trvalo 28 let.

Článek je pokusem o alespoň částečné zachycení zlomků historie jednoho rodu a rozrodu jeho jedné větve. Je až s podivem, jak rychle se takové souvislosti zapominají a jak se ztrácí kontakty mezi blízkými příbuznými. Barvitě osudy lidí se nám podařilo stésnat do několika vět či odstavců. Některé informace jsou neúplné, není vyloučeno, že i ne zcela dobře interpretované. I o životě nejbližších nevědí často děti a tím spíše vnuci či pravnuci téměř nic, a tak je někdy těžké zjistit i přesné datum narození nebo úmrtí. O pocitech, tuchách, přáních, prožitcích, radostech i smutku našich předků a příbuzných nevíme nic. Bylo by možné hledat a jistě i nalézt mnohé další střípky informací, ale to by přineslo velké časové ztráty a neúměrně by se rozšířil text článku.

Od roku 1654, kdy jsou doloženi první dva Klusáčkové, do roku 2008 uplynulo více než 350 let. Je to doba z pohledu života jedné generace velice dlouhá, ale z hlediska historie rodu zase vlastně velice krátká. Vždyť od **Jakuba** k narození jeho současných nejmladších potomků lze napočítat pouhých 11 či 12 generací. V roce 1654

dena. Na Mělníku restauroval radnici a provedl řadu veřejných i soukromých staveb, včetně silnic a mostů²⁾.

Uzavřel ve věku 28 let, dne 12. 11. 1879, sňatek s **Alžbětou (Eliškou) Knappovou**, narozenou 18. 11. 1860. Pocházela z Mělníka, jejím otcem byl Antonín Knapp, mlynářský mistr z Písku č. 7 a matkou Antonie Válová (Wahlöva). Zajímavostí je, že její sestru Ludmilu si vzal za manželku Dobroslavův bratr Heroš.

Spolu měli jednu dceru **Ludvíku**, která se narodila 8. 8. 1880, která si 24. 5. 1902 vzala za manžela, jak již bylo výše řečeno Břetislava Rérycha, který byl bratrance jejím otce.

Dobroslav zemřel mladý 19. 3. 1892 ve věku 41 let, a jeho manželka pár měsíců po něm ve věku pouhých 32 let, a to 22. 11. 1892. **Ludvíka** osiřela ve věku 12 let a byla vychovávána v Polné u dědečka v Ovčíně. Sama zemřela až 16. 5. 1979, tedy ve věku 99 let. Co osud jejím rodičům vzal, to naopak jí dal, dalo by se říci.

8. generace – Heroš, 2. syn Ludvíka

Heroš se narodil **21. 6. 1857** v domě č. 127 – M (MN Polná C 559), jako druhý syn **Ludvíka Klusáčka**, mistra obuvnického a jeho manželky **Anny** roz. **Svobodové**.

Také **Heroš**, podobně jako jeho nejmladší bratr Karel a bratranec Bohumil studoval na gymnáziu v Německém Brodě. Strávil tam však pouze jeden rok v letech 1869 a 1870. V letech 1876 až 1883 působil po dobu 7 let v obchodě se smíšeným zbožím Josefa Stolze v Německém Brodě jako obchodní příručí a později knihvedoucí. Tři roky na to, 6. 9. 1886, mu vystavuje Obecní rada města Polné (podepsán A. Pittner) a Děkanský úřad (podepsán děkan Jelínek) vysvědčení o mravnosti, a to „kvůli dosažení listu živnostenského“.

O rok později **Heroš**, již uváděný jako kupec v Polné č. 42, uzavírá, dne 15. 6. 1887, sňatek³⁾ s **Ludmilou (Lidmilou) Knappovou** z Mělníka č. 100/II. Jejím otcem byl Antonín Knapp, mlynářský mistr z Písku č. 7 a Antonie Válová (Wahlöva)⁴⁾ z Mělníka. Oba byli svobodní, on ve věku 30 let, nevěsta ve věku 21 let. Mezi svědky je i bratranec MUDr. Bohumil Klusáček, t. č. lékař ve všeobecné nemocnici v Praze.

Ludmila zemřela mladá, ve věku 36 let dne 14. 3. 1902. Měla srdeční vadu, zánět ledvin a plic. (MU Polná str. 960). Následovala tak v tomto směru svou sestru Alžbětu. Po její smrti se Heroš znovu oženil, a to za **Maríi Fialovou** ze mlýna v Podlese, narozenou 8. 12. 1871. Byla o 14 let mladší než Heroš, ale neměli spolu další potomky.

Z prvního manželství se narodila **Eliška**, provdaná Kašíková (6. 11. 1889 až 25. 9. 1971), **Ludvík** (20. 8. 1892–24. 3. 1955) a **Dobroslav** (17. 10. 1895–25. 10. 1915). Dobroslav padl na ruské frontě u Komarova.

Heroš převzal po otci hospodaření na pronajatém dvoře Ovčín. Zemřel 23. 11. 1923 ve věku 67 let. Při pozemkové reformě po roce 1919 se stal dvůr tzv. zbytkovým statkem a přešel do vlastnictví Herošova syna Ludvíka. Šlo o 36 ha půdy, z toho 35 ha půdy zemědělské⁵⁾. V jeho potomcích pokračuje rozrod Klusáčků ve dvou liniích do současnosti.

8. generace – Gustav 3. syn Ludvíka

Dne 2. 8. 1861 se narodil **Ludvíkovi** a **Anně Svobodové** třetí syn **Gustav**. Zemřel však ve věku 29 let, dne 29. 1. 1890.

8. generace Karel, 4. syn Ludvíka

Karel Ludvík Klusáček⁶⁾ se narodil jako poslední dítě **Ludvíkovi** a **Anně** roz. **Svobodové** dne **25. října 1865**. To bylo rodičům 43 a 40 let. Tak jako jeho bratranec Bohumil i **Karel** studoval v letech 1877 až 1885 na osmiletém gymnáziu v Německém Brodě⁷⁾. V letech 1877 až 1881 na gymnáziu studovali souběžně, což se jistě odrazilo v jejich další spolupráci při psaní a ilustrování.

Malíř Karel Ludvík Klusáček s chotí Marianou a dcerkou Marií

Poté studoval malířství na Akademii u profesorů Lhoty a Piknera. Jeho vzorem byl Mikoláš Aleš. Ilustrace v jeho stylu zveřejňoval v mnoha časopisech. V osmdesátých a devadesátých letech devatenáctého století zhotovoval předlohy pro výzdoby fasád; výzdoba průčelí radnice v Pardubicích (1894), výzdoba domu v Chlunci nad Cidlinou, Mělníku, Lounech, mozaika na průčelí domu spolku Hlahol, návrh sgrafit na výzdobu průčelí Hlávkových studentských kolejí, malířská výzdoba průčelí malostranského domu U Malířů. Proslavil se svým obrazem *Bouře* v Praze po stěti Jana Želivského. V roce 1913 se podílel na výzdobě divadelního sálu náchodského hotelu Beránek. Jeho malby zdobí schodiště bývalé Zemské banky na Příkopě (dnes Živobanky)

pro niž vytvořil třináct velkých nástěnných maleb, zdobících hlavní schodiště druhého patra, na téma hold různých profesí Čechů (1896). Vytvořil nástropní malbu v ústředním sále druhého patra Muzea hlavního města Prahy s názvem *Apoteóza slavné minulosti Prahy* (Praha caput regni). Dvě rozměrné malířské historické kompozice z roku 1900 zdobí zasedací síň ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře. Měl velký vztah k historii a památkám. V roce 1908 zakoupil a restauroval renesanční dům U Vejvodů v Jilské ulici v Praze a zachránil jej tak před demolicí. Koupě mu však přinesla řadu problémů, jak při obnově a dostavbě domu, tak i při následném provozu restaurace a kina i s nájemci. Asistoval u vzniku spolku Mánes i jeho spolkového časopisu *Volné směry*, který v letech 1897 až 1899 redigoval. Přátelil se velmi se sochařem Stanislavem Suchardou; přátelé je údajně nazývali *Klusáčkem* a *Sucháčkem*. Později se sblížil

8. generace Jaroslav, 1. syn Antonína

Jaroslav, starší syn **Antonína**, se narodil 20. 4. 1853 v domě č. p. 50 (dnes Česká spořitelna). Jeho otec bylo již 36 let a již dva roky v té době působil na polenské škole jako učitel. Po ukončení školní docházky na hlavní škole v Polné přešel **Jaroslav**, patrně v roce 1863, studovat na reálné gymnázium v Chrudimi, kde v roce 1869 maturoval. Studoval pak malířství v Praze a ve Vídni a architekturu v Brně.

Jaroslav Klusáček (1853–1919)

V letech 1880 až 1897, tedy od 27 let do 44 let, učil kreslení na vyšší reálce v Brně a potom na staroměstské reálce v Praze, a to až do roku 1910, kdy odešel do důchodu (bylo mu 57 let). V roce 1898 vydal publikaci „Paměti ochotnického divadla v Polné“.

Jaroslav se neoženil. S bratrem **Bohumilem** se zúčastnil mnohých cest do zahraničí, navštívili Francii, Španělsko, Turecko, Holandsko, Palestinu, Itálii, Maroko atd., každý rok jinou zemi. Jako profesor kreslení se podílel na kolorování diazitiv, které pořídil jeho bratr **Bohumil**. **Jaroslav** zemřel 3. 8. 1919 ve věku 66 let.

8. generace – Bohumil, 2. syn Antonína

Bohumil, mladší syn **Antonína** se narodil 26. 10. 1862 v Polné. Jeho kmotrem byl **Severin Klusáček**, měšťan v Polné č. 3, bratr jeho otce. Chodil do hlavní školy v Polné a v letech 1873 až 1881 (8 let) studoval na gymnáziu v Německém (Havličkově) Brodu¹⁾. Poté studoval v Praze medicínu a promoval v roce 1887, ve věku 25 let. Pracoval od roku 1898 jako městský okresní lékař na Hradčanech. Byl jmenován vrchním zdravotním radou. Byl jedním ze zakladatelů Červeného kříže. Bydlel na Pohořelci, v domě u Jarošů. Jak píše **Břetislav Rěrych** byl **Bohumil** jedním z prvních cyklistů a na kole jezdil z Prahy do Polné navštěvovat svého otce. Za I. světové války byl pod policejním dozorem a lékařem **Charlotty Masarykové**.

Mnoho času strávil cestováním po Evropě, Středním východě a severní Africe a o svých cestách pořádal v Praze a v Polné přednášky, doprovázené promítáním diazitiv. Založil sokolskou jednotu „Praha IV“. Je autorem řady příspěvků, které zasílal do humoristických časopisů. Největším jeho literárním dílem je kniha veršované politické satiry **Královské pohádky** o třech částech. (Jak se švec stal králem, Tři

černé vlasy, O zakleté princezně), parodie o podvodném nástupu Habsburků na český trůn. (III. část byla v roce 1898 konfiskována). Knihu ilustroval jeho bratranec akademický malíř **Karel Ludvík Klusáček**. Pro nás je dnes zajímavá tato kniha z jiného důvodu. Je uvozena obrázkem staré ženy s letopočtem *1786 †1871 a těmito verši:

*V krhu plála zát jak zraky naše,
které na Vás hleděly vždy plaše,
kdykoliv jsme v neděli a svátky
zasedli si u Vás na pohádky.*

*Tře z nich zvlášť nám líbilo se dětem:
tudy jsou a pouť nastoupí světem.
Z Vašich úst by ovšem lépe zněly,
my však jednak mnoho zapomněli
jednak - a to naši vinou není -
v běhu života se leccos změni.*

*Proto, babičko - nebožko zlatá
shovívavě hleďte na vnučata.*

Jde o obrázek **Antonie Klusáčkové** roz. **Grossové**, manželky **Jana** (2), na kterou 25 let po její smrti vzpomínají dva z jejích nejméně čtrnácti vnuků a vnuček.

Bohumil po otci zdědil zájem o divadlo a dlouhou dobu působil na pražských ochotnických scénách. Velmi dobře ovládal několik jazyků; z němčiny a francouzštiny pořizoval překlady divadelních her. Ve 20. a 30. letech minulého století si několikrát zahrál s polenskými ochotníky. Zabýval se také hudbou, velmi dobře hrál na klavír a zpíval.

Oženil se s **Annou Honzákovou**, narozenou 19. 1. 1882. Byla o 20 let mladší než manžel. Měli spolu 3 dcery – **Jaroslavu** (1908–1959), která se neprovdala, a dvojčata narozená 19. 3. 1910 **Annou** (†1964), provdanou **Kouklíkovou**, a **Věru**, provdanou **Tuzarovou** († 2. 7. 1994). Dcera **Anna Klusáčková** se stala v roce 1930 mistryní ČSR ve skoku do vody.

Bohumil odešel do penze v roce 1932. Trpěl silnou krátkozrakostí a před svou smrtí úplně oslepl. Zemřel 17. 10. 1934, ve věku 72 let v Praze. Jeho manželka zemřela 13. 1. 1961 ve věku 79 let.

8. generace – Dobroslav, 1. syn Ludvíka

Dobroslav se narodil 10. 1. 1851 jako první syn **Ludvíka Klusáčka** a jeho manželky **Anny** roz. **Svobodové**.

Po studiích se stal městským stavitelem na Mělníku. V roce 1881 se na něj obrátil tehdejší purkmistr **Antonín Pittner** s žádostí, aby vypracoval projekt na novou chlapeckou školu v Polné. Ta byla také podle jeho plánů v pseudorenesančním slohu provedena.

Božena Klusáčková provd. Zhořová

Karla Klusáčková

Penzi si však Jan (3) dlouho neužil, protože za dva měsíce, dne 30. 11. 1903, zemřel a byl pochován do rodinného hrobu na hřbitově u sv. Barbory, kde již byla dříve pochována jeho první žena. Jan (3) žil 76 let. Druhá manželka Ludmila se dožila 68 let a zemřela 28. 12. 1909.

Jeho dvě dcery z prvního manželství se provdaly. Blažena (1859–1918) se provdala za Karla Hlubockého. Zemřela v roce 1918. Božena si vzala Ignáce Zhoře a odstěhovala se do Grazu ve Štýrsku v Rakousku. Zemřela 4. 3. 1951. Jejich potomci žijí až do dnešních dnů. Dcery z druhého manželství Karolina i Josefa se neprovdaly. Josefa (říkalo se jí teta Pepa) působila jako faktorka. Vykupovala sítky na vlasy a jiné výrobky a prodávala je dále. Její bratr Bedřich byl dlouhou dobu svobodný a po určité době s ním bydlela v Praze v Mánesově ulici, kde měl byt, a vedla mu domácnost. Zemřela 4 měsíce před Bedřichem dne 7. 12. 1941 ve věku 69 let.

Karolina (říkalo se jí teta Karla) měla „milého“ Antonína Máku, ale tobo prý jeho matka zaslíbila Bobu, a tak se stal farářem. Máká ve svých 28 letech přišel jako kaplan do Polné⁶⁵. Karolině bylo v té době 23 let. Později Máká sloužil na faře v Sopotech a teta Karla u něj byla jako kuchařka. K ní se váže v rodině tradovaná věta, kterou při jakýchkoli bohoslužbách prohlásil pan farář: „Kázal bych však však nemám komu, Klusáčková jděte domů“. Karla zemřela 13. 1. 1955, bylo jí 82 let.

8. generace

V 8. generaci je devět pravníků a sedm pravnuček Jana (1), kteří se narodili v rozmezí let 1832 až 1874, tedy v rozmezí 42 let.

Mezi narozením posledního vnuka Jana (1) a narozením prvního pravníka uběhlo pouhých 5 let.

Od roku 1835 vládl v Rakousku císař Ferdinand I., jako český král Ferdinand V., zvaný Dobrotivý. Císařem se stal ve věku 42 let po smrti svého otce Františka. Faktický výkon vlády byl ovšem v rukách kancléře Metternicha, Františkova bratra arcivévodů Ludvíka a hraběte Kolovrata, kteří tvořili tzv. státní konferenci. Bylo tomu z toho důvodu, že Ferdinand trpěl epileptickými záchvaty a nebyl duševně zcela v pořádku. Období formální vlády Ferdinanda a faktické vlády Metternicha a Kolovrata bylo obdobím politické stagnace, ale slušného hospodářského rozvoje a jedním z neklidnějších období v našich dějinách. V tomto období se začaly stavět první továrny, začala se budovat železnice (1845 v Praze), bylo to období *biedermeieru*, vačků, divadelních představení J.K.Tyla (1834), Máchova Máje (1836). V roce 1835 zazněla poprvé píseň *Kde domov můj*.

Takováto období relativního klidu však zpravidla končí krizí, toto období skončilo revolucí roku 1848. Již v roce 1842 bylo katastrofální sucho, které vyvolalo hlad, vysoké ceny, zoufalství chudých. V roce 1844 vypukly v Praze bouře dělníků v kartonkách židovských podnikatelů bratrů Porgesů (obdrželi titul pánů z Portheimu), které se přenesly i do jiných továren a do jiných měst. V roce 1848 pak celková politická krize v Rakousku-Uhersku vyvolala řadu nepokojů v Benátsku a Lombardii, Uhry vyhlásily samostatnost a v Praze byla v březnu svolána politická schůze do Svatováclavských lázní. I ve Vídni vypukly nepokoje a jejich důsledkem bylo odstoupení knížete Metternicha, který emigroval do Londýna. Císař vyhlásil svobodu tisku a shromažďování a byla vyhlášena konstituce. V červnu 1848 byli studenti na barikádách v Praze rozeznáni generálem Windischgrätzem. V říjnu pak potlačil tentýž generál povstání ve Vídni, rozehnal ústavodárný říšský sněm, který se přesunul do Krumvířů v prosinci v Olomouci Ferdinand I. abdikuje ve prospěch osmnáctiletého synovce Františka Josefa I.

A tak nastalo dlouhé období vlády Františka Josefa I., které skončilo až jeho smrtí v roce 1916. Stručně řečeno tedy všichni pravníci Jana (1) svůj produktivní život prožili v tomto období, někteří dokonce i v tomto období zemřeli. Tento beslovitý exkurs do velkých dějin není nutné dále rozvádět, chtěl jen napovědět, na jakém pozadí se odehrávaly osudy a dějiny jednotlivých osob našeho vyprávění.

8. generace Karel, syn Tomáše

Karel se narodil v Kateřinově čtyři roky po sňatku svých rodičů, Antonína, syna Tomáše a Terezie rox. Jarošové 15. 7. 1835. Otcí bylo při jeho narození 34 let. To je prakticky jediná informace, kterou máme nyní k dispozici.

Jan Klusáček (1827–1903)

valo nejméně 3 roky a 3 roky měl pobýt na vandru. Z dokumentu, který v poznámkách v plném znění uvádíme, vyplývá, že sloužil v armádě jako účetní šikovatel. Janovi bylo 20 let v roce 1847, tj. dva roky poté, co byla doba vojenské služby v rakouské armádě snížena ze 14 na 8 let. V roce 1858 pak byla zavedena všeobecná branná povinnost, dělka činné služby zůstala 8 roků. Je tedy otázkou, kdy Jan (3) sloužil v armádě a kde. Nejspíše to bylo u 21. pěšího pluku, který měl od doby Josefa II. určen za verbovací okres čáslavský kraj, do kterého rovněž patřila Polná. Nebylo to patrně dříve než v roce 1846/47 a za tohoto předpokladu by jeho činná služba skončila v roce 1854/55, a to by mu bylo 28 let.

V roce 1850 byla v Polně zřízena četnická stanice o 5 mužích. Po pěti letech její existence Jan (3), ve věku 28 let, žádá o přijetí k četnictvu, jak o tom svědčí poznámka v matrice, že mu byl vydán 17. 11. 1855 křestní list z důvodu přijetí k četnictvu. Toto datum dobře navazuje na

předpokládaný konec vojenské služby. Přijetí k četnictvu ovšem nebyl, protože tuto skutečnost dále neuvádí.

Dle svého vyjádření 3 roky působil jako nad dozorce při finanční stráž. Je tedy zřejmé, že místo k četnictvu byl přijat k finanční stráž. Stanice Finanční stráž v Polně se šesti muži byla zřízena v Polně již v roce 1837. Sloužil u ní také Josef Němec, manžel Boženy Němcové, významné české spisovatelky, která s ním také v Polně pobývala.

Nejpozději v roce 1859 se Jan (3) oženil s **Barborou Štěpánovou** ze Skutče, protože již v tomto roce se jim narodila první dcera **Blažena**. Janovi bylo v tomto roce 32 let. Dva roky na to, 1. března 1861 se pak narodila druhá dcera **Božena**.

V roce 1865 však jeho manželka **Barbora** zemřela. Jejich manželství trvalo tudíž pouze asi 6 let. Patrně žil v domě č. 42, protože následující rok je tento dům uveden v matrice oddaných při jeho druhém sňatku. V další době je dům v držení bratra **Ludvíka** a jeho potomků až do dnešních dnů.

Mezi narozením druhé dcery **Jana** (3) a smrtí jeho manželky došlo v Polně k značné tragické události. Dne 4. srpna 1863 rozsáhlý požár zničil velkou část města včetně domu č. 42 na náměstí, ve kterém patrně **Jan** (3) bydlel.

Jan (3) zůstal sám s šestiletou a čtyřletou dcerou a jistě proto se již vzápětí, dne 5. února 1866, oženil s **Ludmilou (Lidmilou) Köhlerovou**, která se narodila 3. srpna 1841 v Polně 82 – D. Byla dcerou mistra postřiháckého **Karla Köhlera** z Polně č. 140 – M (č. p. 74) a **Josefy Winklerové** (8. 3. 1818 – 19. 8. 1897; dcera zemřelého mistra sedlářského **Petra Winklera** z Polně č. 10 – M (č. p. 11)). Vdávala se tedy ve věku 25 let a byla o 14 let mladší než **Jan** (3), kterému již bylo 39 let.

Z tohoto manželství se v roce 1868 narodil první syn **Antonín**, 28. 1. 1870 dcera **Karolína**, 17. 2. 1872 druhá dcera **Josefa** a v roce 1874 se narodilo poslední dítě, druhý syn **Bedřich**. Při jeho narození bylo otcí 47 let a matce 33 let. Jak je vidět, plodili **Jan** (3) s **Ludmilou** děti v pravidelném odstupu 2 let. Dokonce **Josefa** a **Bedřich** se narodili ve stejný den.

Josefa Klusáčková (1872–1941)

Rok po narození syna **Antonína**, žádost je datována 29. 6. 1869¹⁾, žádá **Jan** (3) o přijetí na uprázdněné místo městského účetního. Obecní rada jej zvolila 13 hlasy dne 8. července 1869. Převzetí úřadu bylo provedeno dnem 21. července 1869. Roční služné činilo 350 zl. r. m. (pro srovnání – jeho bratr **Antonín**, přeložený za trest do venkovské školy měl plat 500 zl.) Podmínkou přijetí do této funkce bylo složení kauce ve výši ročního platu. V této věci se zachoval protokol z 2. 8. 1869, z kterého vyplývá, že kauci ve státních obligacích ve výši 500 zl. složil za **Jana** jeho bratr **Ludvík**. Bylo to tedy pěkné gesto a velká pomoc od staršího bratra. Až v roce 1875 požádal **Jan** o provedení výměny obligací za vkladní knížku s uloženou sumou 399 zl. 48 kr. Tak se stal mistr truhlářský, ve věku 42 let, účetním města Polná a tuto funkci vykonával až do roku 1903, tedy po dobu 34 let.

Obecní zastupitelstvo jej zprostil funkce 26. 9. 1903, vzhledem k tomu, že jak se uvádí „úřad městského účetního dále zastávat nemůžete“ a od 1. 10. 1903 mu stanovilo roční penzi ve výši 1 000 korun.

Ludvík Klusáček (1822–1908)

V té souvislosti udělejme malou odbočku v chronologii potomků Jana Klusáčka a podívejme se na komplikovanost rodopisných vztahů. Anna Svobodová, manželka Ludvíka Klusáčka, měla 4 sestry. S jednou z nich, Johanou, měly společnou svatbu ve výše uvedeném revolučním roce 1848. Tato Johana Svobodová (18. 5. 1829 až 25. 10. 1899) si vzala za manžela Josefa Röhricha (*8. 2. 1823), který byl kramplíkem a později účetním záložní. A aby to bylo ještě komplikovanější, tento Josef byl synem Antonína Röhricha, rukavičkáře a Františky Grossové (8. 3. 1795 až 8. 5. 1862). A tato Františka byla sestrou Antonie Grossové, manželky Jana (2) Klusáčka. Takže dvě sestry Grossové si vzali Klusáčka a Röhricha a jejich synové, tedy vnuci Antonína Grosse a Alžběty z Riesenfeldu si vzaly dvě sestry Svobodovy, a to ve stejný den. A také, za 50 let, společně oslavili zlatou svatbu, a to dne 24. 5. 1898.

Ludvík Klusáček s příbuzenstvem

To však ještě není vše. Ludvíkův syn Dobroslav (jak dále uslyšíme) měl dceru Ludvíku (*1880) a jejím manželem se stal Břetislav Rérych, který se narodil 31. 7. 1872 jako poslední z 14 dětí Johany a Josefa Röhricha, Břetislav Rérych je autorem publikace, ze které citujeme, zakladatelem polenského muzea a ředitelem na chlapecké škole v Polně. Zemřel 14. 10. 1936.

První dcera **Božena** se Ludvíkovi a Anně narodila 16. 4. 1849. Otcí Ludvíkovi bylo v té době 27 let a mamince Anně 24 let. O 2 roky později 10. 1. 1851 se narodil syn **Dobroslav**, v roce 1857 druhý syn **Heroš**, 27.8. 1859 dcera **Ludmila**, v roce 1861 syn **Gustav** a roku 1865 čtvrtý a nejmladší syn **Karel**. To bylo rodičům 43 a 40 let.

K synům se dále vrátíme, krátce o dcerách. **Božena** se 30. 7. 1877, ve věku 28 let, vdala za 45letého strážmistra četnictva a vdovce Josefa Němce. Působila jako učitelka na národní škole v Polně. Zemřela až 26. 6. 1932 ve věku 83 let. Manželství bylo bezdětné. Byla členskou ochotnického divadla v Polně. Druhá dcera **Ludmila** zemřela mladá 8. 1. 1882 ve svých 23 letech.

Ludvík se angažoval v městské správě, byl obecním radním a v hospodářském odboru městské rady. V roce 1863 po požáru se stal, podobně jako Antonín, členem třinácti členného družstva ustaveného na podporu pohořalých, které přijímalo a rozděllovalo dary³⁾. Dopisem ze dne 31. 12. 1887, oznamuje obecní rada, za purkmistra A. Pittnera, Ludvíkovi Klusáčkovi, že jej na základě jeho žádosti ze dne 28. 9. 1887 zprošťuje úřadu obecního rady a předsedy hospodářského odboru. Bylo mu v té době 65 let.

Jak vzpomíná František Pokorný⁴⁾ v roce 1939, patřil Ludvík ke zpěvákům na polenském kůru s břejským basem, podobně jako oba jeho bratři Jan a Antonín.

Ludvík zemřel 1. 11. 1908 ve věku 86 let. Ze čtyř bratrů 3. generace se dožil nejvyššího věku a výrazně delšího života se dožil i proti svému otci a dědečkovi.

7. generace – Jan (3), syn Jana (2) z Polné

Jan (3), toho jména v rodině **Jana (2)** a **Antonie** také již druhý, se narodil v č. 145 (č. p. 69) (podle opisu rodného listu ze dne 1. 10. 1940 by to mělo být č. 196, ale to je zjevně nesprávné a nejspíš se jedná o přepis čísla stránky v matrice) dne 29. srpna 1827. Pokřtěn byl o den později 30. 8. 1827. V době jeho narození bylo otcí **Janovi (2)** 45 a matce **Antonii** 41 let a bylo to jejich poslední dítě. Byl o 19 let mladší než bratr **Severín**, o 10 let mladší než bratr **Antonín** a o 5 let mladší než bratr **Ludvík**.

O jeho životě není veřejně dostupných tolik informací jako o **Antoninovi**, ale protože byl činný v městské správě, lze dohledat řadu listinných pramenů. Protože je to činnost velice časově náročná, uvádíme pouze nám známé údaje a je velmi jisté, že je bude možné časem ještě upřesnit a rozšířit. Neúplnost údajů však, podle názoru autora, nemůže být důvodem k otálení s publikací zjištěných informací, protože i tak nedokonalý článek se může stát východiskem pro bádní dalších generací.

Lze předpokládat, že i **Jan (3)** navštěvoval nejdříve šest let polenskou školu a ukončil ji v roce 1839. Dále se pak nejspíš vyučil truhlářem, přičemž toto učení tr-

ještě v domě č. 134 – M (č. p. 78). Zde uzavřeli roku 1808 sňatek Jan (2), s Antonii Grossovou, narodil se zde Severín a zemřel téhož roku Jan (1). Jeho manželka Johana však již zemřela roku 1822 v domě č. 145 – M (č. p. 69), žila tedy v závěru života u svého syna Jana (2). Víme, že v domě č. 8 – M (č. p. 9) se narodily všechny děti Jana (1) v letech 1776 až 1786 a v domě č. 47 – M (č. p. 47) se narodila Antonie Grossová v roce 1786.

7. generace – Antonín, syn Jana (2) z Polné

Antonín Klusáček s chotí Anastázií

Antonín, toho jména v rodině Jana (2) a Antonie již druhý, se narodil v č. 145 (č. p. 69) dne 9. ledna 1817. V době jeho narození bylo otcí 35 a matce 31 let a bylo to jejich čtvrté dítě. O jeho životě se dochovalo mnoho informací, vzhledem k jeho působení jako učitele na polenské škole a jeho velké angažovanosti ve společenském a kulturním životě města¹⁾. Zachoval se rovněž jeho vlastnoruční životopis – krátký z roku 1873 a poměrně podrobný z roku 1896. Můžeme tedy sledovat jeho životní osudy téměř rok za rokem.

Ve svých 12 letech, v roce 1829, skončil šestiletou hlavní školu v Polné a učil se dále u svého otce obuvníkem. Jeho starší bratr Severín ve stejném domě působil jako mistr soukenický a Antonín, jak sám píše, se naučil i řemeslo soukenické. V 18 letech se rozhodl jako obuvnický tovaryš jít do světa za získáním praktických zkušeností. To bylo ostatně podmínkou

toho, aby mohl v řemesle působit jako mistr. V roce 1835 tedy vyrazil na vandr a původně chtěl do Vídně, kde však dost práce nenašel, a tak procestoval několik měst na Moravě, ve Slezsku, Ulřích a Rakousku. Nejdéle zůstal v Nových Hradech, ale pak se vrátil do Polné, aby na žádost rodičů pracoval doma a vyučil mladšího bratra (Ludvíka) rovněž obuvníkem. V roce 1841 (ve věku 24 let) chtěl v Brně navštívit, jak sám říká z touhy po duševní práci, reálnou školu, ale nebyl na studium přijat. Zůstal v Brně a živil se kondičem a hudbou až do prázdnin a ve školním roce 1842/1843 vystudoval čtvrtou hlavní třídu v Jihlavě. V roce 1844 pak vystudoval v Brně kurz pro vzdělávání učitelů pro obecné školy. O roku 1846 (bylo mu 29 let) začal učit, nejdříve v Nižkově, Poděšíně (28. 5. 1846 až 2. 2. 1847) a Borové, v roce 1849, ve věku 32 let, se stal podučitelem v Polné, ale již od října 1849 do srpna 1851 studoval na učitelském ústavu „Buďteč“ v Praze a získal oprávnění učit na národních školách a roku 1851 se pak stal učitelem II. hlavní třídy v Polné. Současně působil jako choralista v kostele.

V Polné byla nejdříve tzv. normální škola²⁾ a v roce 1817 byla zřízena škola hlavní. V roce 1852 byl ředitelem školy Ignác Špinar (plat 420 zl. r.m.), druhým učitelem byl Antonín Klusáček (plat 367,50 zl. r. m.), třetím učitelem Josef Sequenc (plat 315 zl. r.m.) a 2 podučitelé Josef Litomyšlský (plat 210 zl.r.m.) a Jan Sobotka (plat 175,50 zl. r. m.). Pořadí učitelů bylo důležité z hlediska jejich platů z roku 1859, které uvádíme pro zajímavost v závorce u jména ve zlatých r.m. (rakouské měny či čísla).

Antonín na škole působil 25 let až do roku 1877 (v tomto roce mu již bylo 60 let), kdy byl přeložen (snad za trest) do Škrdlovic u Žďáru nad Sázavou. Nejdříve byl správcem této školy s ročním sluzným 500 zl. r.m, v roce 1885 se stal ředitelem této školy, povýšené na dvouřídni, se sluzným 700 zl. Po 12 letech v roce 1889 požádal o odchod na odpočinek a vrátil se do Polné. V té době mu již bylo 72 let.

Antonín byl velmi aktivní na kulturním poli. V roce 1862 založil v Polné pěvecký spolek Čestmír a po dlouhou dobu vedl polenské ochotnické divadlo (1856 až 1875), ve kterém též režíroval, překládal z němčiny hry, zhudebňoval dramata, maloval kulisy a vyráběl rekvizity. U ochotnického divadla se již pohyboval jako čtrnáctiletý roku 1831, kdy pomáhal staršímu bratrovi Severínovi s výrobou věcí pro divadelní brhu. Po návratu ze Škrdlovic se opět ujal ochotnického divadla, stal se předsedou Měšťanské besedy a správcem hospodářského spolku Viktorin. V září (na sv. Václava) roku 1891, tedy ve věku 74 let, byl raněn mrtvicí a vzdal se všech funkcí.

Antonín se oženil s Anastázií Dočekalovou, o deset let mladší dcerou panského úředníka – dráha, která se narodila 18. 4. 1827. Poznali se prý na prknech polenského ochotnického divadla. Spolu měli 2 syny. Jaroslav se narodil v roce 1853, kdy otcí bylo 36 let a Bohumil se narodil v roce 1862, kdy otcí bylo 45 let. Anastázie zemřela ve věku 68 let dne 31. 10. 1895. Po její smrti se Antonín již 4. listopadu 1895 přestěhoval ke svému synovi Bohumilovi do Prahy, kde také zemřel 1. července 1898 ve věku 81 let.

O Antonínovi se rovněž vypráví, že miloval dceru ředitele polenské školy Severína Prombergra (zemřel 1847), který ji však odmítl dát ševci. Svůj postoj nezměnil ani poté, když Antonín vystudoval. Jeho milá vstoupila do kláštera Alžběteinek v Praze a on si vzal dceru dráha.

7. generace – Ludvík, syn Jana (2) z Polné

Ludvík se narodil 4. srpna 1822 v Polné č. 145 – M (č. p. 69), jako šesté dítě Jana (2) a Antonie roz. Grossové. Vyučil se, jak vzpomíná jeho bratr Antonín, obuvníkem u svého otce, za pomoci Antonína, což bylo nejspíše v letech 1839/40, protože v roce 1841 již Antonín odchází do Brna.

Ludvík byl, jak se zdá, ze všech bratrů nejschopnější podnikatel. Provozoval ševcovské řemeslo, ale stal se také, nevíme v jakém roce, nájemcem panského dvora Ovčín a vlastním domem č. 42 na náměstí.

Ludvík se oženil s Annou Svobodovou, narozenou 8. července 1825, dcerou Karla Svobody, mydláře, měšťana v Polné č. 22 – M a jeho manželky Johannny roz. Měřinské z Polné č. 75 – D. Stalo se tak 24. května 1848.

Janova (2) žena **Antonie Klusáčková** – roz. **Grossová** ho přežila o 20 let a zemřela až **26. června 1871** (připsáno u jejího jména v matrice narozených) ve věku 85 let. Dočkala se tak narození většiny svých vnuků a vnuček. Společné soužití **Jana** a **Antonie** trvalo 43 let. Antonie se dožila již zcela jiného období, kdy po požáru města nastal jeho úpadek včetně úbytku obyvatel. Také soukenictví upadalo, až byl v roce 1908 soukenický cech rozpuštěn²⁰.

7. generace

V 7. generaci je 5 osob, narozených v rozmezí 26 let, tedy v letech 1801 až 1827. Pouze první dva z nich, Tadeáš a Antonína, mohl jejich děda **Jan (1)** vidět na vlastní oči.

Připomeňme si že, šlo o období napoleonských válek a vlády posledního císaře „Svaté říše římské a národa německého“ a prvního císaře rakouského Františka II. (I), syna pouhé dva roky panujícího Leopolda II, který zemřel 1. 3. 1792. František pak vládl 43 roků, až do roku 1835. Války s Napoleonem trvaly 16 let, v letech 1799 až 1815 a významně ovlivnily politický vývoj v Evropě a tím pádem i v Rakousku a Českém království. V roce 1805 Napoleon zvítězil ve třetí koaliční válce v bitvě u Slavkova a obsadil Vídeň. V roce 1806 se vzdal František titulu římského císaře a Svatá říše římská národa německého zanikla. Rakousko prohrálo i 4. koaliční válku v roce 1809, kdy Napoleon po druhé obsadil Vídeň. V následujícím roce 1810 si Napoleon bere za manželku dceru Františka II. arcivévodkyni Marii Luisu. Rakouské hospodářství bylo rozvráceno a vyhlásilo státní bankrot v roce 1811. Měna se znehodnotila v poměru 1 : 5. Poslední 5. koaliční válka s Napoleonem začala v srpnu 1813, po Napoleonově prohře v Rusku a skončila v říjnu téhož roku bitvou u Lipska, kdy byl Napoleon poražen. V létě roku 1813 se válčilo i na území Čech mezi Libercem a Ústím nad Labem. Mírová jednání v Paříži z roku 1814 ukončila toto válečné období, které se významně dotklo i života lidí té doby. V červnu 1815 definitivně Napoleon prohrál v bitvě u Waterloo.

V tomto období umírá Tomáš (1807), Jan (1) umírá v roce 1808 a pro Jana (2) je to období, kdy zakládá rodinu (1808) a postupně se rodí jeho synové a kdy jistě bojuje o udržení své živnosti.

Vládu v Rakousku výrazně ovlivňoval kníže Metternich, který byl jmenován kancléřem v roce 1810 a byl jím i po smrti Františka II. až do roku 1848, tedy 38 let. V letech 1814 až 1815 se pod jeho předsednictvím konal ve Vídni mírový kongres, který obnovil politickou sílu Rakouska a založil relativní stabilitu Evropy na další desítky let. Jeho režim byl silně konzervativní, ale zajistil po letech krizí, válek a rozvratu klidný a relativně prosperující život. V roce 1811 byl vydán občanský zákoník, který byl moderní a ovlivňoval život lidí po dobu mnoha dalších desetiletí.

7. generace – Antonín, syn Tomáše z Polné

Antonín se narodil dne **3. června 1801**. Jeho otcem byl **Tomáš**, prvorozený syn **Jana (1)**. O **Antonínovi** zatím mnoho nevíme, jen to, co lze vyčíst z matrik. Jeho tatínek mu zemřel, když mu bylo 6 let (1807), takže život asi neměl zcela jednoduchý.

V roce **1831**, tedy ve věku 30 let se oženil s **Terezií Jarošovou**. Měli spolu 2 děti, a to **Barboru**, narozenou 1. 12. 1832 a **Karla** v roce 1835. Matrika uvádí, že se oba narodili v Kateřinově. Je tedy zřejmé, že rodina žila v této části města.

7. generace – Severín, syn Jana (2) z Polné

Antonín Klusáček (1817–1889)

Severín Jan se narodil **22. října 1808** v domě č. 134 – M (č. p. 78), 18 dní po úmrtí svého dědečka **Jana (1)**. Porovnáme-li data jeho narození s datem sňatku rodičů, tedy **Jana (2)** a **Antonie roz. Grossové**, zdá se, že jeho početí bylo důvodem ke svatbě, protože od jejich sňatku **25. 2. 1808** do jeho narození uplynulo pouze 8 měsíců.

Severín uzavřel roku 1834 ve věku 26 let sňatek s **Barborou Bažantovou**. Jejich manželství však bylo bezdětné. V roce 1862 je zmiňován jako kmotr **Bohumila Klusáčka**; v té době bydlí v Polné č. 3 – M. **Severín** zemřel **14. 6. 1870** (dle záznamu v matrice narozených). Bylo mu 62 let. O jeho životě mnoho nevíme, jen to, že byl tkalcem a že se u něj tomuto řemeslu učil **Antonín**, jeho bratr.

Jediná zajímavost spojená s jeho jménem spočívá v jeho záměně s otcem **Janem (2)** v několika čluncích v již zmíněné publikaci **Břetislava Rérycha**. Zde u hesla **Antonín Klusáček** je za jeho otce označen **Severín Klusáček**, obuvník v č. 145 – M (č. p. 69) na Sezimově náměstí, a u hesla **Akad. malíř Karel L. Klusáček** se za jeho dědečka opět označuje **Severín**, který měl za manželku **M. Grossovou** (správně by mělo být **A**). Z matričních zápisů a křestních listů však nade všechnu pochybnost vyplývá, že manželem **Antonie Grossové** a otcem svých dětí byl **Jan (2)** a nikoliv **Severín** a že **Severín** byl jeho prvním synem. Jak k této záměně došlo, nevíme, ale vyplývá z ní poučení o tom, že lidská paměť je velice krátká a spletité příbuzenské vazby upadají v již v další generaci v zapomnění. A to je pro nás určitým podnětem a výzvou pokusit se popsat tyto vazby pro příští generace.

Zastavme se na chvíli u domů, ve kterých se rodilo, žemlo či vdávalo, žilo a umíralo. Jejich čísla jsou dobrým vodítkem pro identifikaci jejich obyvatelů. Z matrik vyplývá, že v předcházejícím odstavci uvedeném domě č. 145 (č. p. 69) na Sezimově náměstí opravdu **Jan (2)** s **Antonii Grossovou** žili a to nejpozději od roku 1817, kdy se v něm narodil syn **Antonín**, když jeho zemřelý bratr rovněž **Antonín** se narodil

77 letech v domě č. 145 (nově č. p. 69) dne **25. srpna 1822**⁹⁾ na mrtvici (Schlagfluss). Jejich společné soužití v manželství trvalo 35 let.

V další generaci již známe prakticky všechny potomky Jana Klusáčka, a proto se náš příběh poněkud rozkošatí. Jan byl posledním Klusáčkem, který se narodil v Příbyslavi.

6. generace – Tomáš Klusáček z Polné

Tomáš, prvorozený syn **Jana (1)** a **Johany** se narodil **13. 12. 1776**¹⁾ v Polné č. 8 (č. p. 9) a o den později byl pokřtěn. Jeho kmotrem byl František Šrutka, kloboučník z Polné, svědky tkadlec Ignác Vítek a Anna Sedláková, manželka řezníka Josefa Sedláka. O jeho osudech mnoho nevíme.

Tomáš se v Polné v roce 1799 ve svých 23 letech oženil s **Annou Marií Schmied** a velmi mlád zemřel, a to **2. dubna 1807** ve svých 31 letech. Přes tuto skutečnost a pouhých osmi let společného rodinného života měl s **Annou** tři děti, a to syna **Tadeáše**, který se narodil **17. 10. 1800**²⁾, syna **Antonína**, narozeného **3. 6. 1801**³⁾, a dceru **Marii**, narozenou **31. 8. 1804**⁴⁾. Syn **Tadeáš** se z Polné možná odstěhoval nebo zemřel. Matriky mlčí o jeho smrti i smeti, ale zajímavé je, že i u jména jeho bratra **Antonína** se objevuje druhé jméno **Tadeáš**. **Marie** zemřela patrně již v roce **1805**, a tak pouze **Antonín** byl pokračovatelem této linie rodu.

6. generace – Jan (2) Klusáček z Polné

Jan (2) se narodil **24. května 1782**⁵⁾ v domě č. 8 (nově č. p. 9). Kmotr i svědkové byli stejní, jako u jeho bratra **Tomáše**, narozeného o 6 let dříve. Pro přehlednost jej označujeme číslem (2), abychom jej odlišili v textu ihned od jeho tatínka **Jana (1)**, a jak uvidíme, i od jeho syna **Jana (3)**. Jeho otcem byl **Jan (1)** a matkou **Jana roz. Šimánková**.

V roce 1782 ležel v Polné uherský pluk „Karoli“, který tam rozšířil mnoho nakažlivých nemocí. V době jeho narození již 2 roky samostatně vládl (od roku 1780) **Josef II.**, který v průběhu své desetileté vlády zrušil poddanství, zmínil robotu, vydal toleranční patent a zavedl do škol místo češtiny němčinu. V roce 1787 byly zřízeny krajské kriminální soudy a rok na to byla odstraněna v Polné šibenice a pranýř z náměstí. V roce 1794, **Janovi** bylo 12 let, dne 10. května, vyhořel polenský zámek. Ve Francii od roku 1792 zafila revoluce a v Evropě posléze války s Napoleonem. Dne 19. 11. 1805 přichalo Polnou v bitvě u Slavkova poražené rakouské vojsko před Francouzi a poté městem prošlo několik vojenských jednotek.

Otec **Jan (1)** mu zemřel v říjnu roku **1808**, tedy v době kdy **Janovi (2)** bylo 26 let. **Jan (2)** se patrně u otce vyučil rovněž ševcem a živnost po otcově smrti převzal.

Počátkem stejného roku, kdy mu zemřel tatínek, se **Jan (2)** oženil. Šátek uzavřel dne **25. února 1808** v Polné č. 134 – M⁶⁾. Vzal si za manželku o 4 roky mladší **Antonii Grossovou**, narozenou dne **17. 6. 1786**⁷⁾ v Polné č. 47 – M. Ještě v téměř roce se jim narodil první syn **Severín**.

Ve stejném roce, tedy v roce 1808 zemřel, majitel panství Karel z Ditrichštejna a převzal jej jeho syn kníže František Josef z Ditrichštejna.

Janova (2) žena **Antonie** byla dcerou **Antonína Grosse**, narozeného v Polné č. 48 v roce 1753, který byl kontribučním, tedy výběřčím daní. Otcem **Antonína Grosse** byl **Ignác Gross**, mistr skelných hutí na střítežském panství. Již v roce 1738 se usadil v Polné a vlastnil dům č. 48 na náměstí. Syn **Antonín** převzal dům v roce 1770.

Maminka **Antonie Grossové** se jmenovala **Alečběta z Riesenfeldu**. Pocházela z Jihlavy, a to z rodu jihlavských primasů povýšených v 17. století do šlechtického stavu⁸⁾. Jejím otcem byl **Jan z Riesenfeldu**. Šlo o necrovný šátek, snad dokonce **Alečběta** za **Antonínem** utekla z domu, ale bližší informace o této rodinné aféře již zavál čas. **Břetislav Rěrych** se ve své knize *Rodáci a obyvatelé města Polné*⁹⁾ zmiňuje, že se o **babičce Grossové** v rodině vyprávělo, že si vzala **Grosse** proti vůli svých rodičů. Zde se také, hovoří o tom, že **Anton Gross** byl „Glossmistrem“ *Vonavských hutí* a že se prý po různých úkladech závistníků usadil v Polné. To však bude omyl, protože do Polné přišel již **Antonínův otec Ignác**. Skelné hutě byly patrně ve *Voňově* (také *Zvoňově*), což byla osada obce *Štoky*, která se naposledy uváděla v roce 1850.

V rozmezí let **1808 až 1827**, tedy v průběhu 19 let, měli spolu **Jan (2)** a **Antonie** celkem 8 dětí. Polovina z nich však zemřela v dětském věku. Dospělosti se dožili synové **Severín Jan**, nar. **22. 10. 1808**¹⁰⁾, **Antonín** nar. **9. 1. 1817**¹¹⁾, **Ludvík** narozený **4. 8. 1822**¹²⁾ a **Jan (3)**¹³⁾ nar. **29. 8. 1827**. **Severín** se oženil, ale zemřel bezdětný, ostatní měli vždy několik potomků a i o nich dále pojednává tento článek.

Zmírně se pro úplnost i o dětech zemřelých. Druhé dítě **Antonín** se narodilo **30. 5. 1813**¹⁴⁾ v domě č. 134 (č. p. 78), ale zemřelo v roce 1814 ve věku 9 měsíců. Zajímavé je z našeho dnešního pohledu, že jeho jméno dostal i další syn, který přežil, a budeme o něm dále hovořit. Třetí syn v pořadí, **František**¹⁵⁾, se narodil **29. 11. 1814**. O jeho osudu nemáme jasnou představu, protože v matrikách úmrtí záznam chybí, ale také o něm dále nemáme žádné zprávy. Jako páté dítě se narodil **Jan** a to **16. 5. 1819**¹⁶⁾ a i on zemřel v jednom roce života. I jeho jméno bylo později dáno dalšímu z narozených dětí. Sedmá v pořadí se narodila jediná dcera **Antonía**¹⁷⁾, a to **25. 5. 1825**, ale i ta zemřela ve věku 10 měsíců. Je vidět, že život **Jana** a **Antonie** nebyl jednoduchý a že zažili mnoho smutných chvil. Ale to nejen generace dětí, ale ani následující generace potomků jen stěží mohou vědět a již vůbec se nemohou do takových situací vcítit.

V roce 1810 byla přeložena správa panství ze zámku do Příbyslavi a do roku 1825 zůstala v Polné pouze účtárna, což jistě oslabilo význam města jako správního centra oblasti.

Jan (2) Klusáček zemřel **20. prosince 1851**, jak dokládá poznámka u jeho jména v matrice narozených a dožil se tedy 69 let.

V roce 1848, tedy 3 roky před smrtí **Jana (2)**, patřila Polná počtem obyvatel, jak uvádí **Ivan Pfaff**¹⁸⁾, mezi 10 největších měst v Čechách. Měla v té době 6,5 tis. obyvatel. Několik let před tím dospěl v Polné k vrcholu rozvoj soukenické výroby. V roce se jí zabývalo 612 osob (349 mistrů, 263 tovaryšů a učňů) na 409 stavech¹⁹⁾. Soukenictví se významně zasloužilo o rychlý rozvoj města v období, o kterém hovoříme a vzrůst počtu jeho obyvatel.

Než pokročíme k líčení střípků ze života nás zajímající linie, uděláme malou odbočku, abychom zjistili, jaká byla situace v Přibyslavi s dalšími liniemi Klusáčků. Vrstevníky Pavla byli totiž další Klusáčkové, kteří mohli být Pavlovými bratry nebo bratrance, ale neumíme to doložit.

Jak vypadala situace podle vlastníků domů je zřejmé z tabulky¹³⁾:

č. původní (nové č.)	1770	střechá	daň ** krejcarů	1735	1713	střechá	1654 a 1675	střechá
13 M	František, krejčí	9	423		jiný majitel			
19 M	Vavřinec, řezník	48	1410		jiný majitel			
68 M	Karel		554		nezastával			
12 P (13)	Justina, vdova		162		Kryštof, nádeník*			
28 P (49)	Ondřej, kováč		162	Sebastián	nezastával			
67 P (59)	Václav, panský				nezastával			
74 P (98)	František	3	162		nezastával			
80 P (108)	Pavel	20	1848		Jakub	63	František	12
88 P (65)	Jan, řezník		162		jiný majitel			
	M mládo				*) v IIP (12) ?			
	P předobání				**): 60 krejcarů = 1 zlatý			

Vavřinec Klusáček, o kterém víme, že zemřel 27. 8. 1747 v Přibyslavi stár 55 let, jak uvádí matrika, se narodil tudíž v roce 1692. V roce 1713 mu bylo teprve 21 let a nemohl být tedy zaregistrován v příznávací řadě katastru (není v tabulce uveden). Mohl být nejstarším synem **Jakuba (2)**, kterému mohlo při narození Vavřince být 27 let.

V dalším období – v roce 1770 je jiný **Vavřinec**, řezník, vlastníkem domu č. 19, má 48 str. polí a platí 23 zl. a 30 kr (1 410 krejcarů) na daních. Je-li synem předešlého můžeme zatím pouze spekulovat, ale je to pravděpodobné. Z uvedených Klusáčků měl nejvíce polí a platil druhé největší daň po Pavlovi.

Sebastián Klusáček si v roce 1735 postavil na předměstí dům č. 26 (nové č. 49). Také on by mohl být synem Jakuba, ale kromě časových údajů nelze tuto hypotézu o nic opřít. Můžeme odhadovat, že se narodil někdy kolem roku 1700 a zemřel před rokem 1770. V tomto roce je již jako hospodář domu uváděn **Ondřej Klusáček**, tkadlec.

Vidíme, že v roce 1770 se populace Klusáčků již výrazně rozrostla a rozpletení příbuzenských vztahů již přesahuje rámec tohoto článku.

5. generace Jan (1) Klusáček z Přibyslavi

V Přibyslavi se 15. května 1747 narodil (byl pokřtěn farářem Josefem Varhaníkem) svobodnému měšťanovi **Pavlovi Klusáčkoví** a **Terezií** roz. **Novotné** syn **Jan Nep. Klusáček**, jak je zřejmé z matricy narozených farního úřadu Přibyslav¹⁴⁾. Manželé

uzavřeli sňatek necelé 3 roky před narozením syna **Jana**¹⁵⁾. Kmotrem **Jana** byl Karel Špinar, primas a svědky **Paulini Pago**, radní a **Juliana Čeplová**.

V té době jeho narození vládne Rakousku již 7 let **Marie Terezie** a ke konci se chýlí její osmiletý zápas o dědictví po jejím otci **Karlu VI.** s Pruskem, Bavorskem a Šaskem. Mírová smlouva z Čách byla uzavřena v říjnu 1748 a nastalo devítileté období míru. Období, ve kterém byla významně reformována státní správa habsburské monarchie, bylo i obdobím **Janova** dětství v **Přibyslavi**.

Co víme ještě o **Janovi Klusáčkoví**? Zcela jistě se vyučil ševcem. V roce 1773, tedy v necelých 26 letech, se v Polné oženil. Tuto informaci dokládá polenská matrika sňatků. Sňatek uzavřel dne 10. února 1773 se vdovou **Janou (Johanou) Budínskou**, rozenou **Šimánkovou**. Zajímavostí je, že v matrice narozených je u **Janova** jména poznámka o tom, že mu byl dne 30. 1. 1773 v **Přibyslavi** na faře vydán křestní list a po deseti dnech byla v **Polné** svatba¹⁶⁾. Nevěsta byla o 1 rok starší, narodila se 19. 1. 1746 a bylo jí tedy při sňatku s **Janem** 27 let¹⁷⁾. Dva roky před tím se **Johana** provdala za vdovce **Karla Budínského**, nájemce a ševce v **Polné**¹⁸⁾, ale brzy na to se sama stala vdovou. Otcem **Johany** byl tkadlec **Alexej Šimánek**, který v době prvního sňatku **Johany** již byl mrtvý a matkou **Alžběta Měpínská**.

A tak z matrik přesvědčivě poznáváme, že **Jan Klusáček** sňatkem s **Janou Budínskou - Šimánkovou** získal v **Polné** ševcovskou živnost, a tak založil novou rodovou větev Klusáčků, kteří přišli do **Polné** z **Přibyslavi**.

Příchodu **Jana** do **Polné** počátkem roku 1773 předcházelo hospodářsky složité období let 1770 až 1772. Následkem neúrody bylo celé panství polensko-přibyslavské v těchto 3 letech postiženo bídou, hladem a abnormální mortalitou obyvatel. Ve druhém pololetí roku 1772 zemřelo na panství 492 osob, z 300 robotujících podruhá jich zůstalo jen 40¹⁹⁾. Zdá se, že oběti těchto hladových let byl i první manžel **Johany Šimánkové** **Karel Budínský**. V celých Čechách zemřela patrně až desetina obyvatelstva.

K roku 1770 se váže ještě jedna událost. V závěru tohoto roku a počátkem roku 1771 bylo všem domům přiděleno evidenční číslo, tzv. numerus conscriptionis, které bylo následně využito při sčítání lidu a od té doby bylo zapisováno povinně do matrik. Používá se prakticky dodnes jako číslo popisné. V roce 1805 však byly ve velkých městech domy přečíslovány. V **Polné** došlo k částečnému přečíslování domů až počátkem 20. století.

Z matricy vyplývá, že **Jan** a **Jana (Johana)** spolu měli pouze 3 děti. První syn **Tomáš** se narodil v roce 1776, tedy když **Janovi** bylo 29 let, druhý syn **Jan** se narodil po necelých 6 letech v roce 1782.

Jejich poslední potomek, dcera **Rosína**, se narodila 11. 2. 1786²⁰⁾, tak jako její bratři v domě č. 8 (nové č. p. 9), deset let po narození prvního bratra. Otcí bylo v té době již 39 a matce 40 let. **Rosína** zemřela v 70 letech, 29. února 1856, jak vyplývá z poznámky u jejího jména v matrice narozených.

Jan Klusáček se dožil 61 let. Zemřel v domě č. 134 (nové č. p. 78) dne 4. 10. 1808 na souchotiny²¹⁾. **Johana Klusáčková** jej přežila o 14 let a zemřela ve svých

2. generace – František Klusáček z Přebyslavi

Druhým, berní roli doloženým Klusáčkem, je **František (Franz) Klusáček**. Co o něm víme? Byl v roce 1653 nově osazen do Přebyslavi, města, které bylo součástí panství Polná. Nově osazení měli daňovou úlevu (berní, tedy daň, neplatili tři roky – tak jako pohořali), a proto rula obsahuje záznam o této skutečnosti.

Po třicetileté válce byla řada gruntů a domů prázdných a vrchnost na ně dosazovala nové hospodáře. Je pravděpodobné, že mladý **Franz** (jak je nazván v ruce) přesídlil z nedalekého Hrbova do Přebyslavi, aby založil novou rodinu a domácnost. Protože široko daleko jiná rodina **Klusáčeků** neexistovala, je naše hypotéza, že **Jakub** je též **Františkovým** otcem, pravděpodobně. Nasvědčuje tomu i to, že **Františkov** syn se jmenuje **Jakub** – tak jako jeho pravděpodobný dědeček.

Věkové relace jsou sice dost napjaté, ale nikoliv nemožné. Teoreticky by **František** také mohl být **Jakubovým** bratrem. Potom by však osazoval nový statek v podstatně vyšším věku a to se nezdá reálné. V té době nejstarší syn odcházel z domu, statek dědil nejmladší syn.

Pokud se **František** narodil v roce 1633, a to je ve vztahu k **Jakubovi** reálné, bylo mu v roce 1653 dvacet let. Tomu odpovídá i počáteční rozsah hospodářství. V roce 1654 měl 2 voly, krávu, jalovici a jednu svini, 15 strychů polí (4,5 ha), z nichž osíval 5 na jaře, 5 na zimu. To je podstatně méně než měl pravděpodobný tatínek, ale je to dost pro začátek.

Také v Přebyslavi proběhla v roce 1675 daňová revisitace. **František** je stále držitelem domu a má 12 strychů polí (osívá 3 na zimu, 4 na jaro). K roku 1681 je opět zmiňován, protože v tomto roce prodala obec pustinu Karafiátovou¹¹ vedle gruntu **Františka Klusáčka** jistému Jiřímu Čermákovi za 6 kop míšenských.

Zápis z matriky úmrtí není k dispozici, mohl zemřít kolem roku 1708. Pak by se dožil 75 let. O jeho manželce zatím nemáme žádnou zprávu.

František měl však patrně nejméně 2 syny. První syn (i když doloženo příbuzenství zatím není) **Kryštof** se narodil v roce 1661. Rok narození víme víceméně přesně, protože matrikou úmrtí je deklarováno, že zemřel ve věku 95 let¹² dne 11. 3. 1756. Jako starší patrně odešel z domu. Je uváděn v roce 1713 a 1717 v domě později s číslem 11 (nové 12). Jako povolání má uvedeno nádeník. Při jeho narození bylo otcí **Františkov**, dle mých výpočtů, 28 let.

Druhým synem je **Jakub**. Příbuzenství je nepochybně odvoditelné z toho, že podělil a obývá stejný dům, později č. 80 (108), jako **František**.

3. generace – Jakub (2) Klusáček z Přebyslavi

Jakub (2) se narodil v rodině **Františka Klusáčka** a matky zatím **N. J.** asi někdy kolem roku 1665. Jeho otcí při narození mladšího syna bylo asi 32 let, pokud platí náš odhad jeho narození pro rok 1633. Jsme v době, kdy grunt dědil nejmladší syn, a můžeme tedy předpokládat, že **Jakub (2)** byl nejmladší, resp. se jako mladší dožil dne, kdy mohl převzít grunt. Nejednotné dědičné právo poddaných sjednotil až patent

Josefa II. z roku 1787, který pro české země stanovil, že po smrti hospodáře má statek převzít nejstarší syn.

Víme jistě, že jeho pravděpodobný bratr **Kryštof** se narodil v roce 1661, a tak není vyloučeno, že měli ještě další sourozence. Avšak víme rovněž, že v letech 1713 až 1717 jsou doloženi pouze **Jakub** a **Kryštof** jako majitelé domů, a z toho lze vyvodit jejich příbuzenství s **Františkem**.

Jakub je doložen na gruntě v letech 1713 a 1717. Má 63 strychů polí, 4 voly, 4 krávy a je bez femesla. V letech 1719, 1722, 1724 a 1736 je uváděn jako člen obecní rady. Ze zápisu v matrice sňatků u jeho syna **Pavla** zjišťujeme, že je označován jako měšťan a radní v Přebyslavi.

Jakub se nepochybně oženil, ale jméno manželky neznáme. Měl nepochybně více potomků, ale zatím umíme jednoznačně určit pouze jednoho, a to již zmiňovaného **Pavla**.

Období života **Jakuba (2)** bylo poznamenáno tzv. první a druhou válkou tureckou. V roce 1657 po smrti **Ferdinanda III.** se stal jeho nástupcem jeho mladší bratr **Leopold I.** Spor o Sedmihradsko vyvrcholil v roce 1663 příchodem Turků na Slovensko a část Moravy. Mír uzavřený následujícího roku rozšířil panství Turků až na Slovensko. Následovalo povstání v Uhrách a později opět v Sedmihradsku, které vyvrcholilo v roce 1678. V roce 1683 Turci oblehli Vídeň, ale byli na hlavu poraženi v září tohoto roku. V dalším období postupně Habsburkové dobyli Uhry a v roce 1699 se Turci vzdali téměř celých Uher včetně Chorvatska. V roce 1705 se stal císařem **Josef I.**, starší syn **Leopolda** a v roce 1711 se stal císařem **Karel VI.**

Jakub (2) zemřel dříve než jeho pravděpodobný bratr **Kryštof**, a to mezi roky 1737 a 1742, protože v roce 1736 je ještě uváděn v obecní radě a v roce 1744 při sňatku jeho syna **Pavla** je již uváděn jako zemřelý. Ovšem v matrice zemřelých, která se dochovala až od roku 1743 do výše uvedeného sňatku, uveden není. Musel tedy zemřít v uvedeném rozmezí, nejspíše 1742.

4. generace – Pavel Klusáček z Přebyslavi

Pavel Klusáček se narodil **Jakubovi (2)** a jeho manželce **N. J.** někdy kolem roku 1719. Je pravděpodobné, že to byl jeho nejmladší syn, protože opět jako jeho otec je dědicem rodného domu. **Jakubovi** by v roce narození **Pavla** bylo, pokud jsou naše odhady správné, 54 let. To se zdá hodně, ale není to nemožné. Není však vyloučeno, že se narodil i dříve, řekněme v období 1709–1719. Věk otce by byl reálnější.

U **Pavla Klusáčka** známe den sňatku s **Terezií Novotnou**, která byla dcerou **Jana Novotného**, šafáře ze dvora **Dvorce** a sňatek uzavřela s **Pavlem** dne 9. listopadu 1744.

Pokud se narodil v roce 1719, bylo **Pavlovi** 25 let, a to se zdá být reálným věkem, kdy se vstupovalo do manželství, pokud to bylo v roce 1709, bylo by mu 35 let.

Pavel je doložen roku 1770 v domě č. 80/108 a v letech 1758 a 1760 jako člen obecní rady, **Pavel** s **Terezií** měli několik dětí. V roce 1747 se jim narodil syn **Jan Nepomuk**.

Jakub	Kejčbalů	osobný	postranní	16	Toniáš	Brno		34
Vít	Bevrek	chalupník		10	Filip	Havlíček	vyhlazený grant	43
Šebek	Rehly	chalupník	nové 1633	12	František	Pařík		51
Pavel	Štrnad	chalupník	nové 1633	15	Václav	Brábec		55
Matěj	Janka	zahradník		0	František	Brábec		66
					Josef	Brábec		3
					Toniáš	Pařík		8
					Ondřej	Pařík		7, 14
					Marie	Štábová		8
					Jan	Laška		17
					František	Švořík		23
					Jan	Vizma		22
celkem				538				

Jakub vlastnil asi 16 % všech polí. Z celkového počtu 350 ka zvířat vlastnil 55 kusů, tj. rovněž 16 %. Na druhé vyhořelé usedlosti již po 22 letech (při revisitaci berní role v roce 1675) sedí Václav Chalupa a má 32 strychů polností, tedy méně než měl **Jakub**. I ten však k tomuto datu vykazuje pouze 28 strychů.

Jakub byl ženatý. Jeho manželka se jmenovala **Kateřina**. Vyplyvá to z matrici narozených, která se zachovala pro Polnou a okolí od roku 1640. Matrika dokládá, že **Jakub** s **Kateřinou** měli 3 dcery: **Anna**⁶ se narodila mezi 19. 4. 1643–12. 5. 1643, **Uršula**⁷ (**Woršila**) se narodila 18. 8. 1646 a **Magdalena**⁸ se narodila 22. 7. 1649.

Je pravděpodobné, že **Jakub** s **Kateřinou** měli ještě syna **Víta** a **Jiřika**, kteří se ale narodili před založením matrici v roce 1640 a zápis o jejich narození v první polenské matrice není tudíž uveden. **Vít** zemřel v Hrbově 14. 9. 1720 ve věku 80 let (narodil se tedy právě v roce 1640), jak udává matrika zemřelých, a **Jiřík** zemřel 2. 4. 1715 rovněž v Hrbově. Oba mají v dalším období děti a existují zápisy o jejich úmrtí. Tyto zápisy potvrzují vysoký věk, kterého se oba dožili.

Jakub Klusáček⁹ zemřel 18. 3. 1694 a byl pochován v Polné na hřbitově sv. Kateřiny. Mohl se dožít věku 80 let. Potom by se narodil kolem roku 1615. Děti mohl mít od roku 1633, kdy by mu bylo 18 let, poslední dcera se narodila v roce 1649, kdy by mu bylo 34 let. Za těchto podmínek pak není vyloučeno, aby jeho prvním synem byl i **František**, druhý **Klusáček** doložený berní rolí ve stejné době jako **Jakub**. To je zatím nepotvrzená hypotéza, vycházející ze srovnání majetkové úrovně obou **Klusáčků**.

Kateřina - Jakubova žena zemřela 12. 4. 1677 v Hrbově¹⁰. Zápis však není zcela konkrétní, protože uvádí, že zemřela **Klusáčková**, ale neříká která. Jde však o údaj, který je v relaci k věku jejich dětí. Pokud se narodila kolem roku 1615, zemřela by v 62 letech.

Doba, do které se **Jakub** narodil a žil, byla jednou z nejsložitějších v dějinách českého státu. Politická krize se projevila v květnu roku 1618 vyhozením dvou místodržitelů z okna české kanceláře na Pražském hradě. Po smrti krále Matyáše v březnu 1619 vypověděli protestantské stavové poslušnost císaři Ferdinandovi II. Generální sněm

Koruny české vyhlásil novou ústavu a zvolil za krále v srpnu roku 1619 Fridricha Falckého. Ferdinand II. se ocitl ve složité situaci, ale za pomoci bavorského vládyce Maxmiliána Bavorského porazil odbojné stavy v Rakousku a v listopadu roku 1620 stavové prohráli na Bílé Hoře. Mimořádný místodržitel Karel z Lichtenštejna, pověřený správou země, zorganizoval v roce 1621 popravu 27 osob ze stavu panského, rytířského i měšťanského a konfiskaci majetku velké většiny české protestantské šlechty. Konfiskované statky byly částečně darovány jeho stoupencům a pod cenou skupovány úzkou skupinou šlechty, která zůstala v konfliktu na straně Ferdinanda II. Celá tato zásadní změna majetkových poměrů byla zakončena znehodnocením měny, za kterým stál místodržitel Karel z Lichtenštejna a císařský plukovník Albrecht z Valdštejna v letech 1622 až 1623.

Následovalo období protireformace, kdy v roce 1624 byly vypovězeni ze země protestantské křesťané a v roce 1627 i šlechta a měšťané, kteří se ve stanovené lhůtě nepřihlásili ke katolické církvi. Následovala emigrace nejspíše 20% této skupiny obyvatel a vydání Obnoveného zřízení zemského ve stejném roce, kterým byly pozměněny ústavní poměry v království.

V letech 1624 až 1629 protestantské státy Evropy vedou válku s Ferdinandem. Tato tzv. válka dánská skončila vítězstvím císaře, ke kterému významně přispěl Albrecht z Valdštejna, který pro císaře postavil obrovskou armádu a stal se jejím velitelem. Za své zásluhy byl Valdštejn již v roce 1623 povýšen na knížete a později na vévodu z Frýdlantu. Centrem jeho domény, kterou získal koupí konfiskovaných statků, se stal Jičín.

Vývoj konfliktů pokračoval v letech 1630 až 1635 válkou švédskou. V roce 1631 se Sasové dostali do Čech a řada emigrantů se začala vracet na své konfiskované statky. Valdštejn byl opět uveden do funkce velitele armády a vytlačil Sasy z Čech na jaře roku 1632. Poté začal Valdštejn vyjednávat se Švédy o možnosti jeho přechodu od císaře na stranu protestantů a získání české koruny pro jeho osobu. V lednu 1634 byl ale v Chebu zavražděn. Následovala další konfiskace statků, které byly rozdávány za odměnu generálům a jiným osobám ve službách císaře. V té době teprve se staly vlastníky českých panství četní cizinci. Toto válečné období skončilo v roce 1635 tzv. mírem pražským. Velitelem armády byl po Valdštejnovi císařův syn, od roku 1637 císař Ferdinand III.

Poslední období třicetileté války, tzv. válka švédsko-francouzská v letech 1635 až 1648 nejvíce poškodila české země. V letech 1639 až 1641 a poté v roce 1648 ovládali Švédové velkou část Čech i Moravy. Mír vestfálský byl dojednan v létě roku 1648, kdy byli Švédové před Prahou.

Tyto procesy se odrazily i na polenském panství. Příbyslav byla napadena Švédy v roce 1643 a v roce 1645 vyhořela. Panství zakoupil v roce 1623 jako konfiskát po Rudolfu Žejdlíci kardinál František z Ditrichštejna, biskup olomoucký za 150 tis. zlatých. Roku 1636 panství zdědil Maxmilián z Ditrichštejna, synovec kardinála a v roce 1655 panství zdědil syn předešlého kníže Ferdinand z Ditrichštejna.

Panství Polná

I. generace – Jakub Klusáček z Hrbova

Nejstarším, prameny doložitelným, příslušníkem rodu Klusáčků je **Jakub Klusáček**. Ten žil v 17. století ve vsi **Hrbov**, která katastrálně přiléhá k Polné (dnes je její součástí) a tudíž příslušející k panství Polná. Ponecháváme zatím stranou **Jana Klusáčka ze Zhoře**, který je doložen již v letech 1464 až 1492, ale mezi ním a **Jakubem** je více než 150 let bez jasné kontinuity rodu. Existenci **Jakuba** dokládá přesvědčivě Berní

rula², jeho úmrtí polenská matrika zemřelých a narození jeho dětí polenská matrika narozených.

Jakub Klusáček je zapsán v Berní ruli čáslavského kraje k roku 1653⁴. Ze zápisu vyplývá, že v té době vlastnil v Hrbově dvě usedlosti, přičemž jedna z nich byla ke dni soupisu vyhořelá. K první usedlosti patřilo 40 a ke druhé 48 strychů polí, celkem tedy 88 strychů. Z 88 strychů³ bylo možné osít plochu asi 25 ha. Z toho však **Jakub**, jak se uvádí v ruli, osíval na zimu 18 strychů a na jaro 20 strychů, tj. cca 11 hektarů. Dovidáme se rovněž, že vlastnil 1 koně, 4 voly, 5 krav a 12 jalovic, 24 ovcí a 9 sviní. Byl to tedy relativně bohatý sedlák. I ve srovnání s ostatními osedlými v Hrbově na tom nebyl špatně.

Hrbov je malá ves, která se poprvé připomíná v roce 1356 v listině Čechka z Lipé, potvrzující převod panství Polná na Ješka z Pirkštejna, výměnou za panství Sloup v Čechách. Hrbov měl v roce 1653 17 usedlostí⁴ (včetně dvou Jakobových) o celkové výměře 538 strychů, tj. asi 153 ha polí. V roce 1848 bylo v Hrbově usedlostí 24 a dnes je zde evidováno 81 domů. Některé z gruntů byly svobodné již od 14. století a patřil k nim patrně i grunt **Jakuba Klusáčka**. Jak je zřejmé z tabulky, rody usedlé na některých gruntech se ani za 200 let nezměnily.

Rod Dvořáků (Václav Dvořák a jeho dědicové) obdržel již v roce 1380 od majitele panství Jana Ptáčka z Pirkštejna privilegium, kterým ho zbavil za jeho služby poddanství a udělil mu svobodnické právo. V roce 1463 pak Viktorin z Kunštátu udělil svobodnické právo Šimonovi Brabcovi a v roce 1778 Vavřinec Brabec obdržel právo svobodně rychty. Od roku 1502 měli Hrbovští právo odúmrti, tedy možnost svobodně odkazovat svůj majetek⁵.

Jak vypadala situace v Hrbově v roce 1653 a po 195 letech v roce 1848 z hlediska držitelů usedlostí dokládá tabulka:

berní rula 1653/4				zrušení roboty 1848 – po 195 letech				
jméno	ponámka	strychů	jméno	ponámka	řp.			
Jiřík	Rybná	osedlý	60	Antonín	Srnad	mlýnsk. volb. grunt	1	
Antonín	Dvořák	osedlý	60	František	Dvořák	svobodník	18	
Chuděj	Urbán	osedlý	fermář	48	Jakub	Urbán	19	
Štěpán	Dvořák	osedlý	63	Jan	Brabec	svobodník	15	
Jakub	Klusáček	osedlý	40	František	Klusáček	svobodný grunt	30	
Tomáš	Tichý	osedlý	40	Jan	Novák		23	
Bartoš	Dolek	osedlý	40	Jan	Dolek		18	
Martin	Bernard	osedlý	18	Jan	Pařík		28	
Jiřík	Opa	osedlý	36	Tomáš	Fůta		41	
Marek	Pařík	osedlý	nové 1653	16	František	Pařík	vysobní rychta	39
Václav	Mateček	osedlý	nové 1653	16	Ladislav	Sadl		31
Jakub	Klusáček	osedlý	vyhořelý	48	Tomáš	Chalupa	Chalupová již 1675	42

Literatura

- ¹ Benda, V. : Zdroje a úskali hugenotské genealogie. Genealogické a heraldické listy (v redakci)
- ² Bauer, Jan : Klasikové v nedělkách. MOBA, 2006
- ³ <http://visu.archives-communes.com/Saugues> (digitalizované matriky 1612–1904)
- ⁴ Novotný, M. : Rok Jana Nerudy. Melantrich 1952
- ⁵ <http://comtedechambord.fr> (oficiální stránka Společnosti hraběte ze Chambordu)
- ⁶ Kříž, J. : Joachim Barrande, paleontolog – vědec a člověk. Svět geologie (1999), Informační portál České geologické služby, <http://nts2.cgu.cz>
- ⁷ Bout, P. : Joachim Barrande (1964), <http://pagesperso-orange.fr/joachimbarrande>
- ⁸ de la Croix duc de Castries, R. : Die Bourbonnen in Frankreich. In : Die grossen Dynastien. K. Müller Verlag Erlangen, 1996.

Poděkování

Za pomoc s vyhledáváním a přepisem genealogických údajů z francouzských matrik jsme vděční paní Odille Mousset z Montélimar (Drôme). Důležité informace o rodině Jana Nerudy nám laskavě zprostředkovala paní PhDr. Helena Šulcová z Památníku národního písemnictví v Praze.

Pamětní deska v Praze na Újezdě

OSM GENERACÍ RODU KLUSÁČKŮ

Jiří Klusáček

Na pomezí Čech a Moravy, nedaleko od Jihlavy, se nacházejí dvě města, dnes spíše městečka. Je to Polná, jejíž hrad ležel v Čechách a město na Moravě a poněkud severněji Přibyslav. Tato města příslušela v minulosti po dlouhou dobu do jednoho – polenského¹ – panství. Jsou to města starobylá a v minulosti zdaleka ne malá ani bezvýznamná.

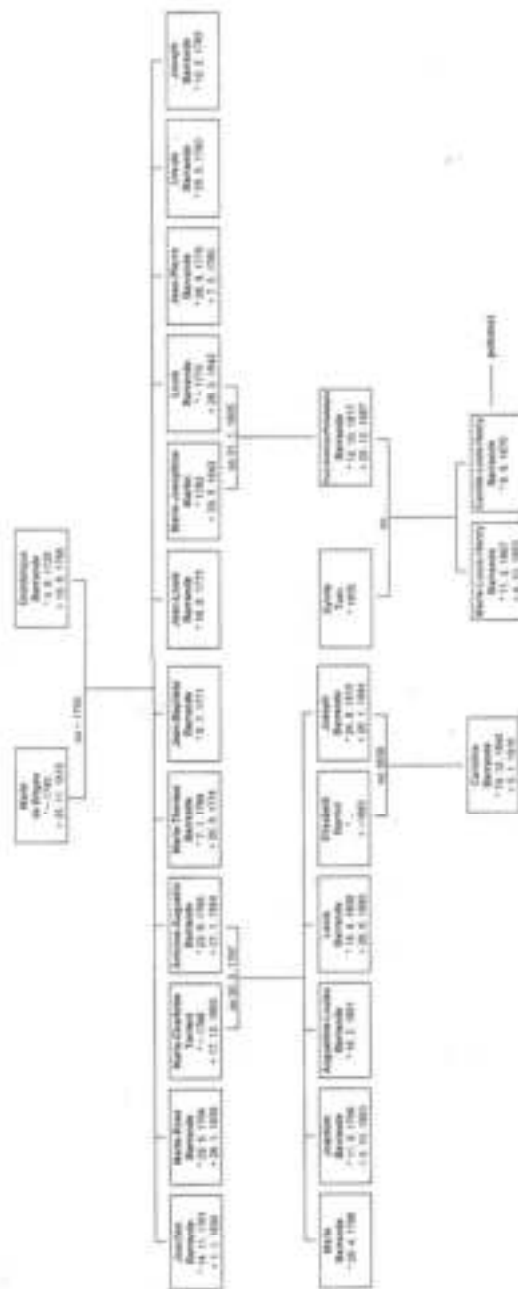
Město Polná v roce 1645

V Polně a jejím okolí a Přibyslavi se od 17. století setkáváme s nositeli rodového jména **Klusáček**. Je nanejvýš pravděpodobné, že všichni, dnes žijící nositelé tohoto jména, mají jednoho společného pra...pra...dědečka a pra...pra...babičku.

V tomto pojednání se budeme zabývat nyní zjištěnou historií rodu, respektive rozrodem jedné z mnohých rodových linií. Některé údaje bude nutné v budoucnosti dále upřesnit a doplnit, nicméně uvedený náčrt by mohl být základním kamenem pro další zkoumání historie rodu.

de Morny, který prý nezákonně usiloval o privatizaci státních lesních pozemků na svém panství v okolí Moulins. Z trestu byl jako royalista opakovaně překládán a roku 1871 odešel v Le Mans do důchodu, aby se okrajově věnoval žurnalistice. V tomto městě zemřel svobodný a bez potomků roku 1880.

Daleko zajímavější byl život Josepha Barranda, který se psal také Joseph-Chrysostome. Polytechniku ukončil v revolučním roce 1830 a vstoupil ihned do dělostřelecké baterie chránící rodinu Karla X. v Saint-Cloud. Po králově odchodu do skotského exilu se vydal do Ruska, kde působil řadu let jako důstojník a později stavební inženýr, naučil se i rusky. Ve funkci pobočníka cara Mikuláše I. a ženijního plukovníka se zúčastnil polského tažení roku 1834. Od roku 1853 však žil opět ve Francii ve svém rodišti Saugues a projektoval železnice jak ve střední (Grand Central), tak západní (Réseau pyrénéen) Francii. Svými návrhy se i on dostal do konfliktu s všemocným vévodou de Morny, který hájil zájmy jiných finančních skupin a nezbylo mu než se vrátit roku 1858 do Ruska. Stal se gubernátorem v Kyjevě a na objednávku velkoknížete Mikuláše Konstantinoviče připravoval projekty dopravních staveb – železnic a průplavů – na území střední Asie. O stavbě trati z Orenburga do Samarkandu a průplavu Amudarja – Uzboj uveřejnil v sedmdesátých letech několik publikací (např. „Le chemin de fer de l'Asie centrale“ nebo „L'Amou et l'Ouzboi“). V té době už žil se svou ženou Elisabeth a dcerou Caroline, která zůstala svobodná, v Neuilly sur Seine u Paříže, kde byl i pochován. Zemřel však – v Praze. Přijel tam jako vykonavatel poslední vůle svého staršího bratra Joachima, kterého dostihla smrt v Rakousku rovněž v souvislosti s testamentárními povinnostmi. Praha a Čechy vstoupily tak do životních osudů obou bratrů, Joachim tu však žil přes půl století. Snad nejlépe vyjádřil Barrandův vztah k Čechám jeho chránělec Jan Neruda v nekrologu uveřejněném 27. října 1883 v Národních Listech: „Vědecká práce jeho tvoří kus kulturních dějin naší vlasti. ...*À Francouz, hrdý na svůj původ a svoji vlast, k našemu národu přilnul s láskou.*“

(nikdy neuskutečně) železniční trať Lány – Radnice – Plzeň umožnil návrat k původní inženýrské profesi. Právě při geologickém průzkumu v okolí Berounky objevil Barrandé pozoruhodné zkameněliny prvohorních organismů (zejména hlavonožců a trilobitů), jejichž studium se mu pak stalo celoživotní zálibou. Výsledky svých výzkumů na vlastní náklady publikoval v monumentálním díle „Système silurien du Centre de la Bohême“ (22 svazky, 6 tisíc stran textu doprovázených tisícem stran litografických ilustrací). Svoji bohatou knihovnu a zejména rozsáhlé sbírky zkamenělin věnoval Národnímu muzeu s prohlášením, že „pocházející z české země, nechť v české zemi zůstanou“. Domácí bibliografie věnovaná Barrandovi je početná a přináší i v závěru své práce⁶ J. Kříž.

Barrandé si však zachoval i přívětivost svého bývalého žáka, který ho později finančně podporoval v jeho vědecké práci. Do konce života zůstal jeho poradcem a byl pověřován odpovědnými úkoly politického a finančního významu. Když koncem léta roku 1883 Henri Comte de Chambord na rakouském zámku Frohsdorf umíral, povolal si Barranda jako jednoho z vykonavatelů poslední vůle. Tato cesta však byla pro jeho starého učitele a rádce osudnou, onemocněl zápallem plic a 5. října následoval svého žáka a mecenáše na věčnost. Byl pochován na hřbitově v Lantzenkirchenu, kde jeho hrob stále existuje.

Jindřich de Bordeaux, hrabě ze Chambordu (1820–1883)

Barrandova rodina

Barrandové jsou nejméně od 16. stol. usídli v městečku Saugues (departement Haute-Loire) ležícím v Auvergne, hornaté krajině jižní Francie. Již poloha Joachimova starobylého rodného domu na zdejších náměstí ukazuje, že patřili k místnímu patriciátu. Jeho otec Antoine-Augustin, zaměstnáním obchodník, se roku 1797 oženil s dcerou místního notáře, jeho vyvolená se jmenovala Marie-Charlotte-Louise Torrent a pocházela z rodiny bohaté na soudce a právníky. Joachimův otec byl synem jircháře (maître blanchier, pelletier et tanneur) Dominique Barranda a jeho manželky Marie-Charlotte de Briges. Známe ještě jména praprarodičů – Joseph Barrande se oženil s Marií Vachon. První Barrandé (André-Jean) je v Saugues zmínován roku 1600, zatímco jméno Torrent se zde vyskytuje již roku 1587. Není pravda, že se jednalo o šlechtickou rodinu španělského či portugalského původu, naopak jméno je odvozeno od starojihofrancouzského označení pro ohradu a je příbuzné modernímu termínu veranda. Barrandové byli prostulí velkými rodinami, Joachimův otec měl nejméně 10 sourozenců, jeho stejnojmenný strýc a kmotr byl otcem osmi dětí. Linie dalšího strýce Louise, který měl potomků dokonce 13, dosud vzkvívá. Za seniora rodu je v současnosti považován notář Me (=Mgr. práv) Henri Barrandé (nar. kolem 1925). Žije ve městě Aubenas, jeho syn Bruno a vnuk Guillaume mají bydliště v Ganges, rovněž v jihovýchodní Francii. Rodina s hrůzou udržuje vzpomínku na slavného strýce a několikrát navštívila Prahu, naposledy roku 1999. Vstoupili jsme s ní do kontaktu prostřednictvím paní Odille Mousset z Genealogické společnosti v Montélimar (Drôme) a získali některé zajímavé informace (např. o Barrandových bratřech). Nebyl nám však umožněn přístup k podrobnému rodokmenu, který jsme byli nuceni sestavit z našeho již digitalizovaných matrik města Saugues⁷. Důležité informace o Joachimovi Barrandovi i jeho rodině přináší ve své práci francouzský historik Pierre Bout⁷.

Barrandův otec, který se psal pouze Augustin, měl pět dětí. Z manželství nejstarší dcery Marie s kolegou jejich bratrů, inženýrem Jean-Etienne-Ignace Vuillemet z Besançonu, se narodili dva synové, Auguste a Joseph, u jehož dcery se tato linie ztrácí. Druhá dcera Augustine-Louise vstoupila roku 1820 do pařížského kláštera Milosrdentství pod jménem sestra Sainte Ambroise. Nejstarším synem byl náš budoucí jubilar Joachim. Jeho křestní zápis uvádí ještě „revoluční“ datum narození – 24. thermidor roku VII. Ukončil roku 1821 s vyznamenáním pařížskou (tehdy vojenskou) školu Ecole polytechnique a v návaznosti (1824) ještě Ecole des Ponts et Chaussées určenou pro přípravu stavitelů mostů, silnic a později i železnic a průplavů. Již tehdy projevil také zájem o přírodní vědy a navštěvoval mj. přednášky slavného paleontologa G. Cuviera. Po krátkém působení v oboru se stal roku 1826 vychovatelem tehdejšího věvody z Bordeaux, Jindřicha.

Joachim Barrandé podporoval na studiích v Paříži i oba své mladší bratry, kteří rovněž absolvovali polytechniku. Louis následně vystudoval ještě Vysokou lesnickou školu (Ecole royale forestière) v Nancy a stal se inspektorem státních lesů. V této funkci se dostal roku 1852 do konfliktu s nevlastním bratrem Napoleona III. věvodou

Věvoda Jindřich de Bordeaux, Barrandův žák, v dětském věku

U svého žáka, kterého učil též další předměty včetně latiny, byl sice Barrandě oblíben, ale protože patřil k liberálně orientované části dvořanů vedené vévodou de Guiche (později de Gramont), byl v souvislosti s příchodem nových učitelů, vesměs členů jezuitského řádu, králem Kariem X. spolu s hlavním vychovatelem baronem Damasem roku 1833 propuštěn. Usadil se poté na Malé Straně, nejprve v dnešním Kaiserštejnském paláci na Malostranském náměstí, od roku 1845 pak v nárožním domě Na Újezdě. I když často cestoval do Rakouska i Francie, kde měl v Paříži v Rue de l'Odéon pronajatý byt, zvolil si Prahu za trvalý domov.

Jako hospodyně přijal roku 1835 Barboru Nerudovou (1795–1869), která byla již od roku 1832 rovněž zaměstnána na Pražském hradě u Karlova dvora, naposledy u vévody Antoina de Guiche (1789–1855), který Prahu opustil na podzim 1833. Před svým odjezdem jí 2. 10. 1833 vlastnoručně potvrdil, že u něho sloužila 10 měsíců k jeho plné spokojenosti jako pokojská (4). Právě služba u francouzských emigrantů včetně Barranda zavedla později důvod k pochybnostem o manželském původu jejího syna, básníka a žurnalisty Jana Nerudy (1834–1891)². I když Barrandě o Nerudu počoval finančně i výchovně, jak víme mj. ze zachované korespondence, nelze považovat

jeho otcovství z řady důvodů (časových, typologických aj.) za pravděpodobné. Přesto zůstávají některé události z básníkovy dětství dosud neobjasněny. Jeho rodiče (oba již ovdověli) uzavřeli sňatek roku 1831 a byt' otec Antonín (1784–1857) trvale bydlel na Malé Straně, žil jeho jediný syn Jan (z prvního manželství měl ještě dceru) po narození několik let v jeho rodné obci Zásmyky u Kolína, kde matka Barbora roku 1836 dokonce koupila domek. Jak ukazují i jeho některé básně, byly později vztahy mezi otcem a synem trvale napjaté. Podle fotografií ze studentských let byl Neruda výrazný brunet jihoevropského vzhledu, ostatně již porodní bába přý prohlásila „je to cikán!“³. Paní Nerudová vzorně pečovala o Barrandovu domácnost až do roku 1861, kdy ji vystřídala slečna Fany Myslivečková ze známé pražské mlynářské rodiny. Samotářský a pedantský učenec si paní „Babette“ do té míry oblíbil, že se od ní naučil i něco česky.

Barbora Nerudová, rozená Leitnerová, ovdovělá Gebertová (1795–1869)

Barrandě se v Praze brzy seznámil s místní intelektuální elitou sdruženou kolem Společnosti přátel českého muzea (Národní museum, založeno 1818), jejíž vůdčí osobností byl hrabě Kašpar Sternberg (1761–1838). Ten mu v souvislosti s projektem

PŮVOD A OSOBNOST JOACHIMA BARRANDA

K 210. výročí narození slavného učenice

Vladimír Benda

Ve své novověké historii zažila Francie tři významné emigrační vlny. O první a největší z nich, která se našich zemí prakticky nedotkla, hodláme na stránkách tohoto časopisu brzy informovat¹. Byla vyvolána zrušením Nantského ediktu roku 1685 a rozptýlila francouzské hugenoty nejen do evropských protestantských zemí, ale i na americký a africký kontinent. Druhá vlna následovala zhruba o století později, když francouzská aristokracie hledala v cizině záchranu před revolučním terorem. Tato emigrace našla své dočasné útočiště také v zemích rakouského soustátí včetně Čech. I když se většina urozených psanců po restauraci monarchie roku 1815 vrátila domů, zvolily si některé rodiny (např. Rohan, Beaufort – Spontin či Mensdorff – Pouilly) české země za svoji novou vlast. Nej slabší byla vlna třetí, legitimistická. Tvořila ji malá skupina dvořanů a přívrženců krále Karla X. (1757–1836), který po tzv. červencové revoluci roku 1830 abdikoval a uvolnil francouzský trůn pro příslušníka mladší bourbonské větve –

Joachim Barrande (1799–1883)

Ludvíka Filipa Orléanského – zvaného pro své liberální smýšlení „král-občan“. Karel X., známý naopak svými striktně konzervativními názory, se po krátkém pobytu ve Skotsku rozhodl přijmout pozvání rakouského císaře Františka I. a nastěhoval se se svým dvorem čítajícím několik desítek osob na v té době neobývaný Pražský hrad. Zde a v letní rezidenci na zámku v Buštěhradě (nedaleko Kladna) setrval až do jara 1836, kdy musel své sídlo v souvislosti s přípravami na korunovaci Ferdinanda I. českým králem opustit. Odsídlil se do jihorakouské Gorice (nyní Slovinsko), kde v témže roce podlehł následkům cholery a je pochován. Je zajímavé, že ve stejný den (6. II.) a možná na stejnou nemoc zemřel v Litoměřicích i básník K. H. Mácha.

Barrande v Praze

Spolu s královským dvorem přijel v říjnu 1832 do Prahy jako učitel matematiky a exaktních věd králova vnuka Jindřicha (Henri) (1820–1883) i Joachim Barrande – snad nejnámější francouzský emigrant v českých dějinách. K tomuto prestižnímu zaměstnání mu nejspíše dopomohl jeho strýc Joseph, který byl královým kaplanem. Jindřich se narodil jako pohrobek (jeho otec vévoda Charles de Berry se stal obětí atentátu) a dostal při svém narození ve Versailles titul vévody z Bordeaux. Když jeho děd a několik hodin poté i jeho strýc 2. 8. 1830 na královský titul následkem politického převratu známého jako Červencová revoluce rezignovali, stal se formálně králem Jindřichem V. O návrat na trůn se pokusil několikrát a byl mu nejbližší po pádu II. císařství roku 1871. Jednání však údajně ztroskotala pro jeho tvrdohlavou snahu nahradit trikolouru bílým praporem Bourbonů². Jeho francouzští příznivci dnes provozují vlastní internetové stránky³. Jindřichem hrabětem ze Chambordu vymřela starší linie Bourbonů, kteří vládli Francii od roku 1589 a nárok mladší linie d'Orléans na královský titul se stal legitimním.

Třicetiletý vychovatel Joachim Barrande

Slovo na úvod	1
Martin Slaboch, předseda	
ČLÁNKY A STUDIE	
Původ a osobnost Joachima Barranda	2
Vladimír Benda	
Osm generací rodu Klusáčků	11
Jiří Klusáček	
Roman Vaclavovič Malinovskij a jeho tajemný původ	44
Anton František Malinovský	
O historickém znaku města Abertamy	50
Stanislav Kasík	
Zrady zvon, krize československo-německých vztahů v roce 1938	62
Pavel Hnízdil	
Genealogie a genetika (12. část)	67
Kristián Koubek	
ZPRÁVY ZE SPOLEČNOSTI	
Program středěčnicků na 1. pololetí 2009	71
Kam tsunami nemůže	72
Pomohou genealogové českým sociálním dějinám?	75
Základní údaje o hledaných údajích a modalitách transferu dat	77
Zprávy ze spolkové knihovny – nový knihovník	79
Zemřel rodopisec Josef Bada (1918–2008)	79
Projekt genetika a příjmení pokračuje	81
Představujeme naše archivy – SOA v Praze	82
ANOTACE, RECENZE, ZAJÍMAVOSTI	
Kořeny 2. Putování po starých rodech aneb co jste na jihočeské frekvenci 106,4 FM neslyšeli	87
Plán Prahy a Vyšehradu na základě mapování stabilního katastru 1856	87
Šlechtická sídla na těšínském Slezku	88
Herbarz Polski od średniowiecza do XX wieku	88
Kamenné svědectví minulosti. Heraldické památky Novojičemska	89
Malé heraldické ohlédnutí za výstavou „Putování za předky“	90
Národní a archivní kulturní památky	91
II. celorepublikový slet rodu Voldřichů	91
I. sjezd rodu Slabochů	92
Výročí Richarda Hrdličky (1868–1967)	94
Střípky z archivů	95
Almanach českých šlechtických rodů 2009	95
Nejstarší slovenské matriky na internetu	96

Vážený čtenáři,

* v posledním vydání časopisu na rok 2008 jsme pro milovníky rodopisů a heraldiky připravili posměrně i zábovné žení. Dvanáctou osobností, která se dostala na obálku Genealogických a heraldických listů, je známý paleontolog Joachim Barande. Až Francouz, většinu svého života prožil v Čechách, kam přišel roku 1832 a kde učinil své objevy. Pocházel z jihofrancouzského patricijského rodu, o němž jsou písemné záznamy od 16. století. Článek napsal Vladimír Benda, který se dlouhodobě zajímá o genealogii bugenotů. Dalším členem ČGHSP, který se rozhodl uveřejnit výsledky své práce o vlastním rodu, je Jiří Klusáček. Svůj rozsáhlý příspěvek narval Osm generací Klusáčků a seznamuje nás v něm s historií rodu Klusáčků, jehož nejstarší příslušníky dohledal na panství Polná u Jihlavy. Na závěr seriálu Genetika a příjmení se inuangenetik Kristián Koubek zamyslel nad záměnami osob v rodokmenech, které jsou dnes díky analýze DNA již snadno odhalitelné. O historickém znaku severočeského města Abertamy píše podrobně znalec komanální heraldiky Stanislav Kasík.

Ve zprávách ze Společnosti se dozvíte o výletě členů do depozitáře Národního technického muzea v Četákověch. Paní Filomena Jičínská připravila program Středěčnicků na 1. pololetí roku 2009 a podařilo se jí získat zajímavé přednášející. V rubrice Představujeme naše archivy odpovídala na naše dotazy PhDr. Vladimír Hradecký ze Státního oblastního archivu v Praze, který pečuje o 9835 středěčeských matričních knih a indexů.

Na naši Společnost se obrátil se zájmem o spolupráci PhDr. Tomáš Weiser, který se věnuje sociálním dějinám českých zemí. O tomto oboru i o cílech připravovaného projektu nás bude informovat také 28. ledna na Středěčnicku. Otiskujeme jeho výzvu členům ČGHSP k poskytnutí genealogických dat z období 1780–1938. Úspěšnost projektu je závislá na získání většího množství dat a povoláních a migraci našich předků. A věřím, že naši členové zajímavý a ojedinělý projekt podpoří.

Další projekt, který naše Společnost podporuje, má název „Genetika a příjmení“, v němž je již řada našich členů přihlášená. S prvními výsledky nás 11. února na Středěčnicku seznámí koordinátor projektu Mgr. Vlastimil Stenzel z Kriminálního ústavu Praha. Zajímavostí je, že v první řadě bylo zásluhou aktivity našeho člana Jiřho Klusáčka, vyběrto příjmení Klusáčků, u kterého bude na rozsáhlém vzorku otestován systém oslovování jmenovců, kteří se o možnosti bezplatného genetického testování dosud neozvědíli.

V závěru, kromě nově vydaných knih, informujeme i o dvou rodových setkáních – Voldřichů a Slabochů. Rodová setkání bývají pro rodopisce velkou radostí, protože mohou své příbuzné seznámit se svou prací na dějinách jednotlivých rodů. Budeme rádi, když nám o svých rodových setkáních napíšete.

Snažím se Vás také pravidelně v úvodníku seznamovat s činností úpravního výboru, neboť mimořádní členové nemají tolik možností se do činnosti zapojit a posoudit ji. V prosinci skončil pod vedením Václava Háska kurz pro začínající rodopisce a kronikáře. V sobotu 15. listopadu se konala v knihovně brigáda, na které se smontovalo 8 nových knihoven a více než 5000 knih je nyní přehledněji uloženo. Poděkovat chci veřejně za celodenní práci všem brigádníkům: Heleně Voldřichové, její dceři Kateřině, sestrám Alžbětě a Kateřině Johnsonovým, Dominice Mrázové a Kateřině Vaňkové (všechny záložné 9. ročníku), místopředsedovi Tomáši Krůtovi, Pavlu Hnízdilovi a knihovníkovi Danielu Langovi. V Den otevřených dveří, proběhnuvší v sobotu 22. listopadu, navštívilo naši kancelář a knihovnu 25 osob.

V dnešním časopise najdete, jako každoročně, služesku na uhrazení členských příspěvků. Členský příspěvek pro jednotlivce činí pro příští rok 300 Kč (pro organizace 350 Kč a zahraniční členové z Evropy 20 Euro). Na složenky záměrně tuto částku netiskneme, protože se objevuje čím dál více dobrodinců, kteří na činnost Společnosti uhradili částku vyšší. Naše zájmová společnost je závislá na členských příspěvcích, a tak sami ovlivňujeme i bohatost činnosti. Mzří mě, že každý rok musíme vyloučit několik členů (letos 17), kteří ani po dvou písemných upomínkách příspěvek nezaplátí a dokonce ani neodpovídi.

Milí členové, přeji Vám vše dobré v přicházejícím novém roce 2009, kdy Česká genealogická a heraldická společnost v Praze oslaví 40 let od svého založení.